

Att prata landskap med barn

En undersökning om hur barn kan delta vid planering i samhällsbyggnadsprocessen

Malin Wiedewilt & My Malmberg

Talking landscape with children

A study on how children can participate in the spatial planning in the municipality building process

Examensarbete 30 HP

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för landskapsarkitektur trädgårds- och växtproduktionsenheten

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Landskapsarkitekturprogrammet

Alnarp 2025

Att prata landskap med barn. En undersökning om hur barn kan delta vid planering i samhällsbyggnadsprocessen

Talking landscape with children. A study on how children can participate in the spatial planning in the municipality building process

Malin Wiedewilt & My Malmberg

Handledare: Lisa Norfall, Sveriges Lantbruksuniversitet, institution för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Maria Kylin, Sveriges Lantbruksuniversitet, institution för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Bitr. examinator: Linnéa Fridell, Sveriges Lantbruksuniversitet, institution för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kurskod: EX0846
Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2025
Omslagsbild: Foto samt redigering: Malin Wiedewilt (2024.11.14)
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Vi formas av den miljö vi växer upp i. Det är också miljön utomhus som bringar fram våra tidigaste kärnminnen som barn. Utomhus främjas den lekfulla leken där barn utvecklas både fysiskt och mentalt. Barn har precis som alla medborgare rätt till att få göra sin röst hörd för inflytande och delaktighet, det förkunnar Barnkonventionens Artikel 12.1. Att tillämpa barnrättsperspektivet innebär att de vuxna ser till barnets behov och granskar samt utformar den bebyggda miljön efter barnets bästa. Det som ofta missas vid samhällsbyggnadsprocessen i Sverige är barnets perspektiv. Vilket innebär att barnet självt förmedlar vad de tycker om den bebyggda miljön och den kommande planeringen. För barn slutar aldrig leken, för barnen är lek kommunikation. Barn i låg ålder, tre till fem år, kan ha svårt att sätta ord på sina tankar och därför kan man behöva möta barnen i deras lek, för att kunna *prata landskap* med barnen.

Genom forskningen har flera delaktighetsmodeller skapats där man vid samhällsbyggnadsprocessen kan ta stöttning för barns involvering vid olika processer och projekt inom planering. Via dessa modeller kan man utläsa en lägsta nivå av ett icke deltagande samt den högsta nivån av delaktighet där barnet har full makt. För att skapa goda förutsättningar när man möter barn vid medborgardialog kan man använda sig av olika verktyg.

I denna uppsats testas sju olika metoder i kombinationer för hur man kan involvera barn och få deras perspektiv inom en avgränsad fråga. Vid sex tillfällen möter vi tre olika barngrupper för *att prata landskap med barn*. Metoderna som används är Dialog, Observation, Rundvandring, Foto, Muralmålning samt Experter. Genom dessa workshops fick vi ett brett underlag för hur man kan arbeta med barn i åldersspannet tre till fem år för att inhämta information som vidare kan användas i samhällsbyggnadsprocessen. I en kombination av forskning och workshop skapade vi ett underlag som kan hjälpa kommundienstpersoner i den offentliga sektorn när de ska träffa barn för medborgardialog.

Nyckelord: medborgardialog, barns perspektiv, planering, planprocess, metod för deltagande, workshop

Abstract

We are shaped by the environment in which we grow up. It is also the outdoor environment that brings forth our earliest core memories as children. Outdoor play activities are promoted, where children develop both physically and mentally. Children have the right to have their voices heard in matters of influence and participation, as stated in Article 12.1 of the UN Convention on the Rights of the Child. Applying a child rights perspective means that adults address the child's needs and assess and design the built environment based on the best interests of the child. A common oversight in the urban planning in Sweden is the child's perspective. The child should be able to express their opinions about the built environment. For children, play is a form of communication. Young children may struggle to articulate their thoughts, which is why it is necessary to meet children through their play in order to engage in discussions about landscapes with them.

Several participation models have been developed, which support the involvement of children in different stages and projects of urban planning. These models provide a framework for understanding the lowest level of non-participation and the highest level of participation. To create favorable conditions when engaging children in citizen dialogue, various tools can be utilized.

This thesis tests seven different methods in various combinations to explore how children can be involved and how their perspectives can be captured in a specific issue. On six occasions, the authors engage three different child groups to discuss landscapes with them. The methods used include Dialogue, Observation, Walkabouts, Photography, Painting, and Experts. Through these workshops a broad dataset is gathered on how to work with children aged three to five years to that can be used in the urban planning process. By combining research and workshops, the authors provide a framework that can assist public sector officials in the municipality when engaging children in citizen dialogues.

Keywords: citizen dialogue, children's perspective, planning, planning process, participatory methodology, workshop

Innehållsförteckning

1. Inledning	14
1.1 Inledning	14
1.2 Syfte och målsättning	16
1.3 Frågeställningar	17
1.4 Material och metod	17
1.4.1 Litteraturstudie	17
1.4.2 Platsbesök och medborgardialog	17
1.4.3 Intervjuer	18
1.4.4 Presentation	19
1.5 Avgränsningar	19
2. Bakgrund	20
2.1 Barnkonventionen	20
2.2 Barnrättsperspektivet	21
2.3 Barnperspektivet	21
2.4 Barns perspektiv	22
2.5 Samhällsbyggnadsprocessen	22
2.8 Sammanfattning	24
3. Barn och landskap	25
3.1 Europeiska landskapskonventionen	25
3.2 Landskapsdefinition	25
3.3 Uppväxtmiljö	26
3.4 Upplevelse av plats	26
3.5 Barns utemiljö	28
3.6 Sammanfattning barn och landskap	30
4. Att inhämta information från barn	31
4.1 Medborgardialog som verktyg	31
4.2 Barnens medborgardialog	31

4.3 Delaktighetsnivåer av medborgarinflytande	32
4.2.1 Arnsteins delaktighetsstege	32
4.3.2 Harts delaktighetsstege	34
4.3.3 Shiers delaktighetsmodell	36
4.4 Medborgardialog som demokratiskt verktyg	39
4.5 Sammanfattning	40
5. Metodinriktningar	41
5.1 Konstnärliga metoder	41
5.1.1 Muralmålning som teckning	41
5.1.2 Foto	41
5.2 Dialog som metod	42
5.2.1 Lokala experter	42
5.2.2 Ranking	42
5.2.3 Rundvandring	43
5.3 Observation som metod	43
5.4 Sammanfattning	46
6. Kommuntjänstepersoners upplevelse av barns involvering i offentlig förvaltning	48
7. Barndialog i Plommonskogen	59
7.1 Plommonskogen	59
7.1.1 Platsbesök 1: Undersökning av projektområdet	60
7.1.2 Platsbesök 2: Förberedande inför workshop	61
7.2 Utformning av workshop	61
Plan över utförande av workshop i Plommonskogen	65
7.3 Utomhusworkshop med Utetrollen	66
7.3.1 Rundvandring som metod med Utetrollen	66
7.3.2 Observation av lek med Utetrollen	68
7.4 Inomhusworkshop med Utetrollen	70
7.4.1 Ranking av foton med Utetrollen	70

7.4.2 Muralmålning med Utetrollen	71
7.5 Utomhusworkshop med Stjärnan	73
7.5.1 Rundvandring som metod med Stjärnan	73
7.5.2 Observation av lek med Stjärnan	75
7.6 Inomhusworkshop med Stjärnan	77
7.6.1 Ranking av foton med Stjärnan	77
7.6.2 Muralmålning med Stjärnan	79
7.7 Utomhusworkshop med Månen	81
7.7.1 Rundvandring som metod med Månen	81
7.7.2 Observation av lek med Månen	83
7.8 Workshop inomhus med Månen	84
7.8.1 Ranking av foton med Månen	84
7.8.2 Muralmålning med Månen	86
7.9 Sammanfattning av workshops med Utetrollen, Stjärnan och Månen	88
7.10 Analys av workshop	88
8. Diskussion	94
Slutsatser	103
Metoddiskussion	104
Referenser	108
Tack	113
Bilaga 1	115
Bilaga 2	116
Bilaga 3	117
Bilaga 4	119
Bilaga 5	137

Tabellförteckning

Tabell 1. Tabell med information om för barnen upplevda positiva och negativa element i naturen (Titman 1994, s. 25). Skapad av oss (2024). *Sida 29*

Tabell 2. Harts och Arnsteins delaktighetsstegar sammanställda i en gemensam tabell för en jämförelse av nivåer av delaktighet (Laval 2014, s. 52) Skapad av oss (2024).
Sida 38

Tabell 3. Harry Shiers delaktighetsstege sammanställd med ovanstående Arnsteins/Harts stegar för en jämförelse av nivåer av delaktighet (Laval 2014 sida 52). Skapad av oss (2024).
Sida 38

Tabell 4. Tabell över lektyper efter TOPO- tool (Cox & Loebach 2020). Skapad av oss (2024). *Sida 45*

Tabell 5. Illustrativ tabell med de utvalda metoderna med tillhörande symbol, för workshop med avdelningarna Utetrollen, Stjärnan och Månen. Skapad av oss *Sida 47*

Tabell 6. Sammanställning av informanternas nuvarande jobbsituation och yrkesbakgrund. Skapad av oss (2025). *Sida 48*

Tabell 7. Sammanställning av förekommande lektyper i Plommonskogen med avdelningarna Utetrollen, Stjärnan och Månen. Skapad av oss (2025). *Sida 88*

Figurförteckning

- Figur 1.** Illustrativ beskrivning av hur Barnkonventionen genomsyrar och sträcker sig över ÖPs och DPs alla delar. Skapad av oss (2024). *Sida 23*
- Figur 2.** Illustration av Arnsteins delaktighetsstege (Arnstein 1969). Skapad av oss (2024). *Sida 33*
- Figur 3.** Illustration av Harts delaktighetsstege (Hart 1992). Skapad av oss (2024). *Sida 34*
- Figur 4.** Illustration av Shiers delaktighetsmodell (Shier 2001). Skapad av oss (2024).
Sida 36
- Figur 5.** Karta över Skåne med kommunerna Lomma, Lund och Malmö markerade. Skapad av oss i GIS (2025). *Sida 49*
- Figur 6.** Karta över Skåne med Lomma kommun markerad. Skapad av oss i GIS (2025). *Sida 59*
- Figur 7.** Karta med information om Plommonskogen, Bjärred, Lomma, information om slingan för rundvandring, observationszonen och närområdet. Flygfotot är bearbetat av oss (Flygfoto © Lantmäteriet hämtad 2025-01-16, via <https://minkarta.lantmateriet.se>). *Sida 62*
- Figur 8.** Arbetsmodell för arbetet med workshop, inkluderat förberedelser och sammanställning. Skapad av oss (2025). *Sida 63*
- Figur 9.** Foto taget av barnen på avdelningen Utetrollen, Rundvandring 1. Liggande träd att leka på (2024.11.05). *Sida 66*
- Figur 10.** Foto taget av barnen på avdelningen Utetrollen, Rundvandring 1. Stockar på marken med insekter (2024.11.05). *Sida 66*
- Figur 11.** Foto taget av barnen på avdelningen Utetrollen, Rundvandring 1. Körsbärssnår som barnen inte tycker om eftersom den har taggar (2024.11.05). *Sida 66*
- Figur 12.** Foto taget av barnen på avdelningen Utetrollen, Rundvandring 1. Stor stam och liten kompis-stam (2024.11.05). *Sida 66*
- Figur 13.** Foto taget av barnen på avdelningen Utetrollen, Rundvandring 1. Två stammar som bildar ett kryss (2024.11.05). *Sida 66*
- Figur 14.** Foto taget av barnen på avdelningen Utetrollen, Rundvandring 1. Ihålig stam där det bor djur (2024.11.05). *Sida 66*
- Figur 15.** Foto föreställande nytt lekelement ”Gungan”, funna av barnen på avdelningen Utetrollen, utanför den tilltänkta observationszonen. Foto taget av oss (2024.11.05). *Sida 67*
- Figur 16.** Foto föreställande nytt lekelement ”Stort träd med avbruten stam”, funna av barnen på avdelningen Utetrollen, utanför den tilltänkta observationszonen. Foto taget av oss (2024.11.05).
Sida 67

- Figur 17.** Foto föreställande nytt lekelement ”Stort träd med böjd stam”, funna av barnen på avdelningen Utetrollen, utanför den tilltänkta observationszonen. Foto taget av oss (2024.11.05). *Sida 67*
- Figur 18.** Foto föreställande lekelement ”Bokkojan” inom observationszonen, förutspådd av oss. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 67*
- Figur 19.** Foto föreställande lekelement ”Tujan” inom observationszonen, förutspådd av oss. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 67*
- Figur 20.** Foto föreställande lekelement ”Snårkojan” inom observationszonen, förutspådd av oss. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 67*
- Figur 21.** Foto på de 15 utvalda foton för inomhusworkshop och resultatet av fördelade klistermärken efter momentet ranking med avdelningen Utetrollen. Foto taget av oss (2024.11.11). *Sida 69*
- Figur 22.** Foto på barnens gemensamma muralmålning med avdelningen Utetrollen. Foto taget av oss (2024.11.11). *Sida 70*
- Figur 23.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Utetrollen, föreställande buskar och lek. Foto taget av oss (2024.11.11). *Sida 71*
- Figur 24.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Utetrollen, föreställande träd som kryss. Foto taget av oss (2024.11.11). *Sida 71*
- Figur 25.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Utetrollen, föreställande skog och bormaskin. Foto taget av oss (2024.11.11). *Sida 71*
- Figur 26.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Utetrollen, föreställande maskiner i skogen. Foto taget av oss (2024.11.11). *Sida 71*
- Figur 27.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Utetrollen, föreställande promenad i skogen. Foto taget av oss (2024.11.11). *Sida 71*
- Figur 28.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Utetrollen, föreställande ”Gungan” i Plommonskogen. Foto taget av oss (2024.11.11). *Sida 71*
- Figur 29.** Foto taget av barnen på avdelningen Stjärnan, Rundvandring 1. Lutande träd att leka på (2024.11.14). *Sida 73*
- Figur 30.** Foto taget av barnen på avdelningen Stjärnan, Rundvandring 1. Stammen mot marken på det lutande trädet (2024.11.14). *Sida 73*
- Figur 31.** Foto taget av barnen på avdelningen Stjärnan, Rundvandring 1. Höga trädkronor som lockade barnen till att klättra och leka fågel (2024.11.14). *Sida 73*
- Figur 32.** Foto taget av barnen på avdelningen Stjärnan, Rundvandring 1. Träd där det lever djur och insekter (2024.11.14). *Sida 73*
- Figur 33.** Foto taget av barnen på avdelningen Stjärnan, Rundvandring 1. Kluvet träd där man kan leka koja (2024.11.14). *Sida 73*

- Figur 34.** Foto taget av barnen på avdelningen Stjärnan, Rundvandring 1. Barnen tyckte om att leka med pinnar (2024.11.14). *Sida 73*
- Figur 35.** Foto föreställande lekelement ”Bokkojan” inom observationszonen, förutspådd av oss. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 75*
- Figur 36.** Foto föreställande lekelement ”Gungträdet” inom observationszonen, av oss förutspådd. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 75*
- Figur 37.** Foto föreställande lekelement ”Snårkojan” inom observationszonen, av oss förutspådd. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 75*
- Figur 38.** Foto föreställande lekelement ”Öppet buskage” inom observationszonen, av oss förutspådd. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 75*
- Figur 39.** Foto föreställande lekelement ”Trädsamling” inom observationszonen, av oss förutspådd. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 75*
- Figur 40.** Foto föreställande lekelement ”Öppet buskage med koja” inom observationszonen, av oss förutspådd. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 75*
- Figur 41.** Foto på de 15 utvalda foton för inomhusworkshop och resultatet av fördelade klistermärken efter momentet ranking med avdelningen Stjärnan. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 76*
- Figur 42.** Foto på barnens gemensamma muralmålning med avdelningen Stjärnan. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 78*
- Figur 43.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Stjärnan, föreställande trädklättring, rötter och lek. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 79*
- Figur 44.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Stjärnan, föreställande hus med trädgård. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 79*
- Figur 45.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Stjärnan, föreställande träd, gräs och sol. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 79*
- Figur 46.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Stjärnan, föreställande pulka, fjärl och träd. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 79*
- Figur 47.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Stjärnan, föreställande lekplats i skogen. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 79*
- Figur 48.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Stjärnan, föreställande träd och koja. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 79*
- Figur 49.** Foto taget av barnen på avdelningen Månen, Rundvandring 1. Lutande träd som alla barnen på Månens rundvandringar fotade (2024.11.14). *Sida 81*
- Figur 50.** Foto taget av barnen på avdelningen Månen, Rundvandring 1. Pinnar som koja (2024.11.14). *Sida 81*

- Figur 51.** Foto taget av barnen på avdelningen Månen, Rundvandring 1. Snårig och spännande koja (2024.11.14). *Sida 81*
- Figur 52.** Foto taget av barnen på avdelningen Månen, Rundvandring 1. En uttorkad liten våtmark som fångade barnens intresse (2024.11.14). *Sida 81*
- Figur 53.** Foto taget av barnen på avdelningen Månen, Rundvandring 1. Träd/ stubbe att klättra på (2024.11.14). *Sida 81*
- Figur 54.** Foto taget av barnen på avdelningen Månen, Rundvandring 1. Kluvet träd som både kan vara koja och klätterträd (2024.11.14). *Sida 81*
- Figur 55.** Foto föreställande lekelement ”Björkgren” inom observationszonen, av oss förutspådd. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 82*
- Figur 56.** Foto föreställande lekelement ”Bokkojan” inom observationszonen, av oss förutspådd. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 82*
- Figur 57.** Foto föreställande lekelement ”Snårkojan” inom observationszonen, av oss förutspådd. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 82*
- Figur 58.** Foto föreställande lekelement ”Liggande vågen” inom observationszonen, av oss förutspådd. Liggande vågen är en liggande individ av björk som syns i bakgrunden. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 82*
- Figur 59.** Foto föreställande lekelement ”Trädsamling” inom observationszonen, av oss förutspådd. Foto taget av oss (2024.10.31). *Sida 82*
- Figur 60.** Foto föreställande nytt lekelement ”Lutande stam”, funna av barnen på avdelningen Månen, utanför den tilltänkta observationszonen. Foto taget av oss (2024.11.14). *Sida 82*
- Figur 61.** Foto på de 15 utvalda foton för inomhusworkshop och resultatet av fördelade klistermärken efter momentet ranking med avdelningen Månen. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 84*
- Figur 62.** Foto på barnens gemensamma muralmålning med avdelningen Månen. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 85*
- Figur 63.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Månen, föreställande utelek med många saker och koja. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 86*
- Figur 64.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Månen, föreställande gubbar som klättrar i träd. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 86*
- Figur 65.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Månen, föreställande pappa och barn som leker i koja. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 86*
- Figur 66.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Månen, föreställande pulka och dött träd. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 86*
- Figur 67.** Foto på segment av muralmålning med avdelningen Månen, föreställande högt träd att klättra i och regnbåge. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 86*

Figur 68. Foto på segment av muralmålning med avdelningen Månen, föreställande gubbe på lekplats. Foto taget av oss (2024.11.20). *Sida 86*

1. Inledning

1.1 Inledning

Förändring av vår närmiljö har påverkan på alla i ett samhälle (Laval 2015). Laval (2015) skriver att den grupp av medborgare som påverkas mest är barnen. Vidare beskriver Laval (2015) att vår uppväxtmiljö är den plats som kommer att ha störst betydelse för oss under hela vårt liv och barns uppväxtmiljö är deras utvecklingsmiljö. Det är därför extra viktigt att dagens offentliga ytor planeras utefter barns behov, där barnen både kan känna trygghet och ha frihet till rörelse (Laval 2015). Barns platser bör bidra till en känsla av säkerhet, social samhörighet och ge förutsättningar för att kunna utöva kreativitet samt att utforska (Chawla 1992), detta verkar identitetsskapande för barnen.

“fysiska miljön får karaktär av medskapare till lekens förlopp” Mårtensson (2004, s. 112)

Detta pekar på vikten av den fysiska miljön och dess egenskaper i samband med barns lek och uppväxt (Mårtensson 2004). I takt med att barnen blir äldre utforskar de sin fysiska omgivning (Chawla 2015). Det är en del av deras utveckling och för att förstå världen ser barnen till sin närmiljö och hur den fungerar samt samspelar med det större samhället (Hart 1992).

Cele och van der Burgt (2013) berättar att barnen har haft stort utrymme i planeringen i Sverige sedan mitten av 1900-talet, med stort fokus på miljöer anpassade för barn. Under denna tid etablerades lekplatser som skulle vara säkra och stimulerande för barnen. Bemannade lekplatser uppstod och det upprättades riktlinjer om maximala avstånd till närmaste lekplats samt att det blev vanligt att separera trafiken från bostadsområden för barnens trygghet och rörelsefrihet (Cele & van der Burgt 2013). Barnen har haft en stark ställning i det svenska samhället, men planeringen har under lång tid till stor del skett ur vuxnas synvinkel, med ett barnperspektiv (Cele & van der Burgt 2013).

I dagens samhälle finns inte längre lika tydliga krav på barns utemiljö och samhällsbyggnadstrenden har vänt (Svenska Dagbladet 2016). Det sker förtätning i städerna och barns lek blir mer anvisad till platser specifikt avsedda och tillrättalagda för barns lek (Laval 2015). Dock är den tillrättalagda leken anvisad till lekplatser med fasta lekelement inte nödvändigtvis den mest utvecklande och främjande för barns psykiska samt fysiska välmående (Chawla 1992). Lekplatser är inte heller den miljö barn söker sig till självmant, utan det är platser som upplevs naturliga och där möjlighet till avskildhet finns (Chawla 1992). Märit Jansson (Svenska Dagbladet 2016) säger att barns rörelsefrihet minskar i den förtätade staden och att i planeringen ta hänsyn till barn överallt verkar anses som ett hinder:

“Bristen på barnperspektiv i planeringen är en del av en större samhällsbyggnadstrend. I såväl större städer som på mindre orter byggs i dag

Inledning

utan tillräcklig hänsyn till barn.” (Svenska Dagbladet, 2016)

Vidare säger Jansson (Svenska Dagbladet 2016) att det idag saknas tillräckligt tydliga normer och krav för barns utemiljö. Det blir för lätt att i planeringen åsidosätta barn som målgrupp (Svenska Dagbladet 2016).

Artiklarna 1-42 i barnkonventionen är införlivade i svensk lag sedan 1999 och konventionen har samma status som andra lagar i Sverige. FN:s konvention om barnets rättigheter syftar till att ge barn, oavsett bakgrund, rätt att bli behandlade med respekt och att få sina röster hörda (Boverket 2023; Sveriges Riksdag 2018). Enligt Plan- och Bygglagen (PBL) ska alla medlemmar i en kommun vara delaktiga vid planprocessen. Medborgardialog är det verktyg som används där medlemmarna som bor eller verkar i det området som är aktuellt, kan föra sin talan tillsammans med kommunens tjänstemän (Nyström & Tonell 2012). Detta gäller alla de kommunmedlemmar som bor eller verkar på något sätt i det område som det planeras för på kommunnivå (Boverket 2022). Ofta används verktyget barnkonsekvensanalys i praktiken för att göra barnets bästa synligt (Boverket 2024). Barnperspektivet innebär att man som fysisk planerare planerar utefter ett “vuxet” synsätt på hur barn uppfattar sin miljö. Barnets perspektiv är däremot hur barnet själv uppfattar och nyttjar sin närmiljö. Barnrättsperspektivet innebär att vuxna ser till att uppfylla barnens rättigheter (Barnombudsmannen 2024).

Sherry Arnstein (1969), Roger Hart (1992) & Harry Shier (2001) har alla skapat delaktighetsmodeller som är anpassade för medborgarnas delaktighet vid olika planeringsprocesser. Arnstein är föregångaren som inspererat Hart samt Shier som anpassat sina modeller för barns involvering. I deras modeller finns olika nivåer av deltagande från icke deltagande och symboliskt deltagande till beslutsmakt vid planprocesser. Barnkonventionen förkunnar att barn som medborgare ska få komma till tals och via dessa delaktighetsmodeller kan offentliga förvaltningar ta stöd för att främja barns medverkan. Det finns ofta till synes goda intentioner om att barn ska få delta i planprocessen (Cele & van der Burgt 2013). Okunskap om hur och när barns deltagande ska införlivas i planprocessen och en komplex planprocess i svenska kommuner bidrar dock till varierande resultat, där barns kompetens inte tas tillvara i slutändan (Cele & van der Burgt 2013). Ytterligare ett hinder är förutfattade meningar om vad barn tycker och menar, samt att barn ibland av vuxna ses som en homogen grupp istället för en heterogen grupp (Cele & van der Burgt 2013).

Under 1970-talet i USA blev det en trend att uppmärksamma och även involvera barn i planeringen, det fanns då en optimistisk syn på planering (Chawla 2015). Att uppmärksamma och involvera barn i planeringen var ett gensvar på bekymmer om barns minskade kontakt med naturen och sämre utomhusmiljöer, som ansågs vara en följd av ökad urbanisering och förtätning i städerna (Chawla 2015). Från denna tid finns det starka föregångare som förespråkade barns medverkan i planeringsprocesser och som var intresserade av barns platser samt barns utveckling i relation till sin närmiljö.

Inledning

Stadsplaneraren Kevin Lynch och geografen Roger Hart är två av dem. Lynch initierade ett projekt *Growing Up in Cities Project* tillsammans med UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), där tanken var att barn skulle vara delaktiga för att skapa bättre städer (Chawla 1997). Hart var även han en förespråkare att involvera barn, han ansåg att barnen själva måste tillfrågas om sin närmiljö (Hart 1979). Lynch och Hart har utvecklat och använt sig av metoder såsom observationer, gåturer, foto som metod och teckning för att involvera barn (Chawla 1997; Hart 1977).

Maria Kylin (2010) skriver att barn upplever platser med kroppen och sinnen genom aktivitet och lek. Vidare förklarar Kylin (2010) att planeraren kan komma närmare ett genuint barnperspektiv om planeringen sker tillsammans med barnen och genom det skapar sig en förståelse för hur faktiskt barnet uppfattar den fysiska miljön. Ett sätt att få ett mer genuint barnperspektiv är att studera barns platser och hur platserna används (Kylin 2010).

Genom forskningen vet vi att barn upplever platser annorlunda än vad vuxna gör. Via forskningen vet vi också att det finns delaktighetsmetoder och modeller för att involvera barn i planeringsprocesser. I Sverige idag är medborgardialog lagstadgat via Plan- och bygglagen, dock säger inte lagen mer än att medborgarna ska vara delaktiga, vilket medför att det ofta är vuxna som blir hörda, och inte barn (Sveriges Kommuner och Regioner). Det går att konstatera att barn är fullvärdiga medborgare och har laglig rätt att få sin röst hörd enligt barnkonventionen. Shier (2001) skriver att Artikel 12 i Barnkonventionen är den artikel som ofta förbises vid planeringsprocesser, vilket innebär att man inte beaktat något perspektiv på barnets liv. I och med den förtätning som sker i samhället och den planerings- och samhällsbyggnadstrend som finns idag blir barnen åsidosatta och ett barnperspektiv samt särskilt barnens egna perspektiv saknas i planeringen. Problemformuleringen som framgår är, vad bör planeraren tänka på för att lyckas med att involvera och få barn delaktiga i samhällsbyggnadsprocessen, en för dem avgörande och livsviktig miljö?

1.2 Syfte och målsättning

Målet med arbetet är att undersöka olika tillvägagångssätt för att genomföra medborgardialog med yngre barn samt att pröva tillvägagångssätt som genererar information med syfte som kan tolkas och användas som underlag för beslut i planeringen. Intentionen är att undersöka hur man kan samla in yngre barns idéer och ta tillvara på deras kompetens i planeringsprocesser.

Syftet är att identifiera viktiga faktorer i dialogarbetet med yngre barn som bidrar till att få fram deras åsikter berörande deras närmiljö. Syftet är även att hitta tillvägagångssätt som bidrar till att översätta barnens åsikter till den fysiska gestaltningen i planprocessen. Målgruppen är landskapsarkitekter, planerare och kommundjänstepersoner som jobbar med

planering och stadsbyggnadsfrågor eller med barn/barns utemiljö.

1.3 Frågeställningar

Följande frågeställningar är detta arbete uppbyggt på, som resultaten i uppsatsen ämnar att svara på:

Hur upplever barn sin närmiljö och hur kan detta uttryckas genom lek och dialog?

Vilka delaktighetsmodeller och dialogmetoder är mest effektiva för att skapa meningsfull medborgardialog med barn inom olika samhällsbyggnadsprojekt?

Vilka praktiska erfarenheter och insikter kan dras från arbetet med att involvera barn i planeringsprojektet Plommonskogen i Lomma kommun, och vilka faktorer är avgörande för att skapa meningsfull delaktighet för barn i kommunala samhällsbyggnadsprojekt?

1.4 Material och metod

1.4.1 Litteraturstudie

Arbetet bestod av en litteraturstudie där relevant forskningsbaserad information presenterades och analyserades. Sveriges lantbruksuniversitets databaser och söktjänster, såsom Primo, användes huvudsakligen till att söka den vetenskapliga informationen. Korsreferenser användes för att hitta källor och författare inom relevant område. Den vetenskapliga informationen kompletterades med information hämtad från relevanta myndigheters och organisationers hemsidor.

1.4.2 Platsbesök och medborgardialog

Uppsatsen bestod av flera workshops som skedde som medborgardialog med barn. Tre stycken förskoleavdelningar med barn i åldrarna tre till fem år träffades två gånger vardera. Under workshops provades flera olika metoder för att kunna involvera unga barn vid samhällsbyggnadsprocessen. Barnen som medverkade i workshops hade före workshops fått hem en blankett som deras vårdnadshavare fyllde i som godkännande om barnets medverkan, se Bilaga 1. Efter workshops fick de deltagande barnen ett diplom som tack för deras medverkan, se Bilaga 2.

I detta arbete har vi använt oss av flera metoder för att samla in barns perspektiv på den miljö uppsatsen undersökte. Metoderna som prövades var rundvandringar, observationer, fotoanvändning, muralmålningar, barn som är experter på platsen samt ranking som metod. Dessa metoder är av oss anpassade för att fånga barns upplevelser och åsikter genom deras sätt att interagera med sin omgivning. En mer utförlig beskrivning av dessa metoder och hur de tillämpats i våra workshops presenteras senare i denna uppsats, i kapitel 7.

Inventering av området Plommonskogen skedde två gånger före workshop med barn. Under inventeringen utforskades platsen grundligt, en slinga stakades ut som metod för rundvandring. Materialet som vi fick ut av barnens medborgardialog samt platsbesöket sammanställdes och tolkades av oss. En mer ingående beskrivning av förarbetet till workshops finns beskrivet i kapitel 7.

1.4.3 Intervjuer

Intervjuer med sju kommundienstpersoner med olika yrkesroller genomfördes. Intervjuerna utfördes med målet att få en bild av hur nuläget såg ut vid kommuner med barns involvering vid planeringsprocesser, samt för att undersöka vilka eventuella förbättringspotentialer som fanns. Vald metod för intervjuerna är intervju av kvalitativ semistrukturerad typ. Metoden valdes för att få olika yrkesrollers perspektiv på arbetets frågeställningar, med syftet att få både ett djup och bredd till efterforskningarna i arbetet.

Bakgrund

Intervju är sannolikt den mest väl använda metoden vid kvalitativ forskning skriver Alan Bryman (2002) i sin bok *Samhällsvetenskapliga metoder*. Kvalitativa intervjuer innebär oftast en lägre struktur jämfört med kvantitativa intervjuer, så kallade surveysintervjuer (Bryman 2002). Intervju är en slags undersökningsmetod inom forskning som lämpar sig väl vid insamling av kvalitativa data eftersom man då skalar av störningar som kan fås av till exempel miljöbyte, familjesituationer, och andra förhållanden (Bryman 2002). Kvalitativa intervjuer fokuserar mindre på frågeställningarna som då är mer generaliserade och mer tyngd ges åt intervjupersonernas egna värderingar, insikter och uppfattningar (Bryman 2002).

Kvalitativa intervjuer kan delas in i ostrukturerade och semi-strukturerade intervjuer (Bryman 2022). Ostrukturerade intervjuer är som namnet låter ostrukturerade och är ytterligheten inom fältet kvalitativa intervjuer. Forskaren har då inga frågor färdigställda utan intervjun blir mer som ett samtalsämne som tar form utefter ett visst ämne under intervjun, eftersom den som intervjuar förmodligen har ett mål med intervjun (May 2011). I vissa fall ställs endast en fråga vid ostrukturerad intervju och därefter låter forskaren intervjun pågå fritt (Bryman 2002). Semistrukturerade intervjuer innebär att forskaren i de flesta fall har ett visst antal frågor som hen vill ställa under intervjun, frågorna tenderar att ha specifika ledmotiv och ämnen (Bryman 2002). Intervjuprocessen vid ostrukturerad och semistrukturerad intervju är flexibel och tyngden behöver främst ligga på att informanten förstår frågan och kan förklara sina insikter och upplevelser väl (Bryman 2002). En kvalitativ semistrukturerad intervju spelas fördelaktigt in samt transkriberas, det lämnar utrymme för intervjuaren att reflektera över informationen i efterhand inför analyskedet

Inledning

(Aspers 2007).

Kritik mot metod

Vanlig kritik mot kvalitativ forskning är att den kan uppfattas subjektiv. Kvalitativa intervjuer inleds ofta med öppna frågor och preciseras under intervjuens gång. Subjektivitet kan tänkas uppstå beroende på vad intervjuaren väljer att lägga vikt på i intervjun och att resultaten kan påverkas av att intervjuaren etablerar ett personligt förhållande till informanten eller ämnet. Det finns även kritik mot att det är svårt att generalisera resultaten från en kvalitativ intervju, då den är beroende av just de förhållandena som den intervjuade personen befinner sig i och inte säkert går att översätta till personer i andra förhållanden (Bryman 2002). Semistrukturerade intervjuer bidrar inte heller till att lätt kunna tillämpa standardisering och jämförbarhet, skriver May (2011), men tillåter ett djup och att röra sig i annan riktning än de specificerade frågorna.

Utförande

Inför mötena med informanterna struktureras en intervjuguide med frågor upp, se Bilaga 3. Guiden är indelad i teman med huvudfrågor av mestadels öppen karaktär. Detta för att lämna utrymme för att dialogen kan ta en annan vändning eller för att kunna ställa uppföljande frågor, beroende på informantens intresse och kunskapsområde. Intervjun spelas in med hjälp av våra mobiltelefoner och dess inbyggda röstinspelningsapp samt transkriberas därefter på omnämndas datorer.

1.4.4 Presentation

Arbetet presenterades med huvudsakligen en skriftlig rapport med stöd av illustrationer, foton och tabeller. En plansch skapades i arbetets slutskede som var övergripande och sammanfattade samt en presentation av arbetet. En muntlig presentation genomfördes för SLU i Alnarp.

1.5 Avgränsningar

Information och kunskap inhämtades från forskning över hela världen, men de delar i arbetet som berör planprocessen behandlar främst hur planprocessen i Sveriges kommuner ser ut. Barnen som var en del av undersökningar genom workshop var i åldrarna tre till fem år. Arbetet behandlade främst och i största utsträckning forskning som handlade om yngre barn, men ej helt begränsat till just tre till fem år. Workshopen utfördes endast i Plommonskogen i Bjärred i Lomma kommun.

2. Bakgrund

I Sverige finns ett ramverk som styr planering och delaktighet, vilket inkluderar både medborgarnas rätt att påverka och barns rätt att bli hörda. I detta kapitel presenteras viktiga delar av ramverket, först presenteras barnkonventionen som är svensk lag och sist viktiga delar i samhällsbyggnadsprocessen som styrs av Plan- och bygglagen. Däremellan definieras barnrättsperspektivet, barnperspektivet och barns perspektiv för att skapa en medvetenhet.

2.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen (SFS 2018:1197) är en del av svensk lag. Artikel 3 av Barnkonventionen förkunnar att alla åtgärder som berör barn ska vara efter barnets bästa och konventionens grundpelare är just ”barnets bästa”. Detta innebär att i varje enskilt mål ska barnets egen åsikt och erfarenhet tas i beaktande, Artikel 3.1 om barnets bästa gäller både enskilt barn samt barn i grupp (SFS 2018:1197). Det har visat sig efter flera utredningar att offentliga aktörer inte klarar av att fullfölja Artikel 3.1 när de utför bedömningar av barns bästa.

Många av aktörerna känner sig trygga i sina bedömningar av barns bästa, men osäkra när de ska väga barnets bästa mot andra intressen. Ofta uppkommer frågan om tidsbrist som svar på varför man inte utfört mer grundarbete gällande barnets bästa, detta på grund utav för få resurser. Ofta samtalar man med barnet, iallafall om det är minst 7 år eller äldre (Sveriges kommuner och regioner 2023).

Barnkonventionsutredningen Barnkonventionen och svensk rätt 26, (SOU 2020:63), är ett stöd för hur lagstiftningen ser ut och hur den förhåller sig till barnkonventionen.

”Däremot bedöms det ibland utgöra ett hinder mot att samtala med barnet om barnet är för ungt eller att det har en funktionsnedsättning. Av både vår enkätundersökning och rättsfallsstudien kan generellt sägas att yngre barns åsikter ofta inte beaktas på grund av barnets ålder” (Statens offentliga utredningar 2020).

Ofta samtalar man med barnet, i alla fall om barnet är minst sju år eller äldre (Sveriges Kommuner och Regioner 2023). Detta tyder på att beslutsfattare behöver ha tillräckligt med underlag men också rätt förutsättningar av resurser och avsatt tid för att kunna bedöma vad som faktiskt är barnets bästa (Sveriges kommuner och regioner 2023). Barnets rätt att delta i beslutsfattande processer fastslås i Artikel 12.1 i barnkonventionen:

“Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.”

Det är artikel 12 som har ansetts vara den mest omstörtande och radikala i barnkonventionen och Artikel 12 är också den artikel som förbisetts mest, som man inte tagit hänsyn till avseende något perspektiv på barnets liv (Shier 2001).

2.2 Barnrättsperspektivet

Barnrättsperspektivet innebär att barnens rättigheter uppfylls med hjälp av vuxna. För att säkerhetsställa ett barnrättsperspektiv så måste minst de fyra grundprinciperna i barnkonventionen uppnås. Grundprinciperna är barns lika rättigheter och ickediskriminering, barnets bästa, rätt till liv, utveckling och överlevnad samt rätt att göra sin röst hörd för inflytande och delaktighet (Barnombudsmannen 2023).

Artiklar som i planeringssammanhang kan tänkas vara extra viktiga att ta tillvara på är Artikel 3, 4, 12 och 42. Artikel 3 handlar om att barnets bästa på både kort och lång sikt ska tas i beaktande gällande alla beslut som rör dem direkt samt indirekt. Artikel 4 handlar om att tillräckliga resurser ska tillsättas för att främja barnens rättigheter. Artikel 12 behandlar barns rättigheter att bli hörda och att deras röster ska tas tillvara i beslutsprocesser. Artikel 42 säger att barn och vuxna ska ha god kunskap om barns rättigheter (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd 2024). FN:s Barnkonvention följer barnrättsperspektivet och en organisation som jobbar med barnrättsperspektivet ska ha en utvecklad strategi för att uppnå Barnkonventionens artiklar och att tillgodose barns rättigheter, till exempel angående förändringar i deras miljö (Boverket 2023).

2.3 Barnperspektivet

Barnperspektivet kan förenklat beskrivas som vuxnas syn på barns bästa, det är då vuxna i största utsträckning försöker ta till vara på barns behov och intressen, genom att försöka sätta sig in i deras situation (Boverket 2023). Vuxnas syn på barn och deras behov baseras bland annat på deras egna minnen och erfarenhet utav barndomen samt från nuvarande relationer med barn (Boverket 2023). Gunilla Halldén (2003) skriver att barnperspektivet måste innehålla barnens perspektiv, men att det sedan i någon grad tolkas av en vuxen. Halldén (2003) skriver vidare att barnperspektivet idag kan användas som ett verktyg och retoriskt hjälpmedel i politiken för att genomföra förändringar, som kan vara för barnens intresse, men inte alltid är det.

Barnperspektivet innebär alltså nödvändigt inte att barns egna åsikter tas i beaktande eller

att de är involverade i den aktuella frågan, processen eller projektet. Maria Kylin (2004) skriver att det är vanligt att planerare har ett barnperspektiv när de planerar och gestaltar platser specifikt ägnade för barn, men glömmer att tänka på att alla platser även ska vara för barn, då tas i barnperspektivet i beaktande (Kylin 2004).

2.4 Barns perspektiv

Barns perspektiv är barnets direkta uppfattning och upplevelse som rör allt barnet påverkas av i sitt liv och sin miljö (Boverket 2023). Att arbeta med barns perspektiv innebär att barnen får möjlighet att uttrycka sig eller bli direkt tillfrågade om sina upplevelser och åsikter (Boverket 2023). Frågan vilken kan ställas är, ska uppgifterna från barnen tas som sakupplysningar eller ska de tolkas? Finns där motsägelser eller dubbeltydigheter? När övergår barns perspektiv till ett barnperspektiv (Halldén 2003).

För att kunna ta till sig av barnens perspektiv i planeringen behöver planeraren ta tillvara på barnens kompetens och fråga sig hur det görs på bästa sätt (Kylin 2010). Kylin (2010) betonar vikten av att involvera barn i samtal och dialog angående planering för barn och ungdomar samt att skapa en förståelse för deras kompetens. Kylin (2010) berättar att det är viktigt som planerare förstå hur barn upplever den fysiska miljön och lära sig av deras platser. Barn upplever en plats särskilt med sina sinnen och uttrycker sina åsikter på ett mer icke verbalt sätt än vuxna.

För att en stadsmiljö ska vara barnvänlig ska den vara bra för alla människor oavsett ålder och barnens rätt att göra sin röst hörd slås fast av barnkonventionen. Planerare behöver direkt när en misstanke om att barn kommer beröras starta en undersökning över huruvida barn kommer påverkas och hur de kan bli hörda vid planprocessens gång (Laval 2015).

2.5 Samhällsbyggnadsprocessen

Samhällsbyggnadsprocessen innefattar den allmänna utvecklingen samt utformningen av den fysiska miljön i samhället (Boverket 2024). Planering innebär att olika samhällskrafter balanserar gentemot varandra för att lösa samt undvika konflikter och för att upprätthålla ordning (Listerborn 2015). Planering är ett maktverktyg som används som ett redskap av politiken (Listerborn 2015). Planprocessen är en stor del av arbetet med fysisk planering och den regleras av Plan- och bygglagen (PBL) och är en kommunal angelägenhet (Boverket 2024). Planprocessen inom kommunal planering innehåller huvudsakligen översiktsplan och detaljplan. Planerna hanterar planläggning av mark, vatten och byggande (Boverket 2021).

Bakgrund

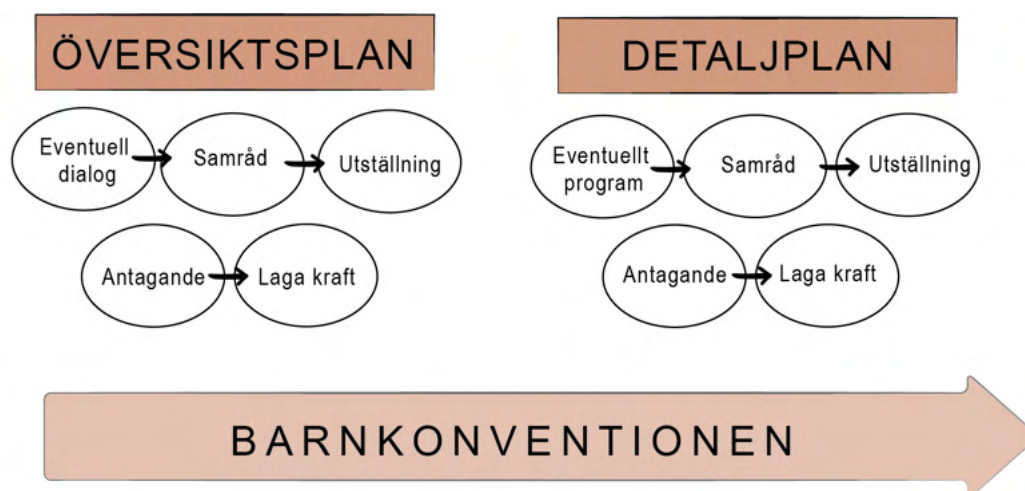
Det går att utläsa följande i PBL:

“Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.” (1 kap. 1 § PBL)

PBL innehåller lagstiftning och anvisningar till andra lagar som träder in i specifika fall, så som Miljöbalken (MB) och dess bestämmelser (Nyström & Tonell 2012). PBL ska se till att värna om både allmänna och enskilda intressen samt medborgarnas inflytande, samrådsskyldighet är lagstadgat genom PBL (Nyström & Tonell 2012). PBL räknas som en ramlagstiftning, vilket innebär att den beskriver riktlinjer i många fall, men lämnar även relativt utförliga krav på vad kommunernas plandokument ska innehålla (Nyström & Tonell 2012).

Översiktsplan (ÖP) ska motsvara den politiska majoritetens perception i en kommun, planen beslutas av kommunfullmäktige (Boverket 2024). ÖP vägleder hur den befintliga bebyggda miljön ska nyttjas, utvecklas och bevaras (Boverket 2024). ÖP är inte bindande samt ska vara lättöverskådlig och lättbegriplig, för såväl privatpersoner som professionella (Boverket 2024). ÖP innehåller text samt flertalet kartmaterial (Boverket 2024). När ÖP fått laga kraft ska kommunen enligt PBL, skicka rådande handlingar till länsstyrelsen och boverket med flera. När ÖP är antagen via kommunfullmäktige är det den som kommunen använder som stöd vid detaljplanearbetet samt andra samhällsbyggnadsprocesser.

En detaljplans (DP) syfte är att reglera utveckling samt förändring av markanvändning och bebyggelse samt så ska den ge olika intressenter inflytande över planen (Mattsson 2020). DP ska även reglera bevarande av vissa bebyggelsemiljöer, byggnationer, samt sätta förutsättningarna för förnyelse av viss historisk byggnation, förklara rättigheter och skyldigheter, samt ge en helhetssyn på lämplighetsfrågan (Mattsson 2020).

Figur 1. Beskrivning av hur Barnkonventionen sträcker sig över ÖP och DP med alla dess delar. Illustration gjord av oss.

Bakgrund

Barnkonsekvensanalyser (BKA) är ett verktyg som används av planerare idag för att ta stöd mot barnkonventionen och på så vis bedöma vad som är barns bästa inom det som en förändring avser (Laval 2015). En barnkonsekvensanalys innebär att en planerare härleder barnperspektivet (Laval 2015). När man bedömer barnets bästa utförs en prövning, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har skapat ett dokument som stöd för detta, en handbok (Sveriges kommuner och regioner 2023). Handboken är ett stöd för interna arbetsmetoder för att bedöma barnets bästa genom barnkonsekvensanalys. Stödet är ett transparent tillvägagångssätt där materialet redovisades på ett tydligt sätt (SKR 2023). I figur 1 på sida 15 illustreras hur Barnkonventionen som lag är genomgående för processen med Översiktsplan samt Detaljplan.

2.8 Sammanfattning

I Sverige finns det lagar, barnkonventionen och PBL som säkerställer att barn som medborgare ska få vara delaktiga när deras närmiljö berörs. Kommuntjänstepersoner behöver ta hänsyn till barnrättsperspektivet och ha förståelse för skillnaden mellan barnperspektivet och barnets perspektiv. Via verktyget BKA kan kommuner upprätta dokumentation som berör hur förändring av miljön påverkar barnen. Samhällsbyggnadsprocessen är ständigt pågående och verkar i både stora som små skalor. Samhällsbyggnadsprocessen påverkar alla medborgare i Sverige, i vissa fall mer direkt och andra indirekt.

3. Barn och landskap

Landskap är ett brett begrepp och har en bred definitionsbeskrivning. Litteratur och forskning gällande landskap rör sig över många fält och ämnesområden. I detta kapitel presenteras först landskapsdefinitionen ur natur-, miljö och samhällsvetenskapliga perspektiv för att sedan gå in på forskning om barn, miljö och plats. Barns uppväxtmiljö behandlas, deras upplevelse av plats och deras utemiljö. Det är viktigt att förstå begreppet landskap utifrån barns förutsättningar och perspektiv.

3.1 Europeiska landskapskonventionen

Den definition av landskap som eftersträvas inom samhällsbyggnadsprocessen i Sverige idag, utgår från den definition som slagits fast i den europeiska landskapskonventionen, den lyder som följande:

“Landskap: ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/ eller mänskliga faktor er” (Europarådet 2000)

Landskapskonventionen ratificerades år 2011 av Sverige regering och medger åtagande av att frågor angående landskapet ska hanteras inom politiken (RAÄ u.å). Landskap ska ingå i regional- och stadsplaneringspolitik, och genom landskapets många kvaliteter så förekommer det inom många områden och fält (RAÄ u.å). Ett holistiskt perspektiv på landskapet är ett av målen med landskapskonventionen (Europarådet 2000). Sarlöv Herlin (2004) skriver att landskapsfrågan och helhetsperspektivet på den har en tendens att falla mellan två stolar inom den fysiska planeringen. Hon frågar sig om de största problemen kring att planera landskap ligger i bland annat det sektoriska tänkandet där de olika perspektiven på landskap behandlas separata. Delmål med landskapskonventionen är att bidra till att landskapet skyddas, förvaltas och planeras (Europarådet 2000). Landskapskonventionen erkänner landskapet som en viktig del av människors liv och att det är starkt kopplat till människors välbefinnande, som ger människan både rättigheter och skyldigheter (Europarådet 2000).

3.2 Landskapsdefinition

Landskap har ingen självklar definition och har skiftande betydelse för olika människor samt är beroende av sammanhanget. Riksantikvarieämbetet (RAÄ) skriver:

“Landskapet är den helhet där allting händer” RAÄ (u.å)

I landskapet ska människor, djur och natur samsas. Ett landskap kan vara en ögonblicksbild såsom en utsikt eller vy. Ett landskap kan definieras utifrån att vara ett stort geografiskt område med specifika egenskaper eller särdrag såsom skärgårdslandskap, fjälllandskap eller stadslandskap. Det kan även definieras utifrån markanvändning, såsom att vara ägnat till jordbruk, skogsbruk eller energiutvinning (RAÄ 2019).

Landskapets sammansättning kan ge estetiska upplevelser som bidrar till människans välmående (Bell 1999) eller vara av andra karaktärer som påverkar människans psykiska mående (Grahn 1991). Det finns både teorier om att upplevelsen av landskapet är subjektivt och att den är universell (Bell 1999). Såväl finns det teorier om vad som ger människan mest respons, om det är naturliga landskap eller av människan påverkade landskap (Bell 1999). Grahn (1991) skriver att en miljö i landskapet kan bidra till sämre eller bättre förutsättningar för sociala interaktioner, där behovet också varierar beroende på människans befintliga psykiska mående. Då är det inte i första hand landskapets estetik som spelar in, utan andra egenskaper i miljön som då bör stödja respektive behov (Grahn 1991).

3.3 Uppväxtmiljö

Många av oss har barndomsminnen kopplade till platser av särskild betydelse, där utemiljöer ofta är i fokus (Grahn, Mårtensson, Lindblad & Nilsson 1997; Sebba 1991). Där minnen är kopplade till naturelement eller känslor som hade med naturen att göra, vilket i sig genererade ett flöde av fantasi (Sebba 1991). Grahn et al. (1997) skriver att det är föga förvånande att just utemiljöer blir så minnesvärda, eftersom de stimulerar våra sinnen i högre grad än inomhusmiljöer, vilket leder till en mer mångfacetterad upplevelse. För barn är naturen särskilt påtaglig, då den erbjuder en intensiv upplevelse där flera sinnen aktiveras samtidigt.

Suzanne de Laval (2015) skriver att all planering som sker påverkar barn och ungdomar som bor och verkar i närmiljön. När barn växer upp, påverkas de i större utsträckning av uppväxtplatsen än någon annan plats under deras livstid. Därmed kan man säga att barnen är den invånargrupp som påverkas mest när urbanisering sker. Laval (2015) menar att på så vis kan man också säga att det är av yttersta vikt att barnens uppväxtmiljö är långsiktigt hållbara platser och för att utveckla vårt samhälles framtid. Det är uppväxtvillkoren som sätter standarden för våra framtida vuxna medborgare (Laval 2015). Chawla (2015) konstaterar att barn behöver natur och grönska för sitt välmående och utveckling. Den fysiska, den psykiska och kognitiva hälsan ökar av att ha tillgång till natur och grönska. Hon skriver att det behövs grönytor av varierande skala och med varierande avstånd från hemmet, allt från den närmsta naturen nära hemmet utanför ytterdörren till den gröna parken längre bort. Grönskan och naturen bör även vara sammankopplad för barns självständiga mobilitet ska vara möjlig (Chawla 2015).

3.4 Upplevelse av plats

Cele (2006) konstaterar att barn till skillnad från vuxna inte använder logik och analys på samma sätt för att uppfatta en plats. Barnen använder sin kropp och interagerar med platsen och miljön, det är barnens sätt att förstå platsen (Cele 2006). Barnens drivkraft är att det är roligt och spännande att utforska och det gör barnen genom att till exempel klättra, gunga, bryta objekt, lukta, känna på samt smaka på (Cele 2006). Mårtensson (2004) skriver om sinnlighet i barns lek. Barn söker medvetet och omedvetet platser för

fysisk aktivitet och för att hantera detaljer (Mårtensson 2004). Sinnligheten innebär att de använder alla sinnen för att uppleva naturen samt att de skapar känslomässiga band till den genom sinnligheten (Mårtensson 2004). Kylin och Lieberg (2004) avhandlar barns perspektiv och barnperspektivet på utomhusmiljöer och beskriver skillnader perspektiven emellan. Det som skiljer sig mest mellan perspektiven verkar vara att barn ofta beskriver sin utomhusmiljö mer detaljerat än vuxna, samt utifrån aktiviteter som kan tänkas ske i en miljö eller kopplat till objekt i miljön.

Titman (1994) skriver att barn ser den yttre omvärlden som en reflektion av sig själva. Platserna förmedlar på så vis känslor till barnet, som en återspeglning av barnets behov (Titman 1994). Barnen upplever även om platsen är avsedd för dem eller inte genom denna reflektion av platsen (Titman 1994). Vidare berättar Titman (1994) att barnen läser av det offentliga rummet som en kulturell plats och uppfattar olika, för dem, lösa delar som positiva eller negativa. Chawla (1992) beskriver tre nivåer av tillfredsställelse platser kan ge, dessa tre nivåer är säkerhet, social samhörighet samt möjlighet till kreativitet och utforskande. Där säkerhet är särskilt grundläggande för små barn. Med åldern blir andra faktorer viktiga som kan verka identitetsutvecklande, med hjälp av sociala och kreativa faktorer.

Kylin och Lieberg (2004) skriver att barn tycker bra platser är platser eller föremål som bjuder in till varierade aktiviteter. Dessa erbjudande kallas *Affordances* och är ett begrepp inom det miljöpsykologiska fältet. Olika typer av miljöer med vissa kvaliteter främjar vissa typiska möjligheter (Kyttä 2002). Kyttä (2002) har studerat *Affordances* och har i sina studier kommit fram till att desto mer urbaniserad och förtätad en miljö är, desto lägre grad av tillgängliga *Affordances* förekommer. Kyttä (2002) betonar att god planering skulle kunna möjliggöra ökat antal *Affordances*, vilket då skulle bidra till en mer diversifierad och brukbar miljö för barnen.

Laaksoharju och Rappe (2017) skriver om träd som *Affordances* och att träd har en förmåga att uppfylla flertalet av barns behov som kan vara både av personlig och social karaktär. Träd bidrar med löst material för barnens lek, vilket är av stor betydelse för barns lek enligt forskningen. Laaksoharju och Rappe (2017) menar att barns fysiska lek, fantasilek och sociala samspel även ökar runtomkring träd. Ett träd kan bjuda in till att klättras i, gömma sig i eller vid, söka skydd för att till exempel vila, samlas runt eller fungera som ett landmärke. I Titmans (1994) forskning blev träd en symbol för att klättra. Innebörden var den samma oavsett om det var ett barn som klättrade mycket i träd eller om det var ett väldigt ungt barn som aldrig hade klättrat i träd.

Wendy Titman (1994) beskriver i sitt forskningsprojekt ”Special Places; Special People” hur barn ser det allmänna offentliga utrymmet som en grupp av olika sammansatta lösa objekt. Dessa objekt bildar tillsammans en enhet, men för barnen har varje objekt olika typer av värde och betydelse förklarar Titman (1994). På detta vis skapar barn förståelse för platsen genom att strukturera de olika delarna och vad de olika delarna har för mening

och betydelse för just barnet, detta för att förstå helheten (Titman 1994). En vanlig fallgrop är när informationen från barn ska översättas till teorin och till ett fysiskt projekt i samhällsbyggnadsprocessen, diskuterar Kylin (2004). Dagens sätt att planera lämnar inte utrymme för att få med barnens åsikter, då dagens planering är strukturerad och planmässig. Barns upplevelser och åsikter om en plats är inte kvantitativ och grafisk och på så viss svårare att översätta till plandokument (Kylin 2004).

3.5 Barns utemiljö

Mårtensson (2013) beskriver att utomhuslek uppmanar till utforskande i annan utsträckning än vad inomhuslek gör. Anledningar till detta är att utomhusmiljön är en del av resten av världen och uppmanar till äventyr samt att naturen är både innehålls- och variationsrik samt innehar en detaljerikedom som fångar barns intresse. Mårtensson (2004) skriver om *Lekens vidlyftighet* vilket innebär att leken får utrymme att förändras under tiden och att en sådan miljö blir till ett frirum för barnen. Leken är sinnlig och barnen tillåter sig att förlora sig i den och den vidlyftiga leken som är kopplad till ett stort välbefinnande (Mårtensson 2004).

Mårtensson (2004) konstaterar med stöd av sin forskning att den traditionella lekplatsen är begränsad och att dess direkta närmiljö är av stor vikt, det finns studier på att barn vistas mer där en på själva lekplatsen. Likväl skriver Chawla (1992) om att lekplatser inte används i högst utsträckning av barn samt att naturliga landskap och privata platser värderas högre i undersökningar om barns favoritplatser samt som mest besökta platser av barn. Kylin och Bodelius (2014) förklarar att barn leker överallt och hela tiden och att de använder hela stadsrummet och att avstånd till just lekplatser inte är det viktigaste. Det viktiga är närmiljöns karaktärsdrag och hur lekvänlig närmiljön är. Vidare skriver Kylin och Bodelius (2014) att förmågan att kunna förflytta sig är en viktig del för att barns lek ska kunna ta form. Avgränsas barnets utemiljö av svår infrastrukturell stadsbyggnad så förminskas också barnets möjligheter till förflyttning (Kylin & Bodelius 2014).

Suzanne de Laval (2015) skriver om barns användande av sin närmiljö och i vilken grad den används i relation till socioekonomisk status och närmiljöns utformning. Miljonprogrammen har i större utsträckning än nya områden en utemiljö med stora ytor, bollplaner och gröna stråk utan trafik, miljön där är mer barnvänlig än i så kallade attraktiva centrala nybyggda bostadsområden, där förtätningen är ett faktum och en rik utemiljö ofta saknas (Laval 2015).

Kylin (2003) diskuterar barns kojor som fenomen och att kojan är en av barns egna platser och att kojan kan vara ett redskap för att förstå barns perspektiv bättre. Kojan är både en hemlig och social plats samt fylld med mening för barnen (Kylin 2003). Meningen kan komma från att barnen har manipulerat och konstruerat kojan och platsen själva, att ha en egen privat plats verkar kunna vara identitetsskapande för barn (Kylin 2003). Titman (1994) skriver även hon om objekt och element med symboliska innebörder. I Titmans (1994) forskning fann man att olika element och objekt hade olika symboliska innebörder

och associationer för barn. Färger, markmaterial, vegetation är element som barnen associerar med olika värden och känslor (Titman 1994). Färg kunde ge både glada och tråkiga känslor, som svar på blommor respektive betong och markmaterial så som asfalt och gräs gav motsatta responser, asfalt associerades med hård lek och gräs med snäll lek (Titman 1994). Jord blev symbol för glädje för de flesta av barnen och innebar till viss del förbjuden lek då det innebar att man smutsade ner sig (Titman 1994).

Annerbäck, Manni, Löfgren & Mårtensson (2024) har studerat småbarn (ett till tre år) och deras aktivitet på förskolegården. Insikter studierna gav var att småbarns aktiviteter som kan verka mållösa, och att objekt samt fysiska element i naturen som kan verka meningslösa, istället är fyllda av mening. Aktiviteter de upptäckte var att vandra som en aktivitet, ibland utmanad av gränser som finns (fysiska, mänskliga eller sociala) och ibland var fokuset på användande av gränser. Vanligt förekommande var även att röra sig med föremål utan att använda sig av föremålet som det var tänkt. Annerbäck et. al (2024) menar att småbarn och deras miljö formar varandra och att deras perspektiv är viktiga att ta med i den fysiska planeringen.

Positiva element	Negativa element
Färger (naturliga)	Smuts
Träd	Förroeningar
Kuperad mark	Skräp
Skuggiga områden	Trasiga saker
Löv	Färger (onaturliga)
Stora gräsytor	Asfalt
Djur	Djur
Platser där man kan klättra, gömma sig, utforska, bygga koja	Platser där man <i>inte</i> kan klättra, gömma sig, utforska, bygga koja
Platser som utmanar	Platser som saknar sittplats, gömslen eller skydd
Platser med "miljoner små delar"	Tråkiga platser
Platser med vilda djur och växter	För öppna ytor

Titmans tabell, se *Tabell 1*, återspeglar hur barn uppfattar och ser på sin närmiljö (Titman 1994). Barnen hade en relativt gemensam syn på olika typer av landskapselement, däremot skiljer sig vissa kategorier på grund utav kulturell härkomst, exempelvis djur (Titman 1994). För barn uppväxta på landsbygden betydde djur boskap och var en del av normen för deras uppväxtmiljö. Däremot upplevde barn som var uppvuxna i urbana miljöer att djur innebar lukt och smuts. Från Titmans (1994) forskning kunde man utläsa att barn oavsett kulturell härkomst föredrog gröna landskap framför urbana hårdgjorda miljöer.

Tabell 1. Från boken *Special Places; Special People* av Wendy Titman sida 25. Hur barn kategoriserade olika stadselement som positiva kontra negativa. Vår fria översättning från Titmans tabell på engelska.

Mårtensson (2013) beskriver tre miljödimensioner vilka kan användas för att värdera en utemiljös lekpotential samt användas till att planera rätt mark för utomhuslek, de är grunden till verktyget OPEC (Outdoor Play Environment Categories). Dimensionerna är "utomhusarea" och "andel yta med buskar, träd eller kuperad terräng" samt "integration mellan vegetation, öppna ytor och lekytor" (Mårtensson 2013). Stor yta på utomhusarean påverkar barns möjlighet till fartfylld lek och överblick positivt, andel yta med buskar, träd eller kuperad terräng ger variation och underlättar leken (Mårtensson 2013). Integration

mellan vegetation, öppna ytor och lektytor menas att de olika typer av ytorna inte är helt separata utan blandas upp, detta bidrar till rörelsedynamik och lek får större flexibilitet (Mårtensson 2013).

3.6 Sammanfattning barn och landskap

Landskap har en bred innebörd och varierar mellan personer och sammanhang. Landskap går att definiera efter olika perspektiv där olika skalor finns representerade. Tjänstepersoners, medborgarnas och barnens perspektiv skiljer sig åt. Barns perspektiv på landskap verkar definieras utifrån upplevelser och aktiviteter på platser och är i den mindre skalan.

Det är viktigt att barn görs medvetna om landskapet och får vara med att påverka, vilket de även har rättigheter till. Vuxna behöver spara plats till barns lek och för den lek som inte är tillrättalagd. Idag är barns friytor hotade och en tillrättavisning till anvisade samt programmerade platser för lek äger rum. Det är av stor vikt för barns utveckling och välmående att ha tillgång till natur och grönska samt att de kan vara självständigt mobila. Barn har ett behov av att förstå platser och gör det genom att sätta ihop lösa delar eller objekt till en helhet. Dessa objekt, delar eller element innebär varierade möjligheter för barnen. Elementens erbjudande tycks minska med graden av urbanisering och förtätning av miljöer. För att skapa platsanknytning till en plats tycks säkerhet, social samhörighet och möjlighet till kreativitet samt utforskande vara av stor betydelse. Andra viktiga faktorer för en sådan miljö är oprogrammerade ytor och friytor, vilket ofta återfinns i naturmiljöer. En naturmiljö kan uppfattas vara en del av resten av världen och uppmana till utforskande och innehåller en stor variation och detaljrikedom, vilket engagerar barn i aktiviteter.

4. Att inhämta information från barn

Sverige har genomgått stora förändringar under de senaste decennierna när det kommer till samhällsbyggnadsprocessen. Medborgarna har fått mer inflytande och den svenska lagstiftningen väger tungt. Medborgarinflytande är lagstadgat i Sverige genom PBL och samrådsskyldighet vid översikts- och detaljplaner. Trots detta finns det brister i tillämpningen och i hur medborgarinflytande ska genomföras i praktiken (Boverket 2022). Roger Hart, Sherry Arnstein och Harry Shier har utvecklat modeller och teorier för att förstå och mäta medborgarnas delaktighet samt inflytande i samhällsbyggnadsprocesser. I detta kapitel presenteras medborgardialog som verktyg, tre välkända delaktighetsmodeller samt frågeställningen om medborgardialog som demokratiskt verktyg.

4.1 Medborgardialog som verktyg

Laval (2015) beskriver dialog genom att förklara att dialog är ett ömsesidigt utbyte av information, tankar och åsikter. Dialog kan ske mellan två eller flera parter. Dialog innebär också att alla som utför dialogen får möjlighet och tillfälle att uttrycka sina tankar via repliker. Vanligt är att det upprättas ett samråd inför upprättande eller förändring av en ny översiktsplan (Boverket 2002). Enligt (Boverket 2021) finns det viktiga steg i processen för medborgardialog. Stegen är förberedelse, information, dialog, återkoppling och bekräftelse. *Förberedelse* innebär att bakgrund, syfte, tidsplan upprättas. Steget *Information* innebär att nå ut till medborgare och till exempel berörda förvaltningar att medborgardialogen ska äga rum, det kan ske genom allmänna, men även riktade inbjudningar. Steget *Dialog* innebär att metoden för dialog äger rum. Det är viktigt att vara transparent med dialogens syfte och att möjliggöra för deltagarna att ha en reell påverkan. Sedan följer stegen *Återkoppling* och *Bekräftelse*, där återkoppling och bekräftelse (i projektets slutskede) sker till de som deltagit i dialogen (Boverket 2021). Sveriges kommuner och regioner (SKR) har skapat *Dialogguiden* som är ett stöd för Sveriges kommuner och regioner att utföra medborgardialoger. I guiden finns metoder och exempel presenterade för olika dialogmetoder. Det finns även möjlighet för kommunerna att själva bidra med exempel från verkligheten (SKR Sveriges kommuner och regioner 2020).

4.2 Barnens medborgardialog

PBL nämner inte specifikt barn vid medborgarinflytande samt samråd, utan medborgare som ett vitt begrepp, vilket kan tolkas relativt fritt (Boverket 2022). Suzanne de Laval (2015) skriver att involvera barn vid samhällsbyggnadsprocessen innebär att de ska vara hörda. Laval (2015) beskriver att kommunikation och information är två olika begrepp där kommunikation innebär att information, känslor och åsikter överförs på ett sätt så att mottagaren kan förstå och ta emot budskapet. Enligt Wendy Titman (1994) pekar forskningen konsekvent på hur viktigt det är att barn får vara en del av

Att inhämta information från barn

utformningsprocessen av platser som berör dem för att kunna uppnå goda resultat. Titman (1994) förklarar även att det är problematiskt när barn bara hörs vid enstaka tillfälle och inte får vara med under större delen av utformningsprocessen. Barn själva läser av landskap annorlunda än vad vuxna gör, därför vet barn själva bäst vad de vill ha, behöver och inte behöver.

Chawla (2015) skriver om framstående personer som drivit barns involvering och delaktighet framåt i samhällsbyggnadsprocesser, två av dem är stadsplaneraren Kevin Lynch och geografen Roger Hart, som verkade i USA under 1970-talet. Båda var intresserade av barns utveckling i förhållande till sin miljö och hur stadens miljö kan främja deras utveckling samt så ville de öka barnens delaktighet i samhällsbyggnadsprocessen (Chawla 2015). Lynch (Chawla 1997) ville ta reda på barnens uppfattning om deras miljö och även öka deras delaktighet i samhällsbyggnadsprocessen genom sitt projekt *Growing up in Cities Project*, finansierat av UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). Hart (1979) vill undersöka hur barn rör sig i staden och deras geografiska kunskap om sin stad. Hart (1979) konstaterar att planerare behöver fråga barnen själva hur de använder platser för att förstå platsers betydelse för barn. Metoder Lynch och Hart var med och utvecklade var observationer av barn i fält, kartor gjorda av barn, barn och foto som metod, intervjuer samt gåturer med barn. Dessa metoder innebär alla någon form av dialog med barn (Chawla 2015).

4.3 Delaktighetsnivåer av medborgarinflytande

Delaktighet kan ske på olika nivåer, nivåer som bidrar till skiftande grad av inflytande. Roger Hart har utvecklat en modell över barns delaktighet (Hart 1992), vilken förklarar olika nivåer av delaktighet. Modellen är i form av en stega och baseras på Sherry Arnsteins (Arnsteins 1969) delaktighetsstega för vuxna medborgare i den fysiska planeringen. Ju högre upp på stegen medborgaren befinner sig, desto mer inflytande har medborgaren (Hart 1992; Arnstein 1969). Olika delaktighetsstegar eller modeller är verktyg som används till att utvärdera processer och projekt samt skapa diskussioner om delaktighet (Sveriges Kommuner och Regioner 2023). Diskussionerna kan handla om vilka värden som finns i de olika delaktighetsnivåerna och vilken nivå ett aktuellt projekt eller process bör befinna sig på (Sveriges Kommuner och Regioner 2023)

4.2.1 Arnsteins delaktighetsstega

Sherry Arnstein utvecklade under 1960-talet en delaktighetsstega, se Figur 2, för medborgarinflytande (Arnstein 1969). Stegen handlar om medborgarnas nivå av delaktighet och möjlighet till makt i dialog- och delaktighetsprocesser (Sveriges Kommuner och Regioner 2023). Arnstein utvecklade stegen som en respons på kritik mot samråd som metod i amerikansk stadsplanering under 60-talet, då det upplevdes av grupper av medborgare att samrådet inte medförde någon reell makt (Sveriges Kommuner och Regioner 2023). Arnstein (1969) skriver att omfördelning av makt är avgörande för att skapa inflytande för medborgarna, särskilt för socialt och ekonomiskt utsatta samt

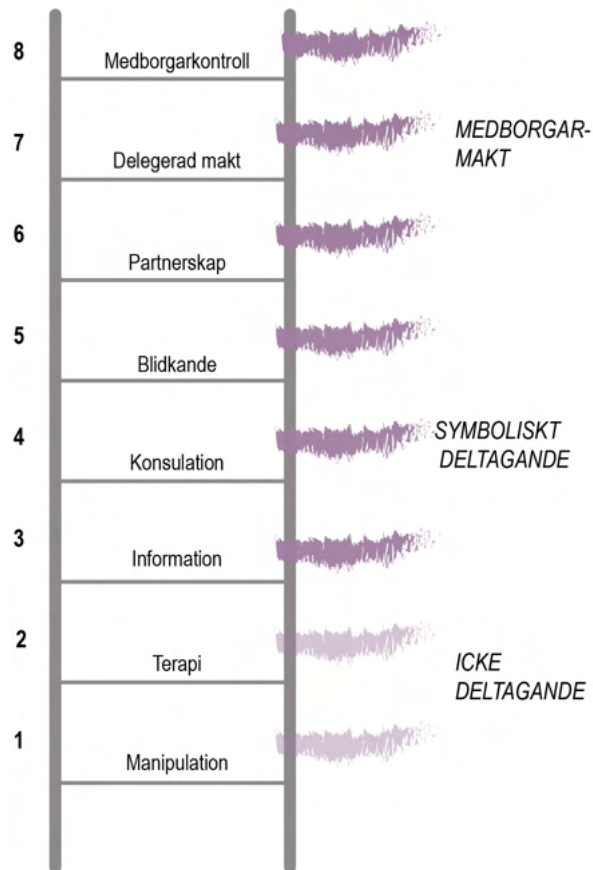
Att inhämta information från barn

minoritetsgrupper i samhället.

Arnsteins (1969) steg har åtta steg, uppdelad i tre huvudkategorier som nerifrån och upp är icke deltagande, symboliskt deltagande och medborgarmakt. *Ickedeltagande*

innehåller underkategorierna *manipulation* (1) och *terapi* (2), *symboliskt deltagande* innehåller *information* (3), *konsultation* (4) och *blidkande* (5), *medborgarmakt* innehåller *partnerskap* (6), *delegerad makt* (7) och *medborgarkontroll* (8) (Arnstein 1969). Kategorierna är översatta enligt Sveriges Kommuner och Regioners rapport *Delaktighetstrappan* (2023). Arnstein (1969) förklarar att *manipulation* (1) och *terapi* (2) är *ickedeltagande nivåer*, där medborgarna inte har inflytande och är manipulerade till att tro att de deltagit eller blir "botade". Makthållare bjuder in medborgarna till aktiviteter där det dolda syftet är att styra dem genom att utbilda, råda och övertyga (Arnstein 1969). Betydande information kan medvetet utelämnas, vilket bidrar till att medborgarna inte kunnat ta ett grundat beslut (Arnstein 1969). De kan ha blivit botade genom *terapi* (2), då makthållare misstror medborgarna och deras mentala tillstånd och maskerar gruppterapi som deltagande (Arnstein 1969).

ARNSTEINS DELAKTIGHETSSTEGE

Figur 2. Arnsteins delaktighetssteg från 1969. Illustration gjord av oss.

Symboliskt deltagande innebär att det utåt sett ska se ut som att medborgarna har varit med i beslutsprocesser, deras deltagande medför att deras röster blir hörda, men åsikterna tas inte till vara (Arnstein 1969). *Information* (3) innebär att medborgarna blir informerade om sina rättigheter och skyldigheter men ingen återkoppling sker, informationsflödet går in i en riktning och det är från makthållare till medborgare (Arnstein 1969). Arnstein (1969) skriver att dialogen kan förhindras genom att makthavare använder ett komplicerat språk och inte bjuder in till frågor. *Konsultation* (4) innebär att medborgarna rådfrågas, men det finns fortfarande ingen garanti för att deras åsikter tas i beaktande, deras deltagande kan föras in i statistiken. *Blidkande* (5) innebär första steget med medborgarinflytande, men inflytandet är fortfarande symboliskt då "de andra" är i majoritet (Arnstein 1969).

Medborgarna får vara med att ge förslag, men makthållarna är fortfarande de som tar besluten. Arnstein (1969) beskriver att *medborgarmakt* innebär att medborgarna har reellt

Att inhämta information från barn

inflytande. *Partnerskap (6)* tillåter medborgarna att förhandla och makten blir omfördelad, men den fördelade makten har medborgarna ofta tillhandlat sig själva, som en effekt av missnöje (Arnstein 1969). Vidare förklarar Arnstein (1969) att *delegerad makt (7)* och *medborgarkontroll (8)* innebär att medborgarna innehar majoriteten av beslutsmakten. *Delegerad makt (7)* innebär att medborgarna kan ha veto, detta bidrar till att makthållarna kan behöva förhandla med medborgarna. *Medborgarkontroll (8)* innebär att medborgarna har makten och direkt inflytande över projekt och pengar ägnade för det. Arnstein skriver att det inte är en trolig situation då kommunfullmäktige har sista beslutet (Arnstein 1969).

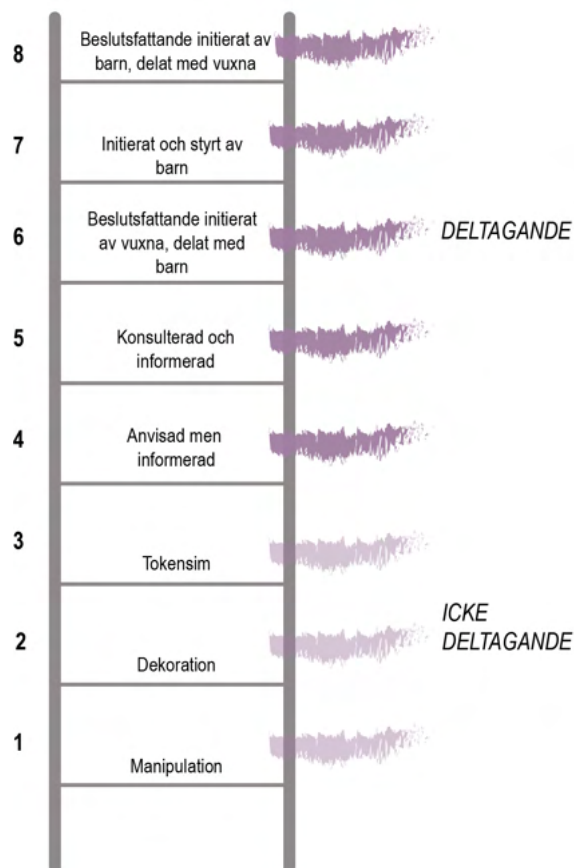
Arnsteins steg är skapad i en annan tid, miljö och klimat än det svenska samhället i nutid, men skapar medvetenhet om att medborgarinflytande har gradienter. Det högsta steget skriver Arnstein (1969) själv inte är så verklighetstroget. Arnsteins steg har använts som en förebild för många som jobbar med beslutsprocesser och ligger till grund för olika modeller som hanterar delaktighet i beslutsprocesser (Sveriges Kommuner och Regioner 2023).

4.3.2 Harts delaktighetssteg

Roger Hart utvecklade delaktighetsstegen, se Figur 3, i samband med ett projekt han utförde tillsammans med UNICEF (United Nation Children's Fund). I projektet undersökte Hart barns delaktighet i utvecklingsländer angående projekt i deras närmiljö och hur delaktighet kan vara en faktor att förstärka deras rättigheter (Hart 1992). Hart (1992) författade rapporten "*Children's Participation From Tokenism to Citizenship*", där delaktighetsstegen finns beskriven. Harts steg är inspirerad av Sherry Arnstein delaktighets-steg för vuxna, men nya kategorier har skapats (1992).

De tre första nivåerna på stegen vilka kategoriseras som icke delaktiga, kallas *manipulation (1)*, *dekoration (2)* och *tokenism (3)*. De fem följande stegen innebär delaktighet och nivåerna kallas *anvisad men informerad (4)*, *konsulterad och informerad (5)*, *beslutsfattande initierat av vuxna, delat med barn (6)*, *initierat och styrt av barn (7)* och *beslutsfattande initierat av barn, delat med vuxna (8)*. (Hart, 1992) (Sveriges

HARTS DELAKTIGHETSSTEGE

Figur 3. Harts delaktighetssteg, 1992. Illustration skapad av oss.

Att inhämta information från barn

Kommuner och Regioner, 2023)

Manipulation (1) handlar om att vuxna vill att det ska se ut som att barn har medverkat eller inspirerat processen eller projektet (Hart 1992; Sveriges Kommuner och Regioner 2023). Manipulation kan vara ett resultat av medvetenhet, men även av okunskap (Hart 1992). När det rör sig om okunskap härstammar det av vuxnas brist på att förstå barns kompetens (Hart 1992). Manipulation är när det inte framgår till vare sig barnen eller mottagarna hur barnen har medverkat och att återkoppling till barnen saknas (Hart, 1992; Sveriges Kommuner och Regioner, 2023). *Dekoration (2)* innebär att det inte finns några intentioner att låta det se ut som att barnen är med i processen eller projektet på något direkt sätt (Hart 1992). Barnen används som "dekoration" och är med för, ur barnens perspektiv, en annan anledning än att vara med att påverka resultatet av ett projekt eller en process (Hart 1992; Sveriges Kommuner och Regioner 2023). *Tokenism (3)* innebär att barn har en symbolisk roll i projektet eller processen och barnens röst får höras, men i själva verket har barnet ingen eller en liten möjlighet att uttrycka sina åsikter (Hart 1992). Barnen har inte blivit eller är knapphändig informerade om ämnet samt är sällan utvalda för att representera en mångfald (Hart 1992; Sveriges Kommuner och Regioner 2023).

Hart (1992) stipulerar fyra krav för att delaktighetsnivåer ska vara uppfyllda, kraven är att barnen ska förstå intentionerna med projektet, barnen vet vem som beslutade att de skulle vara med och varför, barnen har en meningsfull roll och barnen ställer upp frivilligt efter att ha tagit till sig och förstått projektet. *Anvisad men informerad (4)* är första steget på Harts (1992) steg som innebär reellt deltagande. Kriterier som finns för denna nivå på stegen är att barnen ska ha fått information och förstå intentionerna med projektet eller processen samt ha vetskap om vem som initierade deltagandet och varför (Hart 1992). Barnens roll i projektet ska vara av meningsfull karaktär, men har på denna nivå många gånger en symbolisk karaktär (Hart 1992; Sveriges Kommuner och Regioner 2023). Vidare beskriver Hart (1992) att *konsulterad och informerad (5)* innebär att projektet eller processen är initierad av vuxna och att barnen blir informerade om deras delaktighet samt att deras åsikter är tagna på allvar. På vilket sätt barnen medverkar är transparent och barnen blir underrättade hur deras åsikter kommer att användas (Hart 1992; Sveriges Kommuner och Regioner 2023). Hart (1992) förklarar att *beslutsfattande initierat av vuxna, delat med barn (6)* innebär att vuxna initierat projektet eller processen, men att det på denna nivå innebär reell delaktighet av barnen och de är med och fattar beslut (Hart 1992; Sveriges Kommuner och Regioner 2023).

De två sista stegen, steg sju och åtta innebär att projekten är initierade av barn. På nivå sju, *initierat och styrt av barn (7)* både initierar och styr barnen projekten. Det krävs rätt förutsättningar för barnen och de vuxna agerar i en stödjande roll (Hart 1992; Sveriges Kommuner och Regioner 2023). På den högsta nivån av stegen *beslutsfattande initierat av barn, delat med vuxna (8)* finns projekt eller processer som från början är initierade av barn och där vuxna konsulteras (Hart 1992). Här har en del av makten förskjutits till barnen (Hart 1992; Sveriges Kommuner och Regioner 2023).

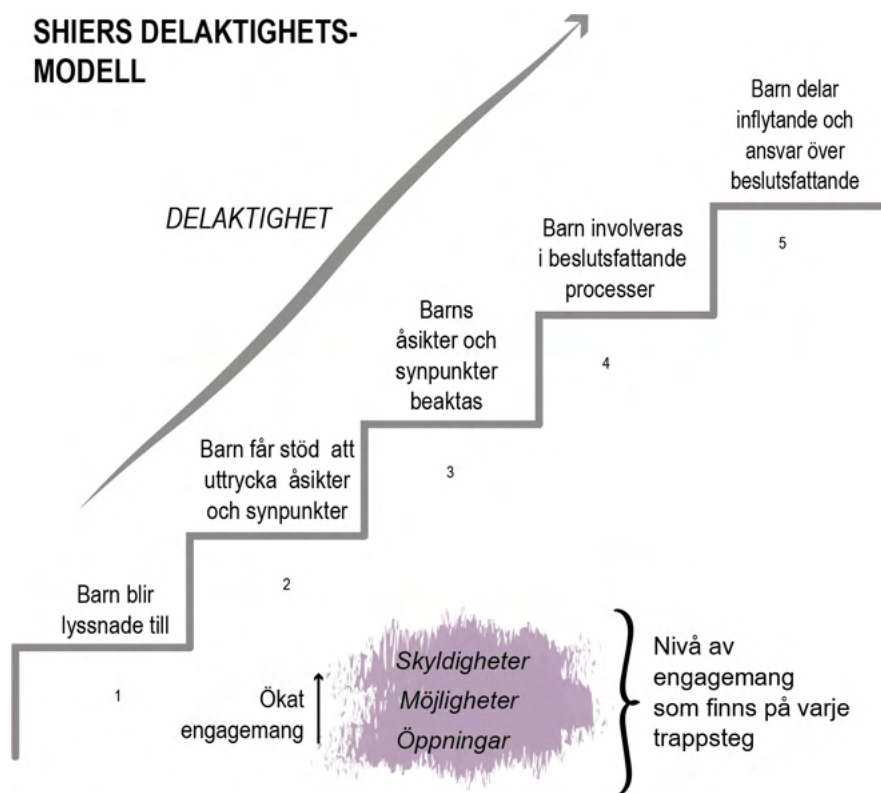
Att inhämta information från barn

Hart konstaterar att stegen inte nödvändigtvis ska användas som ett bedömningsverktyg rakt av och att det högsta steget inte alltid är det eftersträvansvärda, utan att bedömning måste anpassas till situationen (Hart 1992). Barns förmåga att delta varierar och barnen kan även föredra att delta på olika nivåer. Harts steg har fungerat som diskussionsunderlag i många kommuners barnrättsarbete (Sveriges Kommuner och Regioner 2023).

4.3.3 Shiers delaktighetsmodell

Harry Shier har även studerat barns inflytande vid planering. Den väsentliga skillnaden från Harts delaktighetssteg är att Shiers modell saknar de tre första stegen manipulation, dekoration och tokenism. Shier (2001) beskriver att trots att det ofta är just de tre första stegen som används vid planering, är de sista tre stegen endast ett sätt för planerare att inte ta sitt fulla ansvar i planeringsprocessen gällande barns rätt till delaktighet.

Varje steg i Shiers (2001) modell, se Figur 4, innefattar engagemang som ståndpunkt, detta då olika individer, organisationer och aktörer kan vara olika mycket engagerade under processen. På varje trappsteg sker ”Öppningar” och det innebär att en expert, exempelvis en kommuntjänsteperson, bestämmer sig för att arbeta på ett visst sätt (Shier 2001). ”Möjligheter” innebär att behoven som till exempel kunskap och tid är infriade vilket gör det möjligt för exempelvis en kommuntjänsteperson att ta nästa steg i

Figur 4. Shiers delaktighetsmodell, 2001. Illustration skapad av oss.

Att inhämta information från barn

processen (Shier 2001). Det sista steget är ”*Skyldigheter*”, vilket betyder att en hel organisation har tagit fram ett arbetssätt eller policy som de nu förhåller sig till, vilket i sin tur bidrar till att barn alltid har samma grad av delaktighet vid samhällsbyggnadsprocessen (Shier 2001). Modellen har frågor på varje trappsteg på olika engagemangsnivåer (öppningar, möjligheter och skyldigheter) och kan de besvaras med ett ”ja” så kan delaktighetsnivån höjas ett steg (Shier 2001).

I Shiers (2001) delaktighetsmodell infinner sig även fem nivåer som klassificerar ytterligare. *Nivå 1, Barn blir lyssnade till* innebär att barnet själv tar initiativ och att den vuxne tar tillfället till att lyssna på vad barnet har att säga. Det som skiljer nivå ett från nivå två är att det endast är om barnet initierar kontakt som barnet blir lyssnad på, organisationen söker inte efter barn att lyssna till (Shier 2001). Shier (2001) beskriver att *Nivå 2, Barn får stöd för att uttrycka sina åsikter och synpunkter*, innebär att barnet vågar uttrycka sina åsikter, detta trots tidigare negativa erfarenheter då vuxna inte lyssnat. Denna nivå skiljer sig från nivå ett genom att vuxna är positiva och stöttande i koppling till barnets initiativ till att uttrycka sina åsikter (Shier 2001). Shier (2001) nämner att idéer och aktiviteter finns som stöd från de professionella så att barnet så enkelt som möjligt ska kunna framföra sina åsikter. De professionella, exempelvis kommunala tjänstepersoner, kan behöva särskild träning för att veta hur de ska kunna hjälpa barnen för att de ska kunna samt ha vilja att uttrycka sina åsikter (Shier 2001).

Nivå 3, Barns åsikter och synpunkter beaktas finns därför att varken nivå ett eller två säger att organisationen måste ta barnets åsikter i beaktande (Shier 2001). Det är en väsentlig skillnad mellan att endast lyssna och att lyssna med intentionen att värdera åsikterna framåt i det organisatoriska arbetet (Shier 2001). Vidare beskriver Shier (2001) att detta inte betyder att det barnet säger måste bli verklighet, men att det barnet säger ska värderas. Det är också denna nivå som är bindande för de organisationer och myndigheter som agerar under FN:s konvention om barnets rättigheter (Shier 2001). Denna nivå i Shiers (2001) delaktighetsmodell föreslår att organisationer har som policy att ge feedback till barnen efter att beslut tagits i den process där barnet fått yttra sina åsikter. Shier (2001) skriver att *Nivå 4, Barn involveras i beslutsfattande processer* innebär att barnet är med vid beslutsprocessen, barnet har en aktiv delaktighet vid beslutsfattandet, till skillnad från tidigare nivåer. Det är i detta steg som barnet har en del av den makt som beslutsfattande verkligen innebär (Shier 2001). Denna nivå är inte tvingande via barnkonventionen, men forskningen visar hur resultaten påverkas positivt om barn är med vid beslutsprocessen (Shier 2001).

Nivå 5, Barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande innebär att graden av barnets medverkan vid beslutsprocessen intensifieras vid denna nivå (Shier 2001). Shier (2001) berättar att vid denna nivå krävs det att även de vuxna i sammanhanget har en stark drivkraft och är villiga att dela sina maktpositioner med barnet. Det som tillkommer

Att inhämta information från barn

nivå fem är också vikten av hur de vuxna förklarar ansvaret som ligger hos barnen i och med deras makt vid beslutsprocessen (Shier 2001). Shier (2001) skriver att barnet inte ska tvingas ta ansvar, utan barnet ska själv vilja ta det ansvar som makten vid beslutsfattande innebär. Därför är det viktigt att de vuxna överväger var barnet kan vara involverat utan att det blir en för stor uppgift för barnet att ta ansvar (Shier 2001).

Sammanfattningsvis innebär Shiers delaktighetsmodell att vuxna och barn interagerar. Modellen är inte avsedd att användas som en "avbockningsmetod". Om den ändå används på detta sätt, borde arbetet ligga vid att jobba för att kunna få ett "ja" på de frågor som från början har ett nej. För att kunna besvara med ett "ja", behöver frågor ställas som exempelvis: "Kan vi göra dessa förändringar?", "Vad krävs för att vi ska kunna säga ja?", "Är vi införstådda med vad följderna blir om vi säger ja?" Denna modell är en metod som är användbar om man använder den som ett strategiskt hjälpmedel för att involvera barns delaktighet vid organisationernas arbete som berör barn (Shier 2001).

Nedan visas två tabeller, se Tabell 2 & 3, som jämför Arnstein (1969) Hart (1992) och Shiers (2001) delaktighetsstegar och deras olika grad av medverkan. Tabellerna är gjorda av Suzanne de Laval (2014), men är i denna uppsats illustrerade av oss.

Tabell 2. Harts och Arnsteins delaktighetsstegar sammanställda i en gemensam tabell för en jämförelse av nivåer av delaktighet. (Laval, 2014, sida 52)

	Hart- barns delaktighet	Arnstein- medborgares delaktighet	Grad av medverkan
8	Barns initiativ . Gemensamt beslut	Medborgarkontroll	Medbestämmande
7	Barns initiativ styr	Delegerad makt	
6	Vuxeninitiativ - gemensamma beslut	Kompanjonskap	
5	Barn är informerade och tillfrågade	Legitimering	Medinflytande och medansvar
4	Barn är informerade- vuxna beslutar	Konsultation	
3	Barn används som maskotar	Information	
2	Barn används som dekorativ	Sysselsättningsterapi	Medverkan
1	Barn manipuleras	Manipulation	

Tabell 3. Harry Shiers delaktighetsstege sammanställd med ovanstående Arnsteins/Harts stegar för en jämförelse av nivåer av delaktighet. (Laval, 2014, sida 52)

Shiers delaktighetsstege	Värde	Motsvarar Hart/Arnstein
Barn delar makt och beslutande med vuxna	5	8
Barn blir delaktiga i beslutsprocessen	4	7--6
Barns åsikter ska tas under övervägande	3	5
Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter	2	3--4
Barn blir lyssnade på	1	3--4

4.4 Medborgardialog som demokratiskt verktyg

Medborgardialog har testats i modern tid genom olika typer av modeller. Det finns dock flera röster som menar att medborgardialog inte har en demokratisk grund, då initiativtagaren ofta är den som besitter makten och inte medborgaren ifråga (Nazem Tahvilzadeh 2015). Cars (2015) ifrågasätter hur en medborgardialog kan skapas demokratiskt när det inbjudna deltagandet initieras uppifrån. Boende och sakägare ska enligt PBL ha samråd om planeringar som berör den boendes närområde. Därför kan man också konstatera att medborgardeltagande i planeringsprocessen är lagstadgat (Cars 2015). Listerborn (2015) skriver att begreppen som ofta används för att förklara att medborgare inkluderats, såsom medborgardialog, deltagandeplanering, medborgarinflytande, brukarinflytande kan innebära olika typer av involvering. Det som oftast då inte framgår av begreppet är hur medborgaren faktiskt deltagit i ”medborgardialogen”. Ofta om begreppet ”inflytande” sätts samman med medborgare, det vill säga medborgarinflytande, får man ett vagt intryck av hur en, eller oftast en grupp av medborgare på något vis medverkat vid en planeringsprocess. Frågan är dock, vem det är som blir hörd, får alla medborgare verkligen möjlighet till att medverka vid ”medborgarinflytande” (Listerborn 2015)?

Nyström och Tonell (2012) skriver att erfarenheter tyder på att klassiska informations- och samrådsträffar kommunen anordnar inte lockar så många av kommunens medlemmar, för den som inte är insatt så kan översiktsplanen verka så pass övergripande att den är svårt att ta till sig samt att möjligheterna för att påverka upplevs små (Nyström & Tonell 2012). Ett annat problem som beskrivs av Bornemark (2016) är att de enligt Plan- och Bygglagen lagstadgade samrådsmötena kommer sent i planprocessen och då finns det redan ett stort underlag som inte inkluderar medborgarnas erfarenheter och åsikter. Vidare beskriver Bornemark (2016) att ett annat dilemma med medborgardialog är att lyckas fånga en heterogen representativitet av medborgarna som kan presentera och fånga allmänintresset, samt att det inte enbart ska höras röster från de som bor i närområdet för förslaget för samråd. Wiberg (2015) som jobbat som konsult med medborgardialoger under flera år skriver att ett tillvägagångssätt att undvika detta är att jobba uppsökande för att hitta en mer heterogen målgrupp. Dock nämner Wiberg (2015) att det sällan blir en neutral process då det alltid finns en maktbalans i rummet och att de frågor som tas med från tjänstepersoner och politiker är begränsande. Ytterligare dilemman kan enligt Bornemark (2016) tänkas vara att de tjänstemän vilka ska hålla i medborgardialog inte har någon vidare utbildning i dialogmetoder. På grund av ovan beskrivna dilemman skriver Nyström och Tonell (2012) att andra metoder än det klassiska samrådet är önskvärt.

Stadsbyggnad har enligt Tahvilzadeh (2015) varit ett expertområde, där de utbildade kommuntjänstepersonerna varit experterna och politikerna de som lyssnat till experterna. Idag har fördelningen inom stadsbyggnad skiftat då politikerna inte tar det stöd från de utbildade kommuntjänstepersonerna som kan behövas för att helt förstå samhällsbyggnadsprocessen. Förhoppningarna man har inom stadsbyggnad är många, med hög förväntan på rättvisa, hållbara, demokratiska, legitima och effektiva

Att inhämta information från barn

politiska processer. Enligt Tahvilzadeh (2015) skulle medborgardialog kunna benämnas som deltagande styrning istället, detta då det föreligger hinder för medborgardialoger som redskap för demokratiförnyelse. Speciellt då stadens makthavare gärna nyttjar medborgardialoger som demokratisk metod, utan att vara beredda att släppa ifrån sig någon politisk makt (Tahvilzadeh 2015). Listerborn (2015) skriver om en annan nutida problematik då medborgaren blir ”en kund” vid planeringsprocessen, och inte en medborgare som påverkar sin närmiljö utan en potentiell köpare av det som ska produceras. Då blir ofta egenintresset större än det allmänna intresset, vilket kan försvåra medborgardialogen. Det är svårt att prata om jämlikhet i samband med medborgardialoger, då det är många maktrelationer innefattande flera olika aktörer, politiker, privata företag, organisationer, tjänstemän och medborgaren (Listerborn, 2015).

4.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man säga att medborgardialog är ett brett begrepp som används för olika typer av metoder där medborgarna ska involveras vid samhällsbyggnadsprocessen. Det finns fallgropar vid medborgardialoger, dels den stora fallgropen, medborgardialogen tenderar att inte bli demokratisk. Detta på grund av de olika maktskillnaderna som förestår vid förhandlingar, likaså är det problematiskt att det sällan finns en heterogen representativitet av medborgare vid samråd. Det klassiska samrådet rör många gånger översiktlig planering som är svår att ta till sig för den som inte är insatt, samt så är det något som ligger långt fram i tiden och återkopplingen kan bli vag. Medborgardialog med barn är ett tillvägagångsätt som går att genomföra med olika metoder för att inhämta information som kan vara till nytta i samhällsbyggnadsprocessen. Metoder Lynch (Chawla 2015) och Hart (1979) var med och utvecklade var observationer av barn i fält, kartor gjorda av barn, barn och foto som metod, intervjuer och gåturer med barn. För att bedöma vilken nivå barnen är delaktiga på, kan olika delaktighetsmodeller användas för att utvärdera eller bedöma vilken nivå av delaktighet som passar processen eller projektet. Upphovspersonerna bakom delaktighetsstegen och modellen skriver att det inte alltid är de högsta stegen som är eftersträvansvärda eller mest troliga.

5. Metodinriktningar

Metoderna som presenteras i detta avsnitt är metoder som kan användas för att skapa dialog och delaktighet för medborgarna i samhällsbyggnadsprocesser. De utvalda metoderna kan tänkas passa för yngre barn, i detta fall barn mellan tre till fem år. Vissa av metoderna är inte specifikt anpassade för barn initialt, men där vi anpassat metoden så att det passar målgruppen, barn 3-5 år.

5.1 Konstnärliga metoder

5.1.1 Muralmålning som teckning

Metoden teckning passar alla åldrar, men är mest effektiv i en yngre barnåldersgrupp. I äldre åldersgrupper finns det en risk att barnet blir självmedvetet över sin teckningsförmåga, vilket kan förhindra kreativiteten. Syftet med teckning är att förmedla idéer och visioner, beskriva upplevelser samt att kommunicera med varandra. Muralmålning är teckning i större skala, en variant av väggmålning, muralmålning målas tillsammans i grupp. I tillägg kan muralmålningar bidra till samarbete, gemensamma beslut och visa upp en bra sammanfattning över idéer (Derr, Chawla & Mintzer 2018). Fördelaktigt finns en förberedd frågeställning eller uppgift inför tecknandet. Under arbetets gång tas anteckningar över nyckelord och idéer efter diskussioner (Derr, Chawla & Mintzer 2018). Däremot bör barnen inte begränsas för mycket av uppgiften, då metoden är fördelaktig just för att låta barnens fantasi flöda och låta dem reflektera över sina upplevelser och erfarenheter (Cele 2006; Derr, Chawla & Mintzer 2018).

Det är viktigt med moment av diskussion, det bidrar till att förstå barnens perspektiv och varför barnet ritade det den gjorde. Det är viktigt att aldrig anta vad en teckning betyder utan att ha frågat barnet (Derr, Chawla & Mintzer 2018). I åldern två till sex år kan det vara bra att göra ljudinspelningar när barnen ritar, för att fånga upp vad de tänker. Cele (2006) betonar även att det inte ska gå för lång tid från att barnet ritar till att barnet får berätta om varför det ritade det den gjorde. Barns teckningar är sällan en avbild av verkligheten utan består mer av känslomässigt och fantasifullt innehåll. Det kan vara ett problem för vuxna att tolka barns teckningar. Äldre barn använder symbolik i större utsträckning samt använder sig oftare av ett fågelperspektiv än yngre barn. Yngre barn ritar, i större utsträckning än äldre barn, objekt som de har en relation till och som det går att koppla en upplevelse till Cele (2006).

5.1.2 Foto

Foto som metod innebär att deltagarna genom foto får uttrycka känslor, åsikter, idéer och visioner samt kan det hjälpa den vuxna att förstå barns perspektiv. Används metoden med barn kan den anpassas efter barnets ålder och kunskap, viss hjälp kan behövas med

Metodinriktningar

fotandet av den vuxna. Själva fotandet kan kompletteras med diskussioner, skissande eller ritande ovanpå utskrivna fotografier (Derr, Chawla & Mintzer 2018).

Anna Ranger och Karin Westerberg beskriver även ”Foto som metod”. Tanken är att involvera medborgare i samhällsbyggnadsprocessen genom foto som metod. En rekommendation är att låta en ”kompetensgrupp” få utföra fotograferingen, bestående av en heterogen grupp av till exempel barn, ungdomar och tillfälliga besökare. Detta för att få en så stor variation på de åsikter som synliggörs via metoden (Ranger & Westerberg 2004).

Foto som metod kan användas med olika teman, exempelvis att fota sina favoritställen eller upplevda problemområden. Metoden foto kan även användas förutsättningslöst, där de deltagarna får fotografera vad de finner intressant. Fotograferingens syfte påverkar resultatet och kan bero på om deltagarna fotograferar för att lära känna platsen via foto, visar sina åsikter om platsen via foto, eller om foton ska användas som material för vidare diskussion. Efter att foton tagits lämnas dessa in till planeraren som då tar med foton som en del av underlaget vid planeringen. Det är dock viktigt att planeraren återkopplar till de som tagit foton med beskrivning om hur foton kom till användning och hur de påverkat processen vidare (Ranger & Westerberg 2004). Cele (2006) beskriver hur hon blandar metoden rundvandring och foto med barn. Hon beskriver att fördelarna är att barnen tillåts vara interaktiva med platserna under rundvandringen och att fotograferandet kan hjälpa barnen att fokusera på vad som upplevs bra, dåligt eller otillgängligt.

5.2 Dialog som metod

5.2.1 Lokala experter

Detta är en metod som har fler syften, den engagerar ”eldsjälarna” genom att förankra deras kunskaper om platsen samt utbildar eldsjälarna att bli en slags processledare. Via denna metod skapas en demokratisk transparens och nyckelaktörerna i det aktuella området får ett stort ansvar när de får agera experter inom sitt område (Ranger & Westerberg 2004). Mellqvist (2017) skriver om Konnässör-metoden som hon har utvecklat där medborgare anlitas som experter. Konnässörer har då stor lokalkännedom om sitt landskap och är brukare av det. Mellqvist har använt metoden på peri-urbana fall som har varit förankrade i planeringsprocesser. Konnässörernas perspektiv är viktiga och konnässörerna blir då en representant för det lokala samhället. Det är viktigt att bygga en förtroendefull relation med konnässörerna. En extern processledare för konnässörerna utses, som hjälper till att bygga den förtroendefulla relationen. Metoder för dialog som kan användas i projekt som använder sig av konnässör-metoden är till exempel rundvandring, social mapping, fokusgrupper, intervjuer, observationer och exkursioner (Mellqvist 2017).

5.2.2 Ranking

Ranking är en metod för att utvärdera alternativ. Först inhämtas material såsom till

Metodinriktningar

exempel idéer, visioner eller åtgärdsförslag. Därefter utförs själva rankingen. Rankingens kan ske i grupp eller individuellt. Rankingens kan utföras som ett moment i en del av en intervju, workshop, möte eller i ett formulär. Efter rankingens sker ett efterarbete som innebär en analys av sammanställt material. Materialet kan sedan användas som diskussionsunderlag. Detta för att få en övergripande bild (Ranger & Westerberg 2004). Om rankingens sker i samband med exempelvis en workshop kan ett snabbt kollektivt resultat uppnås om man skriver upp de olika alternativen och hänger upp dessa framför gruppen. Sedan kan alternativen omformas till entydiga påståenden som gruppen får ranka genom att markera alternativ genom att rita på, eller sätta ett klistermärke på. Deltagarna kan få fler markeringar eller klistermärken att sätta ut. Ramarna kring rankingens bör beskrivas i ett initialt skede. Det kan handla om att bestämma exempelvis vad som händer med de alternativ som inte fått någon markering, om de faller de bort eller om de diskuteras ändå (Ranger & Westerberg 2004).

5.2.3 Rundvandring

Rundvandring är ett samlingsbegrepp för hur man kan nyttja formen av en promenad knuten till en specifik plats för att få in kunskap samt eller alternativt sprida kunskap kring vald plats. Rundvandring kan generera information som kan användas i ett beslutsunderlag (Laval 2014; Ranger & Westerberg 2004). De Laval (2014) skriver att rundvandringen bör förberedas och sedan dokumenteras väl, samt att återkoppling till de medverkande bör ske. Viktiga faktorer De Laval (2014) påpekar är att bjuda in en heterogen grupp, noga förbereda rundvandring med genomtänkta stopp, att provgå slingan samt förbereda material för att möjliggöra dokumentation under promenaden. Tid för diskussion bör det även göras utrymme för.

Mål med rundvandring kan vara att sprida information till deltagarna samt delge fakta hämtad från expertkompetens. Denna rundvandring är styrd och har redan ett tema. En rundvandring där deltagarna själva på ett öppet sätt styr sina steg och tillsammans berättar för varandra vad de uppskattar med en plats ger istället ett material som får flöda fritt. Om man skulle skapa ett mellanting mellan den fria promenaden och den styrda rundvandringen skulle man hamna där ledaren leder mer än guider, utan att styra deltagarna för mycket. Då eftersträvas ett jämlikt samtal där deltagarna kan relatera till och referera till platsen. (Ranger & Westerberg 2004) Metoden rundvandring kan användas med barn i olika åldrar, men kräver större anpassning till deras förutsättningar i vardagen. Förutsättningarna handlar oftast om en förskole- eller skolmiljö och att det krävs ett samarbete mellan initiativtagaren och verksamheten. Rundvandringen blandas då fördelaktigt upp med lek och gruppen behålls liten (Laval 2014).

5.3 Observation som metod

Behaviour mapping är en observationsmetod som är utvecklad inom det miljöpsykologiska fältet. *Behaviour mapping* handlar om att studera miljöns påverkan på barns beteende samt att hitta relationer mellan miljö och beteende. Observationerna ska bidra till att till exempel

Metodinriktningar

kunna skapa variationsrika, roliga och meningsfulla naturlekar för barn. Den geografiska platsen för observation märks ut på en karta och barnens beteende på plats observeras samt dokumenteras och analyseras därefter (Cox, Loebach & Little 2018).

Det finns fem faktorer som Cox, Loebach och Little (2018) beskriver som viktiga, att skapa en baskarta över observationsområdet, att bestämma datainsamlingsverktyg, att etablera ett protokoll för utvald datainsamling, att bestämma ett urval av observationsvariabler och slutligen att välja strategier för att analysera data.

Data som vanligen samlas in är demografi, barnens interaktion med miljön, lektyp, fysiska och miljömässiga förhållanden på platsen. Fördelaktigt förutbestäms hur lång en skanning av en zon ska pågå och hur många observationsrundor som ska genomföras samt hur länge en händelse ska studeras, samtidigt som anteckningar tas. Variabler för observationen väljs ut på förhand, men i protokollet kan en kolumn lämnas fri för övriga observationer och noteringar. Desto fler variabler som väljs ut desto mer tid krävs för enstaka observationer och det blir en vägning mellan färre observationer med mer data (Cox, Loebach & Little 2018).

TOPO tool

TOPO står för *Tool for Observing Play Outdoors*, översatt av oss av denna studie till *Verktyg för observation av utomhuslek*. Verktöget är utvecklat av Adina Cox och Janet Loebach (2020). Det är ett verktyg för att observera barns utomhuslek, samt för att utvärdera själva lekmiljön. Syftet är att verktyget ska hjälpa till att skapa bättre utomhusmiljöer vilka är främjande för barns lek och utveckling. Det finns en mängd olika lektypologier som används för att utvärdera barns lek, men de särskilda förbättringspotentialer upphovspersonerna till TOPO anger är att verktyget inte anger någon hierarkisk ordning av lektyp och tillåter att två lektyper kan anges per observation. Vissa typologier för barns lek värderar vissa lektyper högre än andra, då de anser just de typerna mer utvecklande för barnet. Många tidigare typologier är även utformade så att bara en lektyp väljs vid en observation och då väljs den lektyp som är högst rankad på den skalan som typologi-verktyget är inriktat på. TOPO-verktyget tillåter att välja två lektyper, för att få en helhetsbild av leken under observationen (Cox & Loebach 2020).

I TOPO finns det nio lektypologier. Typologin innehåller även en icke-lek kategori, som finns för att beskriva vanligt förekommande aktiviteter i en utomhusmiljö som inte räknas som vanlig lek. De nio lekkategorierna är följande, fysisk lek, utforskande lek, fantasilek, lek med regler, naturlek, uttryckslek, restaurativ lek, digital lek, icke-lek. Se tabell 4, sida 37 för sammanfattande beskrivning av kategorierna (Cox & Loebach 2020).

Metodinriktningar

Tabell 4. Tabell över lektyper genom vertyget TOPO-Tool. Vår egna illustrativa version av Cox & Loebach (2020).

Lektyp	Underkategori	Beskrivning	Exempel
Fysisk lek	Grovmotorik	Aktiviteter vilka involverar stora muskelgrupper och stora kroppsrörelser, kan även kräva koordination med ögon/ händer	Klättra, springa, kasta, bära, krypa, hoppa
	Finmotorik	Aktiviteter som kräver finmotorik och inkluderar att använda mindre muskelgrupper och kräver ögon/ handkoordination	Plocka upp lösa föremål, såsom till exempel löv eller pinnar, eller deformera föremål
	Vestibulär	Aktiviteter som kan inkludera till exempel balanssinnet och barns förhållande till jorden. Kan innehålla snabba huvudrörelser och snabba rörelser i olika riktningar	Balansgång, hänga upp-och-ner, åka kana
	Tuff lek, skoj-lek	Aktiviteter som är "bråkiga" på skoj, riktig aggression och bråk är ingår inte. Mycket fysisk kontakt.	Brottning, kittel-lek, svärd-lek
Utforskande lek	Sinneslek	Lek som involverar sinnen och är mer passiv än aktiv. Interaktion mellan barn och objekt/ miljö	Känna på texturer, på till exempel löv, växter, eller mark, hoppa i vattenpölar
	Aktiv	Lekfull lek som inkluderar interaktion mellan barn och miljö/ objekt. Manipulation av objekt/ miljö sker	Gräva gropar, skyffla, samla lösa föremål som till exempel stenar och löv
	Konstruktiv	Lekfull lek som inkluderar interaktion mellan barn och miljö/ objekt. Manipulation av objekt/ miljö sker, med ett syfte. Kan innehålla byggande eller konstruktion	Bygga koja av lösa föremål eller bygga andra objekt av löst material
Fantasilek	Symbolisk	Lek innehållande objekt, beteende, idé som symbol för något annat	Låtsas att en pinne är ett svärd
	Sociodramatisk	Lek innehållande rollspel och sociala strukturer och vanliga vuxna aktiviteter	Leka föräldrar, laga mat
	Fantasi	Rollspel som inte är verklighetstroga	Leka fantasilekar, såsom trollkarl, drottning, djur
Lek med regler	Organisk	Barnen leker tillsammans och förhandlar och utvecklar reglerna under lekens gång	Springa, brottas, utmana varandra
	Konventionell	Lek med välkända regler	Kull, kurragömma
Naturlek	Växter	När barn observerar, pratar om eller interagerar med en växt	Plockar en "växt", beskriver den
	Vildliv	När barn observerar djur och småkryp eller interagerar med dem	Till exempel barn observerar eller fångar småkryp
	Omhändertagande	Uttryck för omhändertagande eller uppskattning av naturen	Plocka upp skräp, rädda ett småkryp eller vattna en växt
Uttryckslek	Uppträdande	Medvetet uppträda för någon	Sjunga, dansa
	Konstnärligt	Förändra naturen på ett konstnärligt och kreativt sätt	Göra en figur av sand, göra mönster med löv eller rita mönster på marken
	Språk	Använda och testa språket	Sjunga för sig själv eller tillsammans, skoja, berätta historier
	Konservation	Sociala konversationer	Barnen pratar och berättar, med varandra eller vuxna
Restorativ lek	Vila	Barnet tar ett uppehåll och vilar	Sitter ner, ligger ner, stannar upp
	Skyddad	Barnet vill se men inte bli sedd	Gömmar sig i koja eller annan semi-privat plats
	Observera	Observation istället för interaktion	Barnet observerar andra leka eller konversera men deltar ej
Icke-lek		Aktiviteter eller icke-aktiviteter som inte är lek	Ta hand om sig själv eller andra, bråk, utbrott, städa undan, vara på väg

5.4 Sammanfattning

De metoder som presenteras i detta kapitel är ett urval för att passa tre- till femåringar. Kriterier har varit att metoderna ska passa för yngre barn, vara lämpliga för att arbeta med dels inomhus och dels ute på plats, med syfte att få fram landskapsinformation inför planering och gestaltning av ett framtida naturreservat. På sida 39 finns en sammanfattande tabell, se Tabell 5, över de olika metoderna beskrivna ovan. Metoderna har i tabellen tilldelats en färg samt en symbol och kommer visas i samband med utförd metod i workshopdelen, Kapitel 7. Detta för att lättare kunna visa vilken metod som använts vid vilket tillfälle.

Metodinriktningar

Tabell 5. De utvalda metoderna får i vårt arbete en illustrativ symbol, i tabellen beskrivs kortfattat var metod efter beskrivning och exempel.

Metod	Beskrivning	Exempel
Muralmålningar 	<p>Teckningar i större skala gemensamt. Visar på sammanfattning av idéer. Under arbetets gång tas anteckningar.</p>	<p>För att få fram barns åsikter kan de rita sina tankar istället för att sätta ord på dem.</p>
Foto 	<p>Deltagarna fotograferar efter ett visst tema för att lyfta fram delar av en plats som de gillar/inte gillar/vill uppmärksamma m.m.</p>	<p>Barnens tankar kan yttra sig via fotografierna. Under fotograferingen kan diskussioner pågå där barnen får stöd av foto graferingen för att kunna förklara sina åsikter kring den fotograferade platsen/objektet.</p>
Lokala experter 	<p>"Eldsälarna" som bor vid och brukar en plats, känner den väl.</p>	<p>Barnen som känner platsen sedan tidigare kan berätta om platsen och berätta om delar som en utomstående inte sett eftersom den inte brukar platsen.</p>
Ranking som metod 	<p>Före metoden sker en material inhämtning ex. idéer, visioner, åtgärdsförslag m.m. Därefter genomförs själva rankingen, i grupp eller individuellt. Rankingen kan vara en del av en intervju, en workshop eller ett möte, och den kan också genomföras via ett formulär.</p>	<p>Under rankingen presenteras de fotografier som barnen själva tagit under tidigare workshop. Barnen får då med hjälp av tre klistermärken välja de tre foton att ranka som sina favoriter. Fotografierna föreställer naturen med olika element från Plommonskogen.</p>
Rundavandring 	<p>Rundvandring är ett redskap där man tillsammans med deltagarna rör sig längs en bestämd, eller obestämd slinga för att antingen ge eller inhämta information, en sorts informationsutbyte kan också vara intentionen.</p>	<p>I Plommonskogen sker först en gudidag rundvandring med alla barnen från förskoleavdelningen. Där barnen ombeds fundera över vad de gillar, och inte gillar. Därefter sker samma rundvandring via samma slinga fast med barnen i individuella eller mindre grupper.</p>
Observation 	<p>Vid observation finns en observatör som antecknar hur deltagarna nyttjar ett område. Olika metoder finns som exempelvis Behaviour mapping och TOPO Tool.</p>	<p>Vid Plommonskogen observerades barnen när de lekte och nyttjade naturen.</p>
Dialog 	<p>Samtal som förs mellan författarna och barnen som deltar vid de olika workshoparna.</p>	<p>Skär både spontant och vid initierade tillfällen.</p>

6. Kommuntjänstepersoners upplevelse av barns involvering i offentlig förvaltning

Intervjuer har utförts med tjänstepersoner på tre skånska kommuner i syfte att få verklighetsförankrade perspektiv på deras syn på och arbete med dialog med barn. Intervjuerna utfördes med hjälp av förberedda frågor under olika teman. Materialet från intervjuerna användes även för att få möjlighet att jämföra exempel från verkligheten med den litteratur och forskning som vi hade studerat under arbetets gång. Informanternas bakgrundsinformation har sammanställts i Tabell 6. Tabellen innehåller information såsom nuvarande yrkestitel och yrkesroll, nuvarande arbetsplats, tidigare erfarenhet och ålder. Informanterna är kodade med en förkortning som används i den löpande texten samt vid sammanställningen av intervjuerna.

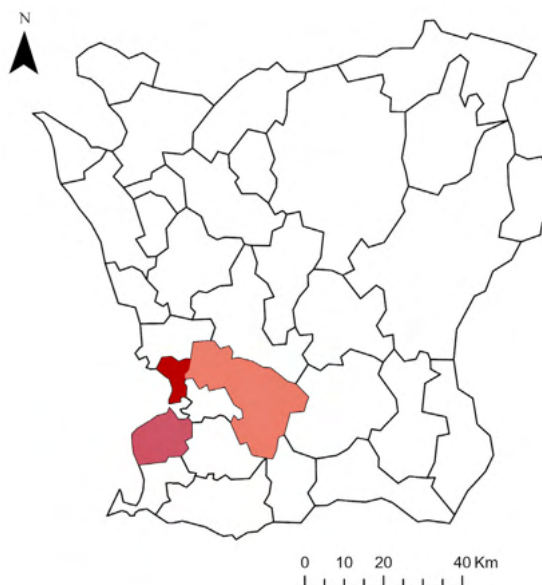
Tabell 6. Sammanställning av Informanternas nuvarande jobsituation samt yrkesbakgrund.

Kommun	Förvaltning	Yrkesroll	Bakgrund	Ålder	KOD
Malmö kommun	Stadsbyggnadskontoret	Arkitekt – Involvering och delaktighet	Erfarenhet av social hållbarhet sedan år 2000. Jobbat på Malmö kommun (olika förvaltningar) sedan 2017.	49	MA1
		Strateg - dialog och delaktighet	Bakgrund som journalist, arbetat med kommunikation under lång tid i offentlig sektor. Har i 13 år jobbat med stadsbyggnadsfrågor, sedan 2018 med involvering av medborgare.	51	MA2
		Samhällsplanerare	Bakgrund som kulturgeograf, jobbar med strategisk planering, översiktsplanering. 15 år på Malmö stad. Barnrättssamordnare i Malmö stad.	43	MA3
Lunds kommun	Stadsbyggnadskontoret	Översiktsplanerare	Utbildad kulturgeograf och samhällsplanerare. Har jobbat med social hållbarhet samt barnkonsekvensanalyser. Har fyra års erfarenhet från samhällsplanering i Göteborgs stad med mycket involvering av barn. Har jobbat i Lunds kommun i två år.	37	LU1
	Tekniska förvaltningen	Landskapsarkitekt	Utbildad landskapsarkitekt, har jobbat i privat sektor som landskapsarkitekt med fokus på projektering, anläggning och skötsel. Har jobbat två år på Lunds kommun.	33	LU2
		Kommunikatör	Har jobbat i 3 år på Lunds kommun. Har dessförinnan jobbat som webbredaktör och skribent, samt andra kommunikatörsuppdrag, i offentlig sektor samt myndighet.	37	LU3
Lomma kommun	Samhällsbyggnadsförvaltningen	Planarkitekt, DP	Utbildad museiolog med konstinriktning samt en master i fysisk planering inriktning landskapsarkitektur. Har jobbat med planeringsfrågor i tio års tid. Har jobbat med dialog mot barn i Simrishamn kommun. Har arbetat med översiktsplanering samt uppdragsledare inom samhällsplanering, samt startat barnrättsgrupp i Lomma kommun.	37	LO1

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

Tjänstepersoners syn på barnperspektivet och barns perspektiv

Alla informanter hade reflekterat över de två perspektiven, även om alla inte definierat tankegångarna i exakta termerna för sig själva. Tankarna de hade och arbetet de utfört kopplat till perspektiven skiljer sig också åt beroende på vilken förvaltning och vilka projekt informanterna jobbat med. LO1 berättar om att det är en viss skillnad perspektiven emellan och hur hon och förvaltningen hon jobbar på arbetar med de olika perspektiven samt när de kan vara aktuella. LO1 beskriver att för att få barnets perspektiv måste barnet frågas direkt och att det på hennes förvaltning oftast utförs genom att hålla workshop med barn eller någon annan form av dialog med barn. Det blir ett barnperspektiv när tjänstemän emellan diskuterar barns bästa. LO1 betonar att det inte behöver vara så komplicerat att involvera barn, vilket det ibland kan upplevas av tjänstemän.

Figur 5. Karta över Skåne med kommunerna Lomma, Lund och Malmö markerade. Skapad av oss i programmet GIS.

LU1 förklarar att dialog med barn är nödvändigt för att få barns perspektiv och att det är skillnad på barnperspektiv och barnets perspektiv. Hon berättar att de involverade 220 barn mellan fem och sju år i arbetet med Lunds översiktsplan, genom förskolor och skolor, och även samarbetade med Naturskolan för att diskutera den byggda miljön. Enkäter från 1100 barn i åldrarna 13-19 år kompletterade materialet och gav en bild av deras syn på närmiljön och önskad utveckling

LU2 och LU3 pratar om att det är viktigt att anpassa kommunikationen både mot barn och med barn. LU2 berättar att dialogen med barn behöver anpassas för att kunna få ut användbart material från barnen, dels är det viktigt att tänka på vilket språk som används som tjänsteperson med barnen, men även på vilket sätt frågorna ställs. LU3 berättar att med sin bakgrund inom kommunikation tänker hon på att informationen som går utåt alltid ska vara lättbegriplig för målgruppen, speciellt när det kommer till barn.

MA1, MA2 och MA3 är de överens om att det alltid ska tas hänsyn till barnet och att barnperspektivet alltid måste finnas med. Beroende på projekt så är det svårare eller lättare att direkt jobba med barnen. MA1 och MA2 jobbar mer direkt med barnen och barnens perspektiv än vad MA3 har möjlighet att göra. MA1 och MA2 har utvecklat en egen metod för att bedöma när det är lämpligt att involvera barn eller vuxna medborgare i planer mer ingående. De arbetar med tre nivåer där den nivån som tar fram barnens perspektiv

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

engagerar förskolor och skolor via exempelvis workshop. Till hjälp tar de även stöttning från teoretiskt material de läst som handlar om barn och vad som är viktigt när staden planeras.

MA3 berättar att de har blivit bättre på att jobba strukturerat från start och att de stämmer av mot barnkonventionen kontinuerligt.

“Att ha ett barnperspektiv har alltid varit en naturlig del av planerarnas verktygslåda, men arbetet har tidigare inte alltid varit så strukturerat. MA3

MA1 tillägger att de skriver konsekvensbedömning i slutet som ska kunna lämnas till beslutsfattarna för bedömning. De betonar även att de som jobbar på stadsbyggnadskontoret inte är de som har mest kontakt med barn, det finns andra förvaltningar som har mer direkt kontakt med barn.

Barnkonsekvensanalys som arbetsmetod

Barnkonsekvensanalyser (BKA) är en metod som är utvecklad för att vara ett stöd till att uppfylla barnkonventionen i projekt och processer för tjänstepersoner. Det är ett verktyg för att kunna bedöma vad som är barnets bästa i varje fall. Vi undrar om och hur informanterna och deras förvaltningar arbetar med BKA.

På tekniska förvaltningen i Lund använder de sig inte av BKA i form av en mall eller ett strukturerat verktyg. Dock arbetar de med barnens bästa i åtanke redan i tidiga planeringsskedet, berättar LU2 & LU3. Då de inte nyttjar BKA som verktyg så säger LU2 att det skulle vara önskvärt att ha ett verktyg som kan vara kopplat direkt till barnen, som skulle kunna vara i varierande form beroende på projekt, hon reflekterar och säger att en checklista hade kunnat räcka.

På stadsbyggnadskontoret i Lunds kommun saknas det en strukturerad BKA-mall berättar LU1. De har tagit hjälp utav två samhällsplaneringspraktikanter som skapat ett underlag för BKA i samråd med översiktsplanerarna. LU1 menar att det ofta saknas resurser för den sortens arbete där man behöver arbeta grundligt med dialog gentemot barn. LU1 berättar att översiktsplanerarna helst träffar barnen för medborgardialog istället för att själva utföra en BKA-analys. Vidare tycker LU1 att det är en utmaning att analysera en översiktsplan med en BKA, det krävs mer tyngd och stöd eftersom en översiktsplan är så översiktlig.

På stadsbyggnadskontoret i Malmö stad utförs en analys före planer ska upp, och då tar man ställning till om barn ska involveras och försöker därefter jobba på ett strukturerat sätt. MA1 förklarar att det inte gör en formell BKA i detta skede, före planen ska upp. MA1 berättar vidare att de jobbar med olika teman, som exempelvis grönska, mobilitet, fritid, bostäder, service, sociala kvaliteter samt rumsliga kvaliteter där de för varje kategori gör ställningstaganden för vad som behöver tänkas på när det gäller barnen.

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

LO1 berättar att de på Samhällsbyggnadsförvaltningen i Lomma kommun främst upprättar BKA, och väldigt sällan skapar en medborgardialog med barn. I Lomma kommun har de upprättat en egen mall för BKA, det är LO1 som har tagit fram mallen för kommunen. Mallen fungerar övergripande för flera avdelningar, en slags checklista. Tanken är att mallen ska följa med genom hela processen, som de sen kan utvärdera efter genomförandet.

Att använda sig av en formell BKA-mall verkar inte så vanligt inom de förvaltningar de aktuella informanterna arbetar på, förutom en av kommunerna där en av informanterna själva hade varit med att skapa en formell mall. Däremot har alla förvaltningar berättat att någon typ av bedömning och ställningstagande för barns bästa alltid utförs.

Att arbeta med barnkonventionen

Barnkonventionen finns för att tillgodose barns rättigheter. Litteraturen som har studerats i samband med detta arbete indikerar att det finns en uppfattning om att barnkonventionen är vag i sitt uttryck och att det ger följden att den är svår att följa. Därav handlar en av de förberedda frågorna om hur informanterna anser att det är lätt eller svårt att arbeta mot barnkonventionen och hur den går att tillämpa i verkligheten.

LO1 säger att det till viss del är svårt att tillämpa barnkonventionen i verkligheten. LO1 menar att man får fokusera på huvudartiklarna. Det minsta kommunen kan göra är att erbjuda samma som för vuxna, att det ska bli hörda säger LO1.

“På samhällsbyggnadsförvaltningen är det fortfarande ibland svårt för tjänstemännen att avgöra när barn påverkas, och hur man ska ta det vidare. När det gäller barn så måste man kunna motivera varför man inte ska eller har haft dialog med barn”. LO1

LO1 säger att kommunen ibland behöver kalla till ett strukturerat möte för medborgarna. LO1 poängterar att de inte hunnit praktisera medborgardialoger så många gånger i Lomma kommun. De har vid vissa tillfällen skickat ut material till utvalda skolor för att få in åsikter när tiden för workshop inte funnits till. LU1 säger att det är svårt att arbeta med barnkonventionen då en översiktsplan tar lång tid att ta fram. LU1 berättar att många av barnen som hörs, inte är barn längre när planen antas. Hon fortsätter och berättar att det däremot kan det vara så att barnen känner att de varit delaktiga även om de hunnit bli vuxna tills dess att planen är antagen. LU1 konstaterar att det är svårt att arbeta mot barnkonventionen om man inte har utrymme för att ordentligt arbeta igenom den. MA1, MA2 & MA3 är samstämmiga och säger att det är svårt att arbeta mot barnkonventionen. MA2 utvecklar och förklarar att det är en vag lagstiftning och att det lätt kan komma att handla om ambitionsnivå. MA3 säger att det är svårt att tolka god livsmiljö.

“Vad innebär en god livsmiljö egentligen”? MA3

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

MA3 säger att eftersom Barnkonventionens formuleringar är så övergripande så behöver alla organisationer hitta sina egna definitioner av vad exempelvis en god livsmiljö innebär.

Informanterna är överens om att barnkonventionen är vag i sina beskrivningar och till viss del omfattande att ta till sig i sitt arbete. Det uppstår tolkningssvårigheter och barnkonventionen upplevs ospecifik. Det uttrycks åsikter om att det leder till att den kan komma att handla om ambitionsnivå samt hur mycket den följs upp och implementeras.

Utvecklingspotential angående att involvera barn

Under intervjuerna diskuterades även tjänstepersonernas tankar om framtida behov och möjligheter att involvera barn i projekt.

LU1 säger att drömmen hade varit om man i Lund hade haft egna arkitekturpedagoger.

“Det hade varit fantastiskt att kunna få stöttning av arkitekturpedagogerna och ta in dem vid specifika processer. Då hade man också kunnat jobba med dialoger på ett ännu bredare sätt.” LU1

I Malmö stad hade MA1 önskat att alla femteklassare kunde felanmäla till Malmö kommun. MA1, MA2 och MA3 diskuterar att många malmöbor idag använder sig av kanaler som sociala medier för att uttrycka synpunkter. Dock är det genom sociala medier svårare att få effekt av sina synpunkter än om medborgarna skulle använda sig av mer anpassade kanaler. MA3 tycker att det hade varit spännande och se vad man kan göra med metoden *Photo voice*, en metod där medborgarna involveras i att uttrycka sina åsikter i samhällsprojekt genom foto och diskussioner, i ett större perspektiv. Via *Photo voice* kunde man följa malmöbornas rörelsemönster. MA3 funderar vidare och säger att han skulle då kunna nyttja den informationen i översiktsplaneringen. MA1 & MA2 tycker att det hade varit intressant att jobba med andra metoder för medborgardialog med barn, som till exempel teckning.

LO1 har som vision att det ska bli en naturlig del att arbeta med barn. Idag upplever LO1 att det är en del motstånd när barns involvering nämns vid stadsplaneringsfrågor. LO1 reflekterar och kommer med förslaget att en representant från kommunen skulle stå utplacerad och ta in åsikter och synpunkter från barnen i närområdet, för att försöka fånga in så många åsikter som möjligt.

LU2 & LU3 är överens om att man får försöka hitta egna vägar att arbeta med involveringen av barn. LU2 konstaterar att det hade varit till fördel att ha ett mer konkret ställningstagande uppifrån och någon form av styrande dokument för barns involvering och deltagande i projekt. LU2 & LU3 ser även vissa fördelar med att kunna vara mer flexibel, så som det är idag. Båda uppfattar det som tillvägagångssätten att arbeta med barns involvering samt deltagande inom kommunen idag till viss del är beroende av eldsjälur och

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

deras initiativtagande.

Kritik mot att involvera barn i medborgardialog

Informanterna diskuterar både fördelar och svårigheter med att involvera barn vid medborgardialog. LO1 ser inga nackdelar, men påpekar att det kan kräva mycket tid, vilket ibland uppfattas negativt. Hon betonar att det är en del av stadsplaneringen och att barnens engagemang och glädje berikar processen. LU1 anser att det kan vara svårt att tolka barns önskemål, särskilt när de följer varandras idéer eller fantasi. Hon nämner också problemet med att barns förväntningar inte alltid infrias, vilket kan bli fel. MA3 påpekar att det ibland glöms bort att arbetet med barn ska vara relevant för projektet och inte bara symboliskt. LO1 reflekterar över hur barns användning av offentliga rum skiljer sig från vuxnas, vilket kan vara svårt för vuxna att förstå vid planering. En annan utmaning enligt LU1 är att skapa tydliga effekter av barnens medverkan och att de ska förstå hur deras bidrag påverkar planeringen. Generellt är informanterna positiva till att involvera barn, men betonar vikten av att deras åsikter ska tas på allvar och tillåtas påverka planeringen. Tids- och resursbrist är en annan återkommande svårighet som nämns.

Erfarenhet av involvering av barndialog vid kommunen

Informanterna berättar brett hur de arbetat i sin yrkesroll med att involvera barn genom medborgardialog i kommunen.

LO1 har erfarenhet från ett projekt där de använt sig av medborgardialog som metod med barn. LO1 berättar att anledningen till att de inte använder sig mer av medborgardialog med barn är tidsbristen. De har vid Lomma kommun tagit hjälp av exempelvis sommarjobbare eller praktikanter för vissa delar för att spara tid. Om man ska ha medborgardialog så anser LO1 att man ska initiera mer än ett tillfälle. Eftersom hon anser att det första tillfället oftast inte går ner på djupet. Hon lägger även vikt vid återkoppling till barnen.

LU2 berättar att det för dem på tekniska förvaltningen är viktigt att komma in med dialoger i ett tidigt skede i processen, eftersom det är då de jobbar med medborgardialog med barn, samt i skedet för genomförande. LU2 & LU3 berättar att det kan vara bra att ställa öppna frågor som exempelvis vad barnen inte tycker om med platsen samt vad som är bra idag. LU3 berättar att barnen som använder platsen har mycket kunskap om den, kunskap som vi vuxna förmodligen aldrig hade kunnat komma fram till själva. LU3 ger exempel på att det kan vara att barnen vet att vissa element på platsen kan vara störande, som exempelvis rötter barnen lätt snubblar på, buskar man river sig på eller stenar som man gillar att leka vid. Denna information är extremt viktig och berättar mer om platsen än vad en vuxen kan gissa sig till vid exempelvis en BKA-analys.

För LU2 & LU3 är tiden en avgörande faktor för hur omfattande dialogarbetet ska få bli. Därför betonar de vikten av att ställa rätt frågor samt att vara på rätt plats vid rätt tidpunkt,

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

då barnen faktiskt nyttjar den. Viktiga framgångsfaktorer som LU2 & LU3 kommit fram till är att det är viktigt att analysera och sammanställa materialet från dialoger, observationer med och av barnen och översätta det så snabbt som möjligt efteråt. Det är en metod de utvecklat tillsammans.

I översiktsplanen i Lunds kommun så är medborgardialog med barn en väldigt bärande del enligt LU1, barn involveras alltid på något sätt. Hon har jobbat väldigt mycket med dialog, och har då fått in över 3000 synpunkter från olika Lundabor. Lundabors-barnen står för ca hälften av de inkomna synpunkterna.

LU1 berättar att det främst använt workshop som metod vid medborgardialog med barn, där de även återkommit flera gånger för att hålla diskussionen levande med barnen. De har även använt sig av en enkät som komplement till workshop.

Utmaningen är enligt LU1 att Lunds kommun har många checklistor och andra typer av listor. Därför svårt att införa en ny checklista för medborgardialog med barn.

“Men det vi har är ju i alla våra tjänsteskrivelser som går upp till politiken för beslut, där finns det en rubrik som heter “Barnets bästa”. Via denna rubrik måste man alltid redogöra för hur man utrett Barnets bästa och tagit ställning till det. Och detta gäller ju alla beslut, det är inte bara planering.”. LU1

MA1 berättar att man i översiktsplanen måste involvera medborgarna, medan i detaljplanen väljer de ut vilka delar där det passar att involvera medborgarna, det inkluderat barn.

MA2 berättar att det är få delar av detaljplanen där de ser ett behov av att involvera medborgarna. När allmänna ytor likt torg och lekplatser berörs involveras ofta barn. Det råder idag tidsbrist och på frågan om det behövs eldsjälar för att driva frågan för att involvera barnen så svarar MA1, MA2 & MA3 att det oftast behövs eldsjälar, särskilt för att sätta en högre standard. MA1 berättar att de jobbar efter Roger Harts stege, via deltagandestegen håller de sig medvetna om vad de gör.

MA2 berättar att det ibland ställs för öppna frågor vid medborgardialog och att det då skapas en slags önskelista över vad medborgarna vill ha. Detta bidrar till att det inte blir särskilt platsspecifikt och att det inte går att förmedla vidare till rätt förvaltning på ett konkret sätt.

*“Man måste veta vad man har för mandat för att kunna ställa rätt frågor”
MA2.*

Exempel på projekt

Informanterna berättar om olika projekt de har varit med om där barn har involverats på ett direkt sätt.

Informanterna från Malmö stadsbyggnadskontor jobbar med att involvera barn direkt genom metoden “Min Plats”. Projektet är framtaget med hjälp av studenter som haft

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

det som examensarbete i samarbete med Malmö kommun. Krav på metoden var att analys skulle genomföras först och att befintliga kanaler skulle användas för att kontakta kommunen. ”Min Plats” är tänkt att gå igenom en demokratisk process och spegla det demokratiska samhällslivet där medborgarna får vara med och tycka till. I metoden “Min plats” genomgås först en individuell process där barnen ritar egna kartor över sin närmiljö med viktiga platser, sedan genomförs en diskussion tillsammans, därefter en gemensam gåtur där utvalda platser diskuteras. Denna process är tänkt att resultera i olika initiativ till att påverka staden genom befintliga kanaler. Den direkta effekten ska bidra till att människor ska känna meningsfullhet i och med att de kan vara med och påverka i realtid.

På tekniska förvaltningen i Lund har LU2 och LU3 jobbat med tre olika lekplatser där det fördelats varierande resurser på att involvera barn. Dels så rör det sig om en platsbyggd lekplats som skulle göras om och ytterligare en lekplats som skulle göras om. På den förstnämnda lekplatsen var resurserna knappa och LU2 och LU3 funderade över vilken insats som kunde ge mest möjliga nyttig information. Involveringen av barn ägde rum i form av en observations- och dialogstudie på plats, vid ett utvalt tillfälle på tre timmar. Tillfället valdes då det förväntades finnas många brukare på plats, en söndag med fint väder. LU2 och LU3 intervjuade barnen på plats och observerade deras lek. Metoden och studien mynnade ut i mycket nyttig information för dem och projektet. Detta projekt kan visa på att det är viktigt hur man ställer frågor till barn, säger LU2 och LU3, för att få ut så användbar information som möjligt. Det kan röra sig om ställa frågor som ”vad gillar du att göra här”, för att få fram vilka värden som är viktiga för barnen.

Det andra exemplet är en annan lekplats som skulle göras om då det fanns mer resurser, då ägde en workshop rum med barn från en närliggande förskola som brukade nyttja lekplatsen. Barnen kan då anses vara experter på platsen. Det mynnade ut information som informanterna själva inte hade trott och förutsatt om platsen, resultatet blev att delar av lekplatsen ersattes med nya likadana delar av den redan befintliga lekutrustningen. Det tredje exemplet är det som är det mest påkostade i form av resurser. Projektet gällde en ny temalekplats. Genom en tvådagars lång workshop fick barnen vara med och skapa sin drömlekplats. Barnen fick tillgång till pysselmaterial och fick skapa sin drömlekplats. Dialog skedde i form av att kommunens tjänstepersoner gick runt och pratade med barnen och barnen fick presentera sitt arbete. Återkoppling är tänkt att ske genom utställning av barnens material.

LU2 och LU3 berättar även om ett samarbete över förvaltningsgränserna, om hur barn och unga kan involveras i projekt. Initiativtagare till detta var “Samverkan för barn och ungas utemiljö” som Naturskolan i Lund har startat. Mötena äger rum några gånger om året. Då informerar man om vilka projekt som är på gång samt vilka av dessa som det passar extra bra att involvera barn.

LO1 känner endast till ett projekt då Lomma kommun utförde medborgardialog med barn. Medborgardialogen ägde rum i form av en workshop i två delar. Barnen fick

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

skapa modeller. LO1 berättar att alla modeller hade öppna vattenytor vilket medförde att kommunen försökte jobba med öppna dagvattenlösningar i just detta planområde. LO1 menar att det också kan vara en utmaning att tolka vad materialet man får fram av barnen betyder. Ett exempel är när några av barnen vid workshopen hade lagt till kyrkor, köpcentrum eller sjukhus. LO1 säger att de då funderade över om det kan vara en mötesplats som barnen saknar i området. Hon konstaterar att kommundienstpersonerna då omtolkar barnens material. Under träff nummer två hade Lomma samlat in foton från deltagarna. Det blev även ett mer avslappnat samtal under möte nummer två, då barnen kände igen dem och då var mer varma i kläderna. Barnen filmades under en workshop, så att kommunen kunde gå tillbaka och titta på, samt tolka materialet, flera gånger om så behövdes.

Åldersintervall för medborgardialog med barn

Informanterna får frågan om hur små barn de har arbetat med i sina projekt och vilka utmaningarna kan vara.

LO1 säger att det kan vara svårt att jobba med de yngsta barnen. LO1 drar sig till minnes att det finns projekt där yngre barn, på ett relativt ostrukturerat vis, fått vara med i workshops där man initierat lek som en metod. Hon anser att det är svårt att involvera barn när det är resultatdrivet, speciellt när barnen är yngre. Barnrättsgruppen, en grupp som involverar barns rätt i Lomma kommun, ska under våren 2025 låta barn i olika årskurser i grundskolan få prata med politiken. LO1 tänker att det är bra för barnen att få medverka och se hur det går till i det kommunala beslutsfattarummen. LO1 berättar att det saknades tydliga metoder för hur medborgardialoger ska upprättas när LO1 började jobba på planeringsavdelningen. Idag upplever LO1 en viss förändring men reflekterar över att det fortfarande är en standardfras i tjänsteskrivelserna där man skriver att barn inte påverkas vid planarbetet. Det kan vara en överbeklagandegrund om man inte har pratat med barnen.

När stadsbyggnadskontoret i Malmö arbetar med yngre barn är det oftast från fem år och uppåt. När de jobbar med förskolor är det barn i den åldern som personalen på förskolan rekommenderar. Malmö stad har haft ett projekt tillsammans med treåringar, där utformningen av "Min plats" med hjälp av förskolans pedagoger anpassades till de små barnen. När det rör sig om att involvera så små barn kan det vara så att politiken önskat just att involvera den åldersgruppen och därför har speciella frågor de vill ha med. MA1 och MA2 vill utveckla en version av "Min Plats" som är anpassad för yngre barn i förskoleåldern. MA3 betonar att pedagogerna fyller en viktig roll såväl som stadsplanerarna. MA3 tillägger att det gäller att ta hand om informationen i sin yrkesroll.

LU1 berättar om projekt med de yngre barnen och hur de jobbat för att de yngre barnen ska kunna få föra fram sina åsikter. I det aktuella projektet som handlade om att ta fram en ny översiktsplan besökte Lunds kommun förskolan och berättade vad de jobbade med och varför de besökte förskolan. Frågor som ställdes var: "Vad tycker ni om det här objektet?" "Vad tycker ni om den här platsen?". De förklarade då även vad en översiktsplan är,

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

eftersom det var den som projektet gällde. Därefter fick barnen välja områden att jobba med själva. Vid nästa tillfälle när kommunen besökte förskolorna var de där för en slutredovisning. Då gavs tillfälle att diskutera kring hur barnen hade tänkt.

Sammantaget verkar informanterna bedöma att de metoder som finns idag behöver anpassas till de allra yngsta barnen, för att de ska förstå och för att de ska bli förstådda. Det kan handla om att ställa öppna frågor och rätt frågor för att få fram information som de kan använda i sin planering.

Erfarenhet av byggherrars initiativ till barns involvering

Under denna uppsats har det reflekteras över om det är någon skillnad mellan privat och offentlig sektor när det kommer till att involvera barn vid samhällsbyggnadsprocessen. Informanterna får därför frågan om deras erfarenheter från byggherrars initiativ när det kommer till medborgardialog med barn.

MA2 berättar om ett projekt som var initierat av byggherren. Byggherren var Skanska, projektet som handlade om social hållbarhet där barnen som nyttjade platsen blev involverade. Skanska har en egen enhet riktad mot just social hållbarhet, berättar MA2. Skanska var den aktiva parten som finansierade barnens involvering.

När LO1 arbetar utåt mot byggherrar får hon ofta frågan om det ryms inom budget att involvera barn. Hon svarar då alltid ja. Vid senaste projektet var byggentreprenören JMs byggprojektledare med vid medborgardialogen med barnen. Återkopplingen Lomma kommun fick av JM var mycket positiv. JM:s upplevelse av medborgardialogen som hade bestått av två workshopar där de medverkande barnen bland annat hade fått bygga modeller medförde att JM önskade liknande involvering av barn vid andra projekt.

LU 2 & LU3 har ingen erfarenhet av att byggherrar har tagit initiativ till barns involvering vid Lunds kommun.

Informanternas erfarenhet från byggherrars initiativ till medborgardialog är relativt låg. Ovan nämnt är ett projekt initierat av Skanska samt ett projekt som Lomma kommun är initiativtagare till inbjudan för workshop med barn med JM involverad. Detta följer forskningens utsaga om att det främst är den offentliga förvaltningen som skapar medborgardialog med barn.

Tidigare erfarenheter

Informanternas tidigare erfarenheter från andra aktörer och anställningar som berör medborgardialog med barn bidrar till deras kunskap. Därför frågar vi om informanternas tidigare erfarenheter som berör det aktuella ämnet.

LO1 reflekterar över sin utbildning till fysisk planerare. Under utbildningen nämndes inget om barn och inget om grönska heller. Därför valde hon att studera i Köpenhamn,

Kommuntjänstepersoners upplevelse av barn i offentlig förvaltning

med inriktning landskapsarkitektur. Vid utbildningen på masternivå läste hon om medborgardialoger. För LO1 har detta varit en katalysator för hennes engagemang för att få involvera barn vid samhällsbyggnadsfrågor.

LU1 har tidigare erfarenhet av att jobba i Göteborgs stad med översiktlig planering. Hon berättar att Göteborgs stad (GBG) har en funktion som kallas ”arkitekturpedagoger” där GBG tar in dessa som konsulter vid behov för att utföra medborgardialog med barn. Arkitekturpedagogerna i GBG pratade med barnen om exempelvis förtätning. Tillsammans med barnen togs ett väldigt konkret och användbart material fram, som kunde användas av kommundienstpersonerna vid samhällsbyggnadskontoret. Arkitekturpedagogerna arbetade med lite äldre barn, och inte med förskolebarn. Hon berättar även att GBG ofta hade med lärarnas perspektiv och att materialet då blev extra effektivt när flera ”brukare” fick ha åsikter på samma detaljplan.

“Genom att träffa en klass och även få lärarnas åsikter får man med sig hela bilden av platsen.” LU1

Både LU2 och LU3 reflekterar över att det hittills har varit annorlunda att jobba på kommunen jämfört med deras tidigare jobb inom offentlig eller privat sektor. Inom kommunen finns det ett annat tankesätt och fokus. På kommunen är det mer självklart att involvera medborgarna då det är för dem som man bygger, samt att fokus på ekonomi inte är lika tydligt. Inom kommunen tar andra långsiktiga värden plats och mer utrymme för medborgardialog är möjligt.

Sammanfattning intervjuer

Sammanfattningsvis efter de utförda intervjuerna med kommundienstpersoner vid Lunds kommun, Malmö stad och Lomma kommun, ser vi att det sker en bred kunskapsinhämtning från barn och att det finns en god medvetenhet om att barnens perspektiv behövs och att vuxnas perspektiv på barns behov inte är tillräckligt. Det som ofta stoppar engagemanget från kommunen är tid och andra ekonomiska medel. Vid mindre kommuner, som Lomma kommun kan det vara vanligare att man upprättar BKA-analyser istället för att träffa barnen personligen. Detta då mindre kommuner ofta kan sakna de medel som behövs för att finansiera medborgardialog med barn. Även i större kommuner är tidsbrist och ekonomi en stor faktor för om medborgardialog med barn utförs eller ej. Det sker också olika typer av medborgardialog beroende på avdelning och yrkestitel. Arbetar man i större skala som exempelvis översiktsplanerare möter man barnen på annan nivå än om man exempelvis arbetar i mindre skala med mer direkt kontakt med barn. Många av informanterna ser en utvecklingspotential när det kommer till att involvera barn vid samhällsbyggnadsprocessen. Eftersom de olika kommunerna står inför olika typer av möjligheter och utmaningar blir svaren spridda efter vart behovet är som störst.

7. Barndialog i Plommonskogen

För att undersöka hur barns perspektiv och upplevelse av landskap kan integreras i den kommunala planeringsprocessen samt utvärdera olika typer av dialogmetoder som medborgardialog med barn skapades workshop material för barn i åldrarna tre till fem år. Platsen för kvalitativa workshop och studie är Plommonskogen, en plats som genomgår reservatsbildning i Bjärred i Lomma kommun. Utformningen av de två workshops som kallas utomhusworkshop samt inomhusworkshop har tagit sin form från den inhämtade litteraturen och dess forskning. De två utformade workshoparna innehåller olika metoder som antingen är direkt riktade mot barn eller som anpassats så de fungerar med målgruppen tre till fem år. Totalt har sex stycken workshop tagit plats med totalt tre avdelningar från olika förskolor. Var förskoleavdelning har mött workshopledare vid Plommonskogen vid ett första tillfälle för att medverka vid utomhusworkshop, därefter har samma barngrupp träffat oss i förskolans lokaler för att medverka i inomhusworkshop.

Lomma kommun är belägen i Skåne, se Figur 6, på västkusten, mellan storstäderna Malmö och Lund (Lomma kommun 2024). Bjärred är ett samhälle i den norra delen av Lomma kommun. Bjärred kommer byggas ut genom en förtätning mellan Bjärred och orten Borgeby. Detaljplanerna kallas Bjärreds vångar. Bjärreds vångar ligger i direkt anslutning till Plommonskogen vilket kommer öka användningsfrekvensen samt bidra till ett högre slitage på området. I Lomma ÖP förklaras det att Plommonskogen ska skyddas då den pekats ut av länsstyrelsens naturvårdsprogram som värdefullt naturområde. Plommonskogen ska därför skyddas och genomgår nu en reservatsbildning (Lomma kommun 2022).

Figur 6. Karta över Skåne med Lomma kommun markerad. Skapad av oss i programmet GIS.

7.1 Plommonskogen

I Lomma kommuns handlingsplan för Plommonskogen beskrivs platsen som ett naturområde om cirka två hektar som är ett välbesökt och viktigt naturstråk för medborgarna i Bjärred samt Borgeby. Plommonskogens placering utgör en viktig grön länk som skapar en form av ekologisk korridor via naturreservatet Domedejla mosse i norr samt kommande vildmarksstråket i ny detaljplaneprocess (Bjärreds vångar). En sådan ekologisk korridor förväntas kunna gynna både friluftsliv, biologisk mångfald samt andra ekosystemtjänster (Lomma kommun 2023).

Lomma kommun har tagit fram tre detaljplaner för bostäder i området Bjärreds vångar,

Barndialog i Plommonslogen

som ligger i nära anslutning till Plommonslogen. Den nya bebyggelsen kommer öka användningstrycket på området och för att skydda Plommonslogen har kommunen beslutat att göra den till naturreservat, och processen för detta startade 2024 (Lomma kommun 2023). I handlingsplanen för Plommonslogen beskrivs att området är mycket använt av barn och även lämpat för vardagsmotion, frilek, rehabilitering, återhämtning och hundpromenader. Det anses också vara en bra plats för naturpedagogik (Lomma kommun 2023). Plommonslogen var tidigare en brukad jordbruksmark som på mitten av 1900-talet omvandlades till fruktodling. Skötseln av odlingen upphörde på 1960-talet, och därefter har skogen utvecklats till dagens plommonskog (Lomma kommun 2023).

7.1.1 Platsbesök 1: Undersökning av projektområdet

Ett första platsbesök genomfördes i Plommonslogen 20:e september år 2024, klockan 10:30 till 11:30. Vädret var soligt, relativt vindstilla och med en temperatur på 17 grader. Vi hade förberett oss genom att gå igenom underlag för Plommonslogen, *Handlingsplan för Plommonslogen*. Via denna handlingsplan finns flera delar utpekade av Lomma kommun. Före besöket trodde vi att en workshop skulle kunna ske i Picknickgläntan. Denna visade sig dock vara igenvuxen av björnbärssnår och var därför otillgänglig för besök. Vid platsbesöket var det svårt att härleda var de utpekade delarna var då det var svårt att finna strukturerna, ett exempel är då "Lilla våtmarken" vid besöket var uttorkad och fylld av fallna träd, vilket medförde att det var svårt att finna den försänkning som en våtmark utgör.

Sammanställning av upplevda kvaliteter och egenskaper från första platsbesöket i punktform:

- Södra delen otillgänglig och snårig
- Norra delen mer tillgänglig samt luftig med stora träd
- Spår av biologisk mångfald- insektshotell i form av stockar
- Avbrutna grenar, synligt slitage- spår av barns lek
- Kojor - enklare och mer avancerade
- Högar av jord - insekter
- Hör trafik och stadsbuss som stannar på västra sidan
- Det susar i träden
- En del skräp, dumpning
- Lövskog
- Ek, björk, hagtorn, mahonia, björnbär, lind, cypress/tuja, murgröna mm
- Viss avverkning
- Stignät, mer eller mindre framkomligt

Plommonslogen visade tecken på användning genom att det fanns tydliga stigar och

Barndialog i Plommonskogen

spår från lek som exempelvis kojor. Den södra delen av Plommonskogen verkade mindre använd då den var igenvuxen och otillgänglig. I de södra delarna fanns även mycket material som dumpats, skräp av olika storlek låg utspritt i vissa delar. Detta gjorde att vi uppfattade platsen som både nyttjad samt bortglömd i den del där naturen var oframkomlig och mycket halvt nedbrutet skräp stöttes på.

7.1.2 Platsbesök 2: Förberedande inför workshop

Plommonskogen besöktes en andra gång den 31:e oktober år 2024 klockan 13:00-14:15. Inför detta besök hade vi bestämt oss för att Utomhus-workshop med barn skulle ske i de norra delarna av skogen då denna del inte var igenvuxen.

Vädret var soligt, och fler löv hade lämnat trädens kronor, sett till det första besöket.

Efter att återigen ha promenerat på platsen stakades en slinga ut för rundvandring samt för gåtur med foto som metod. Slingan mättes upp av appen Runkeeper som uppgav att slingan var 150 meter lång och beräknades ta 2,46 minuter att gå i långsamt tempo. Slingan startade i den norra delen och gick längs den västra ryggen för att sedan vända upp tillbaka till startpunkten. Via denna slinga startar rundvandringen vid ”Kojaskogen”, och går en bit i ”Orkidélunden” för att sedan passera ”Jättepoppeln” och ”Lilla våtmarken” innan den återvänder till den södra delen av ”Kojaskogen” (Lomma kommun 2023).

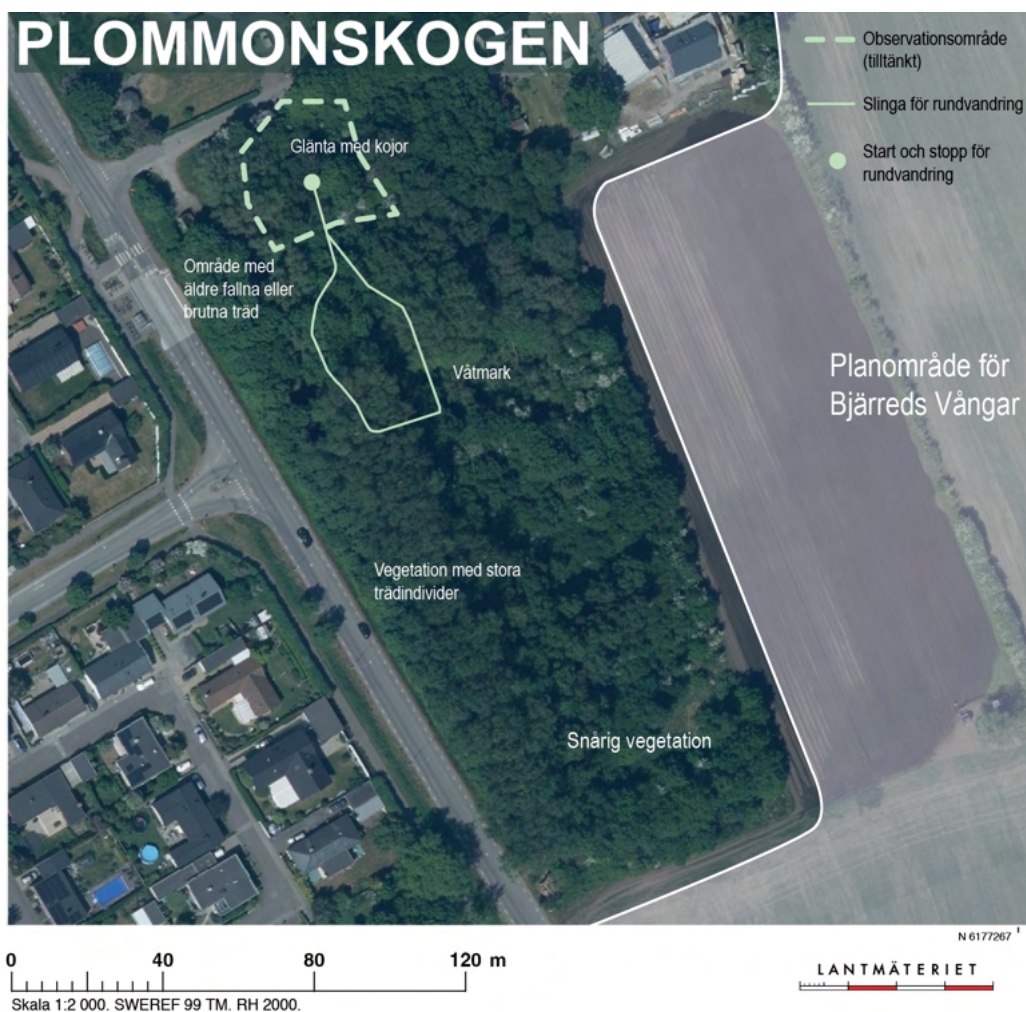
En zon för observationsstudie bestämdes där flera olika element utsågs. De olika elementen som utsågs bestod av olika typer av natur som skulle kunna bringa fram viss typ av lek. Exempel är karaktärsstarka träd, buskar, liggande stammar, öppna ytor, stängda ytor, ytor som har spår från lek, med mera. En hypotes skapades om var barnen skulle leka samt var de inte skulle leka.

7.2 Utformning av workshop

Utformningen av workshopen med de två förskolorna i Bjärred skedde under sex separata tillfällen, fördelade på två på ena förskolan (en avdelning), och fyra med den andra förskolan (två avdelningar). Före mötet med barnen hade vi skapat en blankett för underskrift för vårdnadshavare till barnen på de olika avdelningarna. Denna blankett finns att läsa under bilagor. Blanketten fick namnet ”Information till vårdnadshavare” och syftade till att informera samt få vårdnadshavarnas medgivande till att deras barn fick vara med under workshop. Det var totalt två barn som inte fick medverka vid workshop och dessa barn blev varken observerade eller medverkade vid rundvandring.

Barnen informerades om vad deras uppgift var och vad syftet med workshop momentet var.

Upplägget av förberedelsearbete, workshop och sammanställning kan ses i en sammanställande figur på sida 63. Se Figur 8.

Figur 7. Karta med information om Plommonskogen, slingan för rundvandring och närområdet. Flygfotot är bearbetat av oss (Flygfoto © Lantmäteriet hämtad 2025-01-16)

Workshop utomhus

Vid tillfällena för utomhusworkshop möttes vi upp vid den norra ingången till Plommonskogen. Vi presenterade oss med namn och berättade var vi kom ifrån, en skola där vi ska bli landskapsarkitekter. Vi förklarade vad vi skulle göra den dagen och att vi skulle undersöka vad barnen gillade, inte gillade samt hur de lekte. Vi förklarade att det är viktigt att alla som bor på en plats får vara med och bestämma hur platsen ska se ut. Vid avslut och hejdå till barnen berättade vi att vi skulle ses igen på deras förskola och att vi då skulle prata om vad vi gjort den dagen.

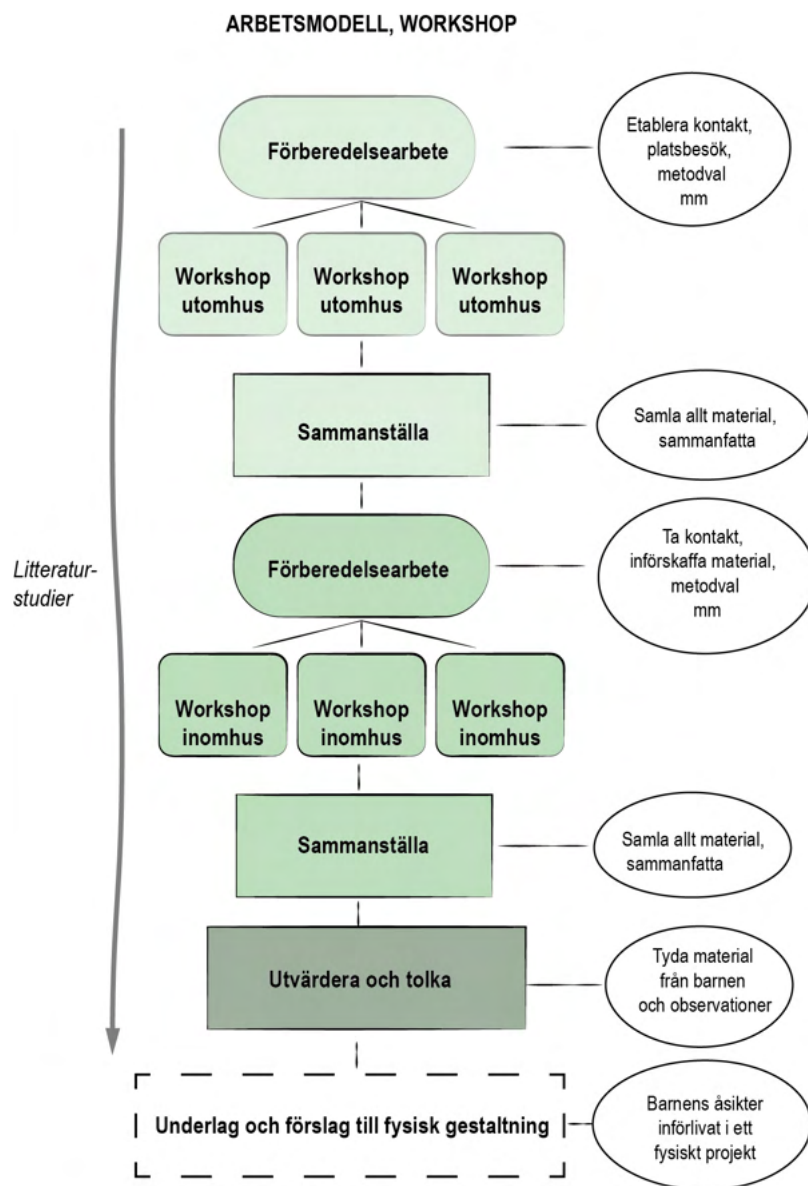
En slinga hade stakats ut av oss. Slingan skedde först som medborgardialog i grupp efter metoden ”Rundvandring” (Ranger & Westerberg, 2004).

Därefter kom denna slinga att gås som rundvandring ännu en gång, individuellt eller i grupper med två till tre barn, tillsammans med en av workshopledarna. Barnet/barnen fick då fotografera med hjälp av en mobil struktur/objekt som de gillade, samt inte gillade under rundvandringen. Detta efter metoden ”Foto som metod” (Ranger & Westerberg,

Barndialog i Plommonslogen

2004). Då de barnen som tidigare lekt i Plommonslogen ansågs vara experter användes metoden ”Experter” (Ranger & Westerberg 2004). I delen för rundvandringar benämns barnen som P för pojke och F för flicka. Barnens ålder redovisas i parentes med åldern inom klamrar. Exempelvis en flicka som är fem år: F(5). Detta för att informationen lättare ska kunna läsas av.

De övriga barnen i gruppen observerades samtidigt av den andre workshopledaren, som då var mer stationär, det utfördes observationsrundor där barnens fria lek studerades, en runda var ungefär fem minuter lång. Barnen lekte fritt inom ett överskådligt område, som vi sett ut på förhand. Under en runda observerades de huvudsakliga aktiviteterna barnen utförde och vad de bestod av. En reviderad metod av *Behaviour mapping* (Derr, Chawla & Mintzer 2018) användes, tillsammans med delar av verktyget TOPO där lektyp observerades (Cox & Loebach 2020). Tio element var förutsedda som troliga element för lek och elementen var namngivna i ett protokoll tillsammans med TOPO-verktygets kategorier för lek. Vid varje observationstillfälle kan en lek tolkas som fler olika lektyper, men de två som passar bäst in noteras. Barnen kan vara observerade flera gånger under en runda om de bytte aktivitet, vilket innebär att antalet barn noterade vid ett element kan bli fler än totala antalet barn som var med under vissa rundor, detta för att få en uppskattning över hur populär en aktivitet var.

Figur 8. Sammanfattande figur av Workshops upplägg, inklusive förberedelse och sammanställning. Illustration skapad av oss.

Barndialog i Plommonskogen

Efter utomhusworkshop gick vi igenom de foton som barnen tagit samt foton på elementen som förekom under observationen. Fotografierna som föreställde samma objekt gallrades ut så det endast återstod ett foto per objekt från Plommonskogen. De foton som valdes ut var de med objekt eller miljöer som fotats många gånger eller där hög intensitet av lek förekommit och observerats, totalt valdes 15 foton ut.

Workshop inomhus

Under inomhusworkshopen mötte vi barnen från respektive förskola och avdelning i förskolans lokaler. Vi presenterade oss för barnen och frågade om de kom ihåg oss från förra träffen i Plommonskogen och berättade om dagens aktivitet och uppgifter. De 15 fotografier som hade blivit utvalda presenterades för barnen och hängdes upp på väggen. Först diskuterade vi med barnen vad de olika fotografierna föreställde. Sedan fick barnen ranka fotografierna från utomhusworkshop med hjälp av klistermärken. Var barn fick tre klistermärken, dessa klistermärken bestod av hjärtan som symboliserade uppskattning för det naturelement/lekelement som fotot visade. Barnen blev ombudade att välja nya favoritfotografier för var runda. Detta för att få ett så demokratiskt utfall som möjligt.

Rankingen skedde efter metoden ”Ranking som metod” (Derr, Chawla & Mintzer 2018). Efter alla klistermärken var fördelade över fotografierna diskuterade vi med barnen om varför vissa foton fick fler klistermärken än andra. Tillsammans diskuterade vi de fotografier som fick flest klistermärken och varför, likaså vilka fotografier som inte hade fått några klistermärken.

Efter rankningen fick barnen måla tillsammans efter metoden ”Muralmålningar” (Derr, Chawla & Mintzer 2018). Barnen fick gemensamt i grupp rita på ett stort papper, vad de gillade och ansåg roligt när det kommer till natur och grönska. På detta vis fick barnen uttrycka idéer och visioner kring vad de gillar och uppskattar när de leker i naturområden. Under tiden barnen ritade muralmålningen, frågade vi vad de ritade och varför och antecknade direkt på muralmålningen under tiden.

Under både fotorankningen och målandet togs ljudinspelningar för analys i senare skede. Som avslutande del fick barnen diplom som tack för deras engagemang och medverkan under de två workshoparna. De barn som inte var närvarande under Inomhus workshop, men som var med under Utomhus workshop, fick också diplom som lämnades till pedagogerna. Diplomet är skapat av oss och finns som bilaga till denna uppsats. Se bilaga 2.

Figuren visar en illustrativ plan över Plommonskogen och visar utförande av utomhusworkshop. Baskartan är hämtad från ArcGIS PRO, ESRI samt reviderad och skapad av oss i Adobe Illustrator.

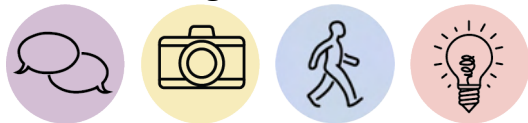
7.3 Utomhusworkshop med Utetrollen

Den 5:e november klockan 09:00-10:30 utfördes första workshopen med Utetrollen i Plommonskogen. Vädret var molnigt och det var 10 grader varmt. Barnen var i åldrarna tre till fem år. Förskolegruppen bestod av två flickor och nio pojkar. Pedagogerna berättade att flickorna var nya i gruppen. Först gick vi den utpekade slingan för rundvandring i en samlad promenad tillsammans med barnen och pedagogerna. Vid den gemensamma rundvandringen tillsammans kramade flera barn de stora popplarna under promenaden.

7.3.1 Rundvandring som metod med Utetrollen

Efter den gemensamma rundvandringen, utfördes fyra stycken individuella rundvandringar. Barnen fördelades efter pedagogernas rekommendation, där de tre första rundvandringarna skedde med en femåring och en treåring. Den sista rundvandringen skedde med en femåring. Vissa av barnen hade lekt i Plommonskogen en del tidigare och dessa kan fördelas under metoden ”Experter”, där man tar hjälp av de som nyttjar platsen och därmed känner den väl. Nedan redovisas den första rundvandringen. Resterande rundvandringar finns redovisade som bilaga. Se bilaga 4.

Rundvandring 1

Två barn, P(5) & F(3). Barnen diskuterar att de tycker om allt som de ser, men speciellt tycker de om liggande träd. De säger att naturen är fin och tycker synd om träd där blixten slagit ned. Barnen tycker inte om körsbärssnår, eftersom de inte gillar taggar. P(5) pratar mycket om insekter, att det är bra med stockar på marken så att insekterna kan bo där.

Figur 9. 10. 11. Foton som barnen tog under Rundvandring 1; 9. Liggande träd att leka på; 10. Stockar på marken med insekter i; 11. Körsbärssnår som barnen inte tycker om eftersom det har taggar.

Figur 12. 13. 14 Foton som barnen tog under Rundvandring 1; 12. Stor stam och liten kompis-stam; 13. Två stammar bildar ett kryss; 14. Ihålig stam där det bor djur

Sammanfattning individuella rundvandringar Utetrollen

De olika rundvandringarna tog mellan 8 och 11 minuter att gå med respektive grupp. Totalt utfördes fyra stycken rundvandringar. Alla barn sa att de inte gillade taggar, några förklarade varför de inte gillade taggar och tornar, eftersom de sticks och gör ont. Många barn diskuterade och såg saker som vi inte såg, exempelvis såg de björnar, maskiner och redskap i växtlighetens struktur. För barnen var mycket av naturens material till för olika typer av lek. Många barn såg detaljer innan de såg helheten. Vissa gillade struktur som andra inte gillade, exempelvis var det delade meningar kring de täta smala stammarna som stod mitt i stigen i ett sicksack-mönster. Vissa barn var väldigt intresserade

Barndialog i Plommonskogen

utav hur naturen mår och diskuterade sinsemellan kring hur träden som brutits i storm eller av ålder inte mår bra, andra barn diskuterade hur insekterna i naturen mår vid de olika typerna av natur.

Alla barn sa att de tyckte om att vara ute och leka. Vissa tyckte om att leka med pinnar medan andra tyckte mer om att kunna bygga koja, klättra och gömma sig. De yngsta barnen sa färre ord än vad de äldsta barnen sa.

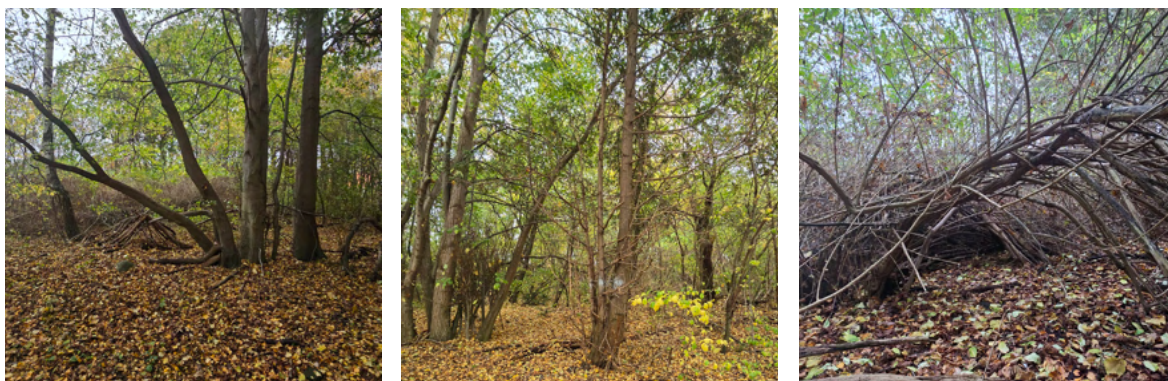
7.3.2 Observation av lek med Utetrollen

Totalt utfördes tio observationsrundor. Det var mellan nio och elva barn som lekte samtidigt, då de mestadels av tiden var ett till två barn som var på rundvandring längs den utpekade slingan för rundvandring och foto. Till skillnad från ursprungsprotokollets element, tillkom tre element, "Stort träd med avbruten stam" och "Stort träd med böjd stam" och "Gungan". Elementet "Snårkoja" användes mestadels med en annan ingång än den förutspådda entrén.

När pedagogerna släppte barnen fria för lek efter den inledande samlingen med information så sprang barnen efter ett tag iväg i en stor grupp. Barnen sprang mot andra hållet motsatt vad den huvudsakliga tilltänkta området för observation var. Observatören följde efter och upprättade i sitt protokoll nya element utifrån var barnen började leka.

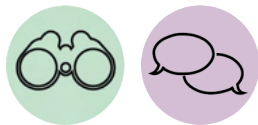

Figur 15. 16 17. Nya lekelement utanför observationszonen; 15. "Gungan" med gren att gunga på; 16. "Stort träd med avbruten stam"; 17. "Stort träd med böjd stam".

Figur 18. 19. 20 Förutspådda lekelement inom observationszonen; 18. "Bokkojan"; 19. "Tujan"; 20. "Snårkojan"

Observationsrunda 1:

Lekkategori: Fysisk lek, naturlek

Händelseförlopp:

Barnen är kvar på platsen där samlingen skedde, fyra barn använder "Bokkojans" träd och klättrar på den böjda stammen och ett barn använder "Tujan" för att luta sig mot/ gömma sig. Barnen delade upp sig i huvudsakligen två grupper, en grupp kring "Stort träd med avbruten stam" och en grupp kring ett annat stort träd "Stort träd med böjd stam".

Majoriteten av barnen klättrade i något av träden, vid någon tidpunkt under rundan. Sedan var ungefär hälften av barnen i något av träden och hälften på marken efter ett tag.

Aktiviteter barnen utförde var:

Klättra (nästan alla), studera insekter (gråsuggor) och en snigel (gjorde ett barn tillsammans med en pedagog), konversera med pedagog (ett barn och en pedagog pratade om insekterna och snigeln) och med varandra, ett barn gömde sig ett tag, alla barnen slog med pinnar vid något tillfälle, ett barn drog i grenar på en yngre individ av träd. Naturen används som hinderbana, barn klättrar över och under grenar och stammar.

Sammanfattning av observation av lek

Barnen lekte inte enbart inom den tilltänkta zonen utan riktade ganska snabbt in sig på ett utökat område. Barnen lekte delvis med de element som vi hade sett ut på förhand, men upprättade flera nya element, huvudsakligen tre nya element. De lektyper som huvudsakligen förekom var fysisk lek och naturlek. Andra lektyper som förekom var fantasilek och utforskande lek samt restorativ lek. Icke-lek tycktes enbart förekomma vid den gemensamma fruktstunden. Löst material, särskilt pinnar och grenar var populära att hantera och även till viss del löv. Intresse för naturen verkade finnas, då insekter och växter uppmärksammades av barnen. Att klättra, hoppa samt gunga var populära aktiviteter. Barnen lekte mycket tillsammans eller rörde sig tillsammans i grupp.

7.4 Inomhusworkshop med Utetrollen

DIALOG MURALMÅLNING RANKING

Den 11:e november klockan 09:00-10:00 utfördes andra workshopen med Utetrollen i lokalerna på Trollets förskola, Bjärred. Det var totalt sju barn med på denna workshop, i åldrarna tre till fem år. Barnen kom ihåg oss samt att de hade lekt i Plommonskogen föregående vecka. Vi möttes i ett rum med bord, stolar samt en tavla.

7.4.1 Ranking av foton med Utetrollen

Barnen verkade minnas aktiviteterna de utfört i Plommonskogen och pratade dels om det och även om foton de tagit under rundvandringen. Några av barnen pekade och utbrast, att de tagit något av de upphängda fotona. Vissa av barnen pratade om element som de minns från skogen, som grenen som växte som en gunga. När vi ställde frågan om varför de satt hjärta på det foto de gjort så fås ibland svar som "Jag tyckte om det", ibland går det att få ett mer utförligt svar med en följdfråga om varför. Vissa barn svarar inte på frågan varför eller hade svårt att berätta varför. En rankingtabell har sammanställts över resultatet, se Bilaga 4. Utvalda citat som dök upp under fotorankingen:

"Jag gillar att klättra" - Om trädsamling

"Man kan gå under där" - Om horisontell stam

"Jag gillar löv" - Om löv

Figur 21. Fotografi på utslaget efter ranking med Utetrollen av de 15 upphängda fotografierna. Foto taget av oss.

Sammanfattning av ranking av foton

De foton som fick flest hjärtan var *“Horisontell stam”* och *“Kryss”* av två stammar som bildar ett X, de fick tre hjärtan var. Det var även de fotografierna som barnen pratade mest om under det inledande samtalet inför ranking av foton. Kommentarer angående krysset var *“Det är egentligen ett X”* och *“För att det är coolt”*. *“Stort träd”*, *“Trädsamling”* och *“Lutande stam”* kom på delad andra plats med två hjärtan var. De var även element/ platser som var uppmärksammade i workshop i Plommonskogen och som många av barnen lekte på/ med eller fotograferade. Eventuellt påverkades barnen av sina kompisars utsatta hjärtan, någon sa *“den tyckte jag med om (krysset)”*. Samtidigt så var klistermärkena ganska jämnt fördelade på fotografierna. Resterande klistermärken var ganska jämnt utspridda, nio av femton foton fick bara ett klistermärke och ett foto fick inget klistermärke. Anmärkningsvärt kan vara att *“Snårkojan”* och *“Bokkojan”* där många barn lekte bara fick var sitt klistermärke. *“Balansgång”* som inte fick klistermärke var inget element eller plats som användes mycket av barnen i Plommonskogen.

7.4.2 Muralmålning med Utetrollen

Figur 22. Fotografi på muralmålningen med Utetrollen. Foto taget av oss.

Beskrivning av barnens muralmålning med inzoomade segment på nästa sida.

Figur 23. Överst till vänster har barnet ritat buskar man kan klättra i och därefter utvecklades målningen till en lek där barnet leker att busken är en maskin som kan utföra olika typer av saker.

Figur 24. Överst mitten, har ett barn blivit inspirerad av ett av objekten från Plommonskogen Utomhus workshop, där två träd hade växt så de bildade ett kryss. Barnet var fascinerad av krysset både i Plommonskogen och nu i förskolans lokaler.

Figur 25. Överst höger, ett barn utvecklar vidare sin teckning med träd och buskar som bildat en skog. Barnet uppfinner en bormaskin som sedan borrar genom skogen på olika ställen och skapar nya fantasimoment. Barnet målar även löv.

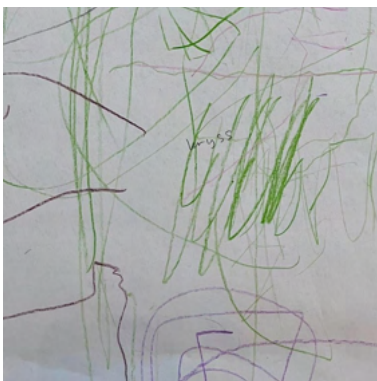
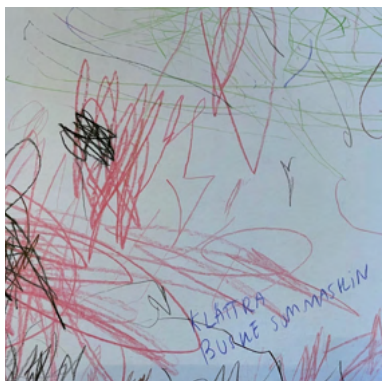
Figur 26. Nederst till vänster, ett barn blir inspirerad av barnens diskussion om maskiner,

Barndialog i Plommonslogen

och skapar fler maskiner i skogen som en katalysator i fantasileken.

Figur 27. Nederst mitten, har ett barn ritat hur hen går i skogen, barnet nämner att marken också är viktig. Barnet pratar även om vissna och döda träd.

Figur 28. Längst ned till höger har ett barn ritat det träd som bildade en gunga i Plommonslogen under utomhusworkshop. Barnet uppskattade gungan både som lian och gunga. Bredvid har ett barn ritat hur det gillar att ta med lekredskap ut i naturen, något de ofta gör enligt barnen.

Figur 23, Buskar och lek. Figur 24, Träden som ett kryss. Figur 25, Skog och bormaskin.

Figur 26, Maskiner i skogen. Figur 27, Promenad i skogen. Figur 28, Gungan i Plommonslogen.

Sammanfattning av muralmålning

När barnen ritade efter metoden muralmålning började de först rita var för sig, efter en stund började barnen dela sina idéer och tankar med både varandra och med oss. Vissa barn tog efter varandras idéer och började rita liknade idéer och lekte därefter via ord och bild genom muralmålningen. Frågorna som vi frågade barnen för att de skulle börja rita var förenklade för att så små barn, tre till fem år gamla, skulle kunna förstå samt skapa något visuellt som beskrev hur de nyttjade grönska. Barnen som var tre år gamla hade svårare för att visuellt teckna det de beskrev muntligt. Barnen som var runt fem år hade enklare för att rita det de muntligt beskrev. Något som påverkade resultatet kan vara att bara sju av de elva barnen som var med under Utomhusworkshop var med under Inomhusworkshop.

7.5 Utomhusworkshop med Stjärnan

Den 14:e november klockan 09:00-09:55 utfördes Utomhusworkshop med Stjärnan. Barnen bestod utav sju flickor samt fem pojkar, totalt 12 barn. Barnen var i åldrarna 3-5 år. Vädret var molnigt med solglimtar och temperaturen var 8 grader. Till skillnad från första workshopen i Plommonskogen 9:e november så upplevdes Plommonskogen ljusare vid detta tillfälle då fler löv fallit av träden. Vi gick tillsammans med barnen och pedagogerna på den utpekade slingan för rundvandring.

7.5.1 Rundvandring som metod med Stjärnan

Efter den gemensamma rundvandringen genomfördes fem individuella rundvandringar. Barnen delades in enligt pedagogernas rekommendationer. Barnen gick i par eller tre åt gången, totalt gick 12 barn den individuella rundvandringen. Då rundvandringen skedde med minst två barn per gång fick barnen även möjlighet att prata sinsemellan om vad de tyckte om och inte tyckte om. Rundvandringarna tog mellan 8-12 minuter att genomföra.

Rundvandring 1

Två barn F(5) & P(5). Barnen berättar att de gillar att klättra och fotograferade det första liggande trädet under rundvandringen. Barnen pratar om höjder och hur de gärna hade kunnat hoppa ner från de höga trädkronorna. De ser ett träd som knäckts och tittar in i det och säger ”Där bor det djur; OCH det är en koja för barn SÅ BRA”. Barnen gillar även mycket lösa element, och fotograferar pinnar, de diskuterar även insekter och pratar om hur insekterna bor i trädstammar med hål i. De säger att de inte gillar stökig natur.

Figur 29. 30. 31. Foton som barnen tog under Rundvandring 1 Stjärnan; 29. Lutande träd att leka på; 30. Stammen mot marken på det lutande trädet; 31. Trädkronor som lockade barnen till att klättra och leka fågel

Figur 32. 33. 34 Foton som barnen tog under Rundvandring 1 Stjärnan; 32. Träd där det lever djur och insekter; 33. Kluvet träd där man kan leka koja; 14. Barnen gillar att leka med pinnar

Sammanfattning av individuella rundvandringar, avdelning Stjärnan

Vid de individuella rundvandringarna med barnen från avdelning Stjärnan var det många diskussioner barnen sinsemellan där workshopledaren fick ställa följdfrågor. De flesta barnen nämnde eller pratade om hur de gillade kojor av olika slag. De såg kojor i både fallna träd, knäckta stammar, trädkronor och nere på marken bland buskar och fältskikt. Barnens fantasi framkallade många olika typer av bilder i naturens struktur. Det var väldigt många barn som pekade ut ”stolar” i naturen, som barnen sa att de ville sitta på eller i. Många barn gillade insekter men det var även en del barn som inte tyckte om insekter, vissa barn var specifika med vilken typ av insekt som de inte gillade.

Rundvandringarna tog mellan 8-12 minuter att gå med respektive grupp. Vid en av rundvandringarna var även en pedagog med barnen. Vid just denna rundvandring blev barnen mer styrda i diskussionen kring hur de nyttjar naturen och vad de gillar, respektive inte gillar. De barn som var tre år gamla kom med färre argument kring vad de gillade än de barn som var fyra samt fem år.

7.5.2 Observation av lek med Stjärnan

Totalt utfördes sju rundor med Stjärnan. Det var mellan nio och tio barn som lekte samtidigt, då de samtidigt var två till tre barn som gick rundvandring längs den utpekade slingan för rundvandring och foto.

Observation av lek, avdelning Stjärnan

Observationsrunda 1:

Lekategori: Fysisk lek, restorativ lek

Händelseförlopp: Nästan alla barn rörde sig sakta mot elementet ”*Bokkojan*”, eller dess område när de släpps fria från den inledande samlingen. Åtta barn började klättra i trädet vid ”*Bokkoja*”. En flicka stod kvar med en av pedagogerna och höll handen i närheten av uppstartsplatsen. Fem barn hittade ”*Gungträdet*” och använde det liggande trädet för att sitta på eller krypa/ klättra över likt en hinderbana samt gunga på. Barnen hade även hittat ingången till ”*Snårkojan*”, fyra av barnen var inne i kojan samtidigt. Inne i kojan hittade barnen pinnar som de använde. Barnen var inne i kojan en kort stund. Två barn var vid elementet ”*Trädsamling*” och gömde sig bland stammarna. Tre barn, två pojkar och en flicka använder pinnar.

Aktiviteter barnen utförde: Klättra, gunga, krypa, gömma sig, använda pinnar, observera.

Barndialog i Plommonskogen

Figur 35. 36. 37. Förutspådda lekelement inom observationszonen; 35. "Bokkojan"; 36. "Gungträdet"; 37. "Snårkojan"

Figur 38. 39. 40. Förutspådda lekelement inom observationszonen; 38. "Öppet buskage"; 39. "Trädsamling"; 40. "Koja i öppet buskage"

Sammanfattning av observation av lek, Stjärnan

Barnen höll sig inom den tilltänkta zonen för observation som vi hade förutspått. Alla observationsrundor innehöll fysisk lek och att klättra var en populär aktivitet som förekom inom alla observationsrundor. Gunga och hänga var även populära aktiviteter inom fysisk lek. Övriga populära aktiviteter var att leka med löst material som pinnar vilket kunde vara fantasilek, leta djurliv vilket kategoriserats som naturlek och utöva fantasilek genom att låstas att föremål på platsen är något annat. Ett behov av att stanna upp eller söka skydd och observera var ett beteende som observerades. Vid flera tillfällen gömde sig barnen mellan stammar på träden eller stannade upp och stod stilla. Barnen lekte mycket i grupp till att börja med men spred sedan ut sig mera, ibland upptäckte något av barnen något nytt som drog till sig andra barn.

7.6 Inomhusworkshop med Stjärnan

Den 20:e november klockan 09:00-10:00 utfördes inomhusworkshop med avdelning Stjärnan, elva barn i åldrarna tre till fem år deltog. Vi presenterade oss för barnen igen och frågade om de kom ihåg oss från förra träffen i Plommonskogen. Barnen kom ihåg både oss samt att de lekt i Plommonskogen föregående vecka.

7.6.1 Ranking av foton med Stjärnan

Vi möttes i en sal med en tavla i golvhöjd där fotona hängdes upp. Barnen satt på en matta och diskuterade fotografierna "Den har jag tagit". "Vem tog det fotot?". Vissa av barnen pratar om elementen som går att se på foton och vad de föreställer. När barnen ska få sätta sina hjärtan på foton, varierar det i hur snabba de är med att placera ut klistermärkena. Några av barnen verkar tänka ganska länge innan utplacering av sina klistermärken medan andra har bestämt sig redan innan de ska gå upp. En rankingtabell har sammanställts över resultatet, se Bilaga 4. Utvalda citat som dök upp under fotorankingen:

"Tråkig. Man kan ligga under" - Om löv

"Klättra", "leka gubbe", "den kan man inte bära" - Om stort träd

"Gå på den, klättra på den, ha som koja" - Om snårkoja

Figur 41. Fotografi på utslaget efter ranking med Stjärnan av de 15 upphängda fotografierna. Foto taget av oss.

Sammanfattning ranking av foton med Stjärnan

De foton som fick flest hjärtan var ”*Knäckt stam*” med fem hjärtan. På andra plats kom ”*Horisontell stam*” med fyra hjärtan. På tredje delad plats kom ”*Snårkoja*”, ”*Insektshotell*”, ”*Bokkoja*”, ”*Stort träd*”, ”*Snårhög*”, vilka fick tre hjärtan var. ”*Gungträd*” och ”*Kluvet träd*” fick två hjärtan var. ”*Stammar*”, ”*Trädsamling*”, ”*Balansgång*”, ”*Lutande stam*”, ”*Öppen yta*” fick ett hjärta var och ”*Löv*” fick inga hjärtan.

Det fotot som kom på första plats var ”*Knäckt stam*”, vilket även var ett element som många av barnen fotograferat under rundvandring, någon form av trasigt träd fanns med på alla rundvandringars foton från Utomhusworkshop. Den horisontellt liggande stammen fick fyra hjärtan och det var ett av foton barnen under fotorankingens slutdiskussion hade flest kommentarer att dela med sig av. Om horisontella stammen sa barnen att de kunde gå på stammen, balansera, krypa under och bära men att den är tung. Fem av elementen fick tre hjärtan var ”*Snårkoja*”, ”*Insektshotell*”, ”*Bokkoja*”, ”*Stort träd*”, ”*Snårhög*. Både ”*Snårkoja*” och ”*Bokkoja*” var element där barnen lekte mycket under observationen under Utomhusworkshop. Fotot ”*Insektshotell*” går att relatera till liknande foton barnen tagit på alla rundor under Utomhusworkshop och flertalet pratade då om insekter. Vid två av rundorna nämndes snår som något barnen gillade. ”*Stammar*”, ”*Trädsamling*”, ”*Balansgång*”, ”*Öppen yta*” som fick ett hjärta var varken några element som det lektes med i stor utsträckning av många barn eller som fotades mycket. ”*Lutande stam*” fotades av alla barnen, under rundvandring under Utomhusworkshop. Möjligen är det utvalda fotot med ”*Lutande stam*” tagen ur en, för barnen, otydlig vinkel. Fotot med ”*Öppen yta*” är inte så tydligt vad det föreställer, andra element finns med i bakgrunden.

”*Gungträd*” och ”*Kluvet träd*” fick två hjärtan var, ”*Gungträd*” var väldigt populärt under observation av lek under utomhus-workshop och ”*Kluvet träd*” fotades på de flesta rundorna av utomhus-workshop. ”*Kluvet träd*” kan tänkas vara i samma kategori av element som ”*Knäck träd*”. ”*Löv*” var det fotot som fick minst antal hjärtan, bara ett. När vi frågar barnen om vad de tycker om fotot säger de att det är ”tråkigt, färg och man kan bada i löven”. Många av barnen pratade dock om löv under rundvandringarna.

7.6.2 Muralmålning med Stjärnan

Populära teman som barnen ritade på var träd, skog och kojor samt snö och sol. Nedan är barnens gemensamt skapade muralmålning. Beskrivning av barnens muralmålning med inzoomade segment nedan.

Figur 42. Fotografi på muralmålningen med Stjärnan. Foto taget av oss.

Figur 43. Överst till vänster. Barnet har ritat ett träd som två gubbar klättrar högt upp i. Trädet har rötter både uppe och nere mot solen.

Figur 44. Överst mitten. Ett hus med trädgård men många blommor och träd.

Figur 45. Överst till höger. Träd vid en sjö och gräsmatta där det finns olika växter. Solen lyser över vattnet.

Figur 46. Nederst till vänster. Träd, blommor och en fjäril. Ett barn åker pulka som både går på vatten och snö.

Figur 47. Nederst mitten. En lekplats i skogen, "med en lång rutschkana och barnen leker och springer runt, runt." Barnet har även ritat ett hus.

Figur 48.. Nederst till höger, Träd och en koja man kan leka i.

Barndialog i Plommonskogen

Figur 43, Trädklättring rötter och lek. Figur 44, Hus med trädgård. Figur 45, Träd, gräs och sol.

Figur 46, Pulka, fjärlil och träd. Figur 47, Lekplats i skogen. Figur 48, Träd och koja.

Sammanfattning muralmålning

När barnen började rita, så ritade de var för sig. Något av barnen började efter en stund lägga sig i mitten av pappret och ritade därifrån, vilket medförde att flera barn fick börja rita på mindre yta och mer tillsammans. Barnen började direkt diskutera och berätta för workshopledarna samt sinsemellan om vad de ritade och varför. Den frågan som workshopledarna ställde till barnen under tiden barnen ritade var, vad de gillade att göra ute i naturen. Alla barn kunde med ord och bild förklara vad de ritade. De yngre barnen (tre år) hade svårare att förmedla verbalt vad de ritade. Många av barnen börjar rita liknande objekt som exempelvis träd. Vissa barn förde en diskussion sinsemellan om varför de gillade vissa saker och inte andra. *"Jag gillar inte smutsig skog så det ritas inte jag"*. *"Nej inte jag heller, jag ritas många blommor, det tycker jag om"*. Många av barnen ritade en sol, eller pratade specifikt om fint väder, alternativt snö.

7.7 Utomhusworkshop med Månen

Den 14:e november 10:00-10:45 utfördes utomhus-workshop med Månen. Totalt var det åtta barn, tre flickor och fem pojkar i åldrarna 3-5 år. Vädret var molnigt med solglimtar och temperaturen var 8 grader. Plommonskogen upplevdes ljusare vid detta tillfälle än vid tidigare besök av platsen då fler löv fallit av träden. Vi gick först i samlad grupp den utpekade slingan tillsammans med barnen och pedagogerna. Under promenaden stannade några av barnen vid ett fallet träd och klättrade i det.

7.7.1 Rundvandring som metod med Månen

När den gemensamma rundvandringen avslutats så genomfördes tre individuella rundvandringar med totalt sex barn. Barnen delades in enligt pedagogernas rekommendationer. Barnen gick i par. Då rundvandringen skedde med minst två barn per gång fick barnen även möjlighet att prata sinsemellan om vad de tyckte om och inte. Rundvandringarna tog mellan 8-12 minuter.

Rundvandring 1

Två barn, F(5) & P(5). Barnen diskuterade hur de skulle vilja göra en bubbelpool av löv. De säger att de inte gillar trasig natur eller smutsig natur. De gillar de snåriga delarna av rundvandringen och säger att de älskar kojor där de kan leka gömma. Barnen ser en hålighet i marken och frågar om det brukar vara en damm där, vilket det brukar vara. En liten våtmark.

Figur 49. 50. 51. Foton som barnen tog under Rundvandring 1 Månen; 49. Lutande träd som alla barn fotograferade utan undantag; 50. Pinnar som koja; 51. Snårig spännande koja

Figur 52. 53. 54 Foton som barnen tog under Rundvandring 1 Månen; 52. Lilla våtmarken; 53. Träd/stubbe att klättra på; 54. Kluvet träd som både kan vara koja och klätterträd

Sammanfattning av individuella rundvandringar Månen

Tre individuella rundvandringar utfördes med barnen från avdelningen Månen. Vid en av rundvandringarna diskuterade barnen den lilla våtmarken som finns med i planprogrammet för Plommonskogen. Alla barnen vid avdelning Månen var glada över det gröna fältskikt (främst bestående av Mahonia och Taxus) som fanns. Vid en av rundvandringarna lekte barnen att de såg en råtta och följde efter den, råttan var med under hela rundvandringen och gjorde det barnen hade önskat få göra, som att få krypa in i en koja eller hoppa mellan trädtopparna. Ett av barnen vid rundvandringen såg även en fågelholk. Barnen vid denna

avdelning var alla extra intresserade av detaljer.

7.7.2 Observation av lek med Månen

Totalt utfördes fyra rundor med Månen. Det var mellan sex och åtta barn som lekte samtidigt, då de under större delen av tiden samtidigt var två barn som var på rundvandring längs den utpekade slingan för rundvandring och foto. Två nya element uppkom, utöver de av workshopledarna förutspådda elementen, det var ”*Liggande stam*” i början av slingan för rundvandring och ”*Gungan*” som även upptäcktes av Utetrollen under deras utomhusworkshop.

Observationsrunda 1:

Lekategori: Fysisk lek, restorativ lek, utforskande lek, fantasilek

Händelseförlopp: Två barn lade sig ner och gungade på en hängande gren på elementet ”*Björkgren*”. Ett barn kommenterade glatt att ”*Nu kommer solen*”, när solen sken in genom trädkronorna. Vi elementet ”*Trädsamling*” visade en pojke upp en pinne han hade hittat

Figur 55. 56. 57. Förutspådda lekelement inom observationszonen; 55. ”*Björkgren*”; 56. ”*Bokkojan*”; 57. ”*Snårkojan*”

Figur 58. 59. 60. Förutspådda lekelement inom observationszonen; 58. ”*Liggande vägen*”; 59. ”*Trädsamling*”; Nytt lekelement utanför den tilltänkta observationszonen 60. ”*Lutande stam*”

Barndialog i Plommonskogen

som han sa var ett Y. Två barn i nära anslutning till ”Trädsamling” förflyttade pinnarna från ”brasan” som barnen på Månen gjort tidigare, barnen räknade pinnarna. Fyra barn lekte med pinnar och bankade eller slog med dem. En pojke satt mellan stammarna i ”Trädsamling”. Fem barn klättrade i ”Bokkojans” träd och även på själva kojan. En pojke rev delar av ”Bokkojan” genom att ta bort grenar. Fyra barn använde även den liggande stammen vid elementet ”Gungträdet” och satt eller gungade på den.

Aktiviteter barnen utförde: Gunga, klättra, lek med pinnar, räkna, vila, riva

Sammanfattning av observation av lek, Månen

Barnen höll sig mestadels inom zonen för observation som vi tänkt oss, det var i slutet av observationsstudien som barnen förflyttade sig utanför zonen. Barnen använde sig av de element som vi förutsåg. Det var när barnen upptäckte ”Liggande stam” i början av slingan för rundvandring som de förflyttade sig utanför den tilltänkta zonen. Barnen delade upp sig mer från början än vad barnen från avdelning Stjärnan gjorde. Barnen sökte sig till ungefär samma aktiviteter som avdelning Stjärnan gjorde. Fysisk lek gick att observera under alla rundor där klättra, gunga och bära var populära aktiviteter. Barnen uppmärksammade även brasan av pinnar som avdelning Stjärnan hade gjort. Även här observerades ett visst behov av att kunna gömma sig eller ha möjligheten till att observera utan att delta.

7.8 Workshop inomhus med Månen

Den 20:e november klockan 10:00-11:00 utfördes inomhusworkshop med 12 barn på avdelning Månen. Barnen var i åldrarna tre till fem år. Vi presenterade oss för barnen på nytt och frågade om de mindes oss från förra gången i Plommonskogen. Barnen kom ihåg både oss och att de hade lekt i Plommonskogen veckan innan.

7.8.1 Ranking av foton med Månen

Under inledande presentation av foton från Plommonskogen verkar vissa barn verkar göra koppling till platsen Plommonskogen, de minns att de tagit fotot medan vissa verkar se på foton med nya ögon. När barnen ska få sätta sina hjärtan på foton, varierar det hur snabba de är att placera ut klistermärkena. Några av barnen verkar tänka ganska länge innan utplacering. En rankingtabell har sammanställts över resultatet, se Bilaga 4.

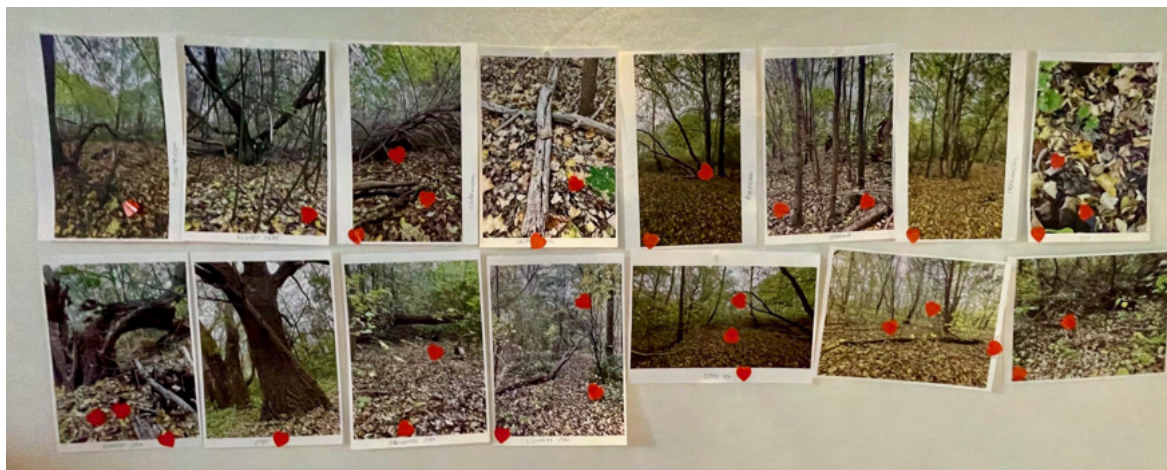
Utvalda citat som dök upp under fotorankingen:

“Färg, man kan bada i dom” - Om löv

Barndialog i Plommonskogen

“Ha den som bro”, “koja”, “man kan klättra på den”, “ligga på den, rutschkana”, “hoppa från den” – Om knäckt träd

“Kan hoppa från den, från den höjd man vågar” - Om lutande stam

Figur 61. Fotografi på utslaget efter ranking med Månen av de 15 upphängda fotografierna. Foto taget av oss.

Sammanfattning ranking av foton

Klistermärkena var ganska jämnt fördelade mellan de femton foton. Det kan frågas om barnen inte ville sätta sina klistermärken på samma foto som någon annan hade gjort till att börja med. De foton som fick flest hjärtan är “Snårkoja”, “Löv”, “Knäckt träd”, “Lutande stam”, “Öppen yta”, “Balansgång” med tre hjärtan var. På andra plats med två hjärtan kom “Insektshotell”, “Bokkojan”, “Stammar”, “Horisontell stam”, “Snårhög” och på delad tredje sista plats kom “Stort träd”, “Trädsamling”, “Kluvet Träd” och “Gungträdet”. “Snårkoja”, “Löv”, “Knäckt träd”, “Lutande stam” kan man relatera till barnens diskussion både under rundvandring under utomhusworkshop och under slutdiskussionen av foton under inomhusworkshop, där de förekom. “Gungträdet” lekte barnen med mycket under utomhusworkshop, men det hamnade inte så högt upp under ranking av foton. “Bokkojan” där barnen lekte mycket under Utomhusworkshop, fick inte så många hjärtan, det kan tänkas att fotot är taget ur fel vinkel eller zoomning. “Balansgång” och “Öppen yta” fick två klistermärken var, även om de inte var så uppmärksammade under utomhusworkshop.

7.8.2 Muralmålning med Månen

Figur 62. Fotografi på muralmålningen med Månen. Foto taget av oss.

Beskrivning av barnens muralmålning med inzoomade segment nedan

Figur 63. Överst till vänster, barnet har ritat träd, buske, stock, sol, snöflinga, pulka, regnbåge, koja sol och regn. Barnet berättar att det gillar att vara ute och leka med många olika saker.

Figur 64. Överst mitten, gubbar som ska klättra upp i träd. Barnet säger att den vill rita när gubbarna klättrar men inte vet hur man ritar en klättrande gubbe, "Man kan tänka att gubbarna klättrar ändå".

Figur 65. Överst till höger, barnet har ritat sin pappa när han leker med barnet i en koja. Runt kojans finns träd, buskar, regn och fler kojor.

Figur 66. Nederst till vänster, Barnet åker pulka, det finns is och snö ute. Ett dött träd, en damm och flera träd runt omkring.

Figur 67. Nederst, mitten. Ett högt träd man kan klättra i. Regnbåge, snöflingor och en stubbe.

Figur 68. Nederst höger. Barnet har ritat en gubbe som ska gå ut på lekplats.

Barndialog i Plommonskogen

Figur 63, Utelek med många saker . Figur 64, Gubbar klättrar i träd. Figur 65, Pappa och barn leker i koja.

Figur 66, Pulka och dött träd. Figur 67, Högt träd att klättra i och regnbåge 68, Gubbe på lekplats.

Sammanfattning muralmålning

Barnen tycks ha blivit inspirerade av varandra när de ritade, dels genom att studera varandras teckningar och dels genom dialog med varandra samt med oss. Barnen ritade mer enskilt än vad barnen på avdelningen Stjärnan gjorde. Det återkommer vissa teman, såsom snö, träd, löv, kojor och vatten. Det har i närtid när workshopen utförs snöat, vilket kan tänkas ha inspirerat barnen när de ritade. En del av barnen verkar ha ett narrativ när de ritar, att det de ritar är byggt på en faktisk händelse eller något de tänker på skulle kunna hända. Exempel är när ett barn pratar om att leka med sin pappa eller när ett annat barn pratar om att inte skräp får slängas i skogen. Flera av barnen har även fokus på vad som händer, att det leks eller klättras. Två av barnen som var med på fotorankingen deltog inte på muralmålningen, på grund av de inte ville eller att energin innan lunch blev bristande.

7.9 Sammanfattning av workshops med Utetrollen, Stjärnan och Månen

Efter både inomhus- och utomhusworkshop med barnen så tycks det som att barnen har relativt lätt för att uttrycka vad de gillar eller inte, antingen verbalt, med kroppsspråk, ranking eller teckning. Däremot verkar barnen ha svårare att förklara varför de gillar något eller inte. Barnen ser detaljer och tolkar föremål annorlunda än vad vuxna gör. Under rundvandringarna visade barnen att de gillar karaktärsstarka element, som till exempel trasiga eller fallna träd. Barnen förklarar också det de ser genom att beskriva det med aktiviteter de skulle kunna göra på platsen eller med elementen, såsom att klättra eller gömma sig. Under flera av workshopmomenten återkommer träd och kojar som viktiga element. Barnen leker i kojar och ritar kojar. Träd förekommer även frekvent i användande, avbildning och i dialog. Löst material visar sig även det vara viktigt, pinnar används i stor utsträckning.

Barnen verkar även ha en tendens att börja utforska tillsammans för att sedan övergå till ett mer individuellt utforskande och individuell lek, detta kunde studeras under observation av barnens fria lek. Barnen på Stjärnan och Månen lekte mer inom den tilltänkta zonen än vad barnen på Utetrollen gjorde. Generellt verkar barnen ha ett intresse för naturen och visar hängivenhet till naturen och beskriver den. Objekt eller element i Plommonskogen beskrivs med ord som till exempel spännande, kul och ibland fint. Fler tankar från barnen om vad djur kan tänkas bo eller göra dyker upp.

Under workshop inomhus verkar vissa barn verkar göra koppling till platsen Plommonskogen, de minns att de tagit ett visst foto, medan andra barn verkar se på foton med nya ögon. Resultatet av rankingen av foton varierar. Hos Stjärnan är antal klistermärken mer spridda på olika foton än med de andra två avdelningarna. Vissa av elementen barnen interagerade mycket med blev inte högt rankade, utan det verkar snarare vara foton de pratat mycket om under inomhusworkshop som får många klistermärken. Resultaten från muralmålningar tycks blivit mer generellt vad barnen uppskattar med naturen än specifikt bundet till Plommonskogen.

7.10 Analys av workshop

I detta avsnitt utvärderas och tolkas resultaten från de genomförda workshoparna gentemot forskningen. En analys utförs med olika teman som framkommit ur arbetets litteraturstudie. De olika teman som presenteras är: *”Ålder och kön”*, *”Typ av lek och populära element”*, *”Barnens perspektiv på landskapet”*, *”Tolkning av delaktighetsnivåer”* samt *”Att prata landskap med barn”*.

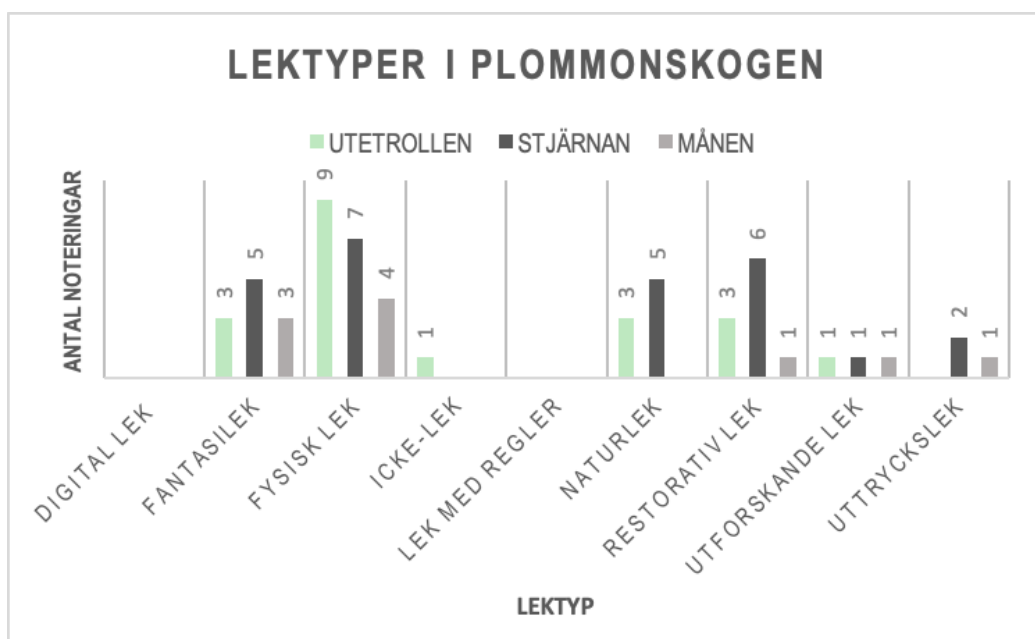
Ålder och kön

Demografisk fakta såsom ålder och kön observerades, men det lades inte fokus på att studera skillnaderna emellan. Åldersmässigt visade sig skillnaderna större än mellan könen. Den verbala förmågan var mer utvecklad hos de äldre barnen i huvudsak och även deras förmåga att rita på ett sådant sätt som för en vuxen är tydligare att tolka. De äldre barnen pratade mer men hade fortfarande svårigheter att svara på direkta frågor. När det gäller teckningar skriver Cele (2006) att yngre barn ofta använder sig av objekt vilka de har en relation till som det kan kopplas en upplevelse till, vilket blev tydligt under inomhusworkshop. Det var många kojor och klätterträd barnen beskrev med sina teckningar. Vi upplevde inte att det var någon markant skillnad mellan könen i deras lek, fotande, tecknande och samtal. Under en utomhusworkshop uppfattades några av flickorna mer försiktiga än pojkarna, men dessa barn var även nya i gruppen samt att pojkarna var i majoritet i gruppen.

Typ av lek och populära element

Derr et. al (2018) menar att ett sätt att sammanställa barns åsikter är att helt enkelt räkna återkommande aktiviteter, element eller symboler för att få en uppfattning om något är en trend och hur populärt något är. Utetrollets populära lekelement var brutna eller fallna stora träd, kojor och pinnar samt aktiviteten att studera djurliv. Barnen rörde sig mycket som grupp, mellan huvudsakligen fyra element, "Stort träd med avbruten stam" och "Stort träd med böjd stam" och "Gungan" samt "Snårkojan". Genom observation var det möjligt att fånga upp lektyp. För sammanställning av lektyper se tabell 7.

Tabell 7. Noterade lektyper under observation av fri lek av barnen med Utetrollen, Stjärnan och Månen i Plommonskogen.

Barndialog i Plommonskogen

Stjärnans populära lekelement var främst element bestående av träd och buskage. Träden användes för att klättra i, som en hinderbana, för att ta skydd och buskaget användes främst som koja, eller gömställe och andra populära aktiviteter var att studera insekter och svampar, dels intill samlingar av träd. Genom observation var det möjligt att fånga upp lektyper, se Tabell 7.

Månens populära lekelement bestod även av träd och till viss del buskage. De flesta träden var mer horisontellt liggande än stående och användes för att till exempel klättra, hänga och gunga. Buskaget användes som koja. Övriga populära element och aktiviteter var att använda sig av pinnar i leken. Genom observation var det möjligt att fånga upp lektyper.

Observation anses av oss som ett bra komplement till att föra verbal dialog med barn. Detta på grund av att lek är barns sätt att uttrycka sig och att observatören i tillägg till observation även bjuds in av barn till samtal och dialog. Observation är även ett tillvägagångssätt att utvärdera vilka lektyper som förekommer, vilket bidrar till information om vad barnen gillar eller undviker på platsen. Att observera olika lektyper som uppstår ger förståelse för vad platsen erbjuder idag och som kan tänkas vara värdefulla och om något saknas ur barnens perspektiv.

Mårtensson (2004) skriver om OPEC, ett verktyg för att utvärdera utomhusmiljöer där storleken påverkar möjligheten till fartfylld lek, där en stor yta främjar det. Buskar, träd och kuperad terräng ger variation och underlättar lek. Dessa två faktorer verkar finnas på platsen i Plommonskogen. I Kylin och Liebergs (2004) studier framkommer det att barnen tycker bra platser är där platser eller föremål bjuder in till varierade aktiviteter. Vilket går att tolka från observationen att platsen gör.

Barnens perspektiv på landskapet

Vid utomhusworkshopen med barnen från de olika avdelningarna pratade barnen på olika sätt om hur de såg på naturen. Via Wendy Titmans (1994) forskning vet man att barn ser på sin omvärld som en reflektion av sig själva. Många av barnen pratade just om naturen som en förlängning av dem själva där de berättade vad de skulle kunna göra på de olika elementen. Barnen bröt ned naturen i olika beståndsdelar och pratade sällan eller aldrig om helheten, utan benämnde vad man exempelvis kan göra med specifikt den stocken, det trädet, den lövhögen med mera. (Titman, 1994)

Cele (2006) skriver att personlig erfarenhet, minnen av platsen och själva platsen, dess objekt, människorna och platsen själv är faktorer som kan skapa platsanknytning. Avdelningarna som medverkade i workshop hade inte varit där tidigare, möjligen hade resultaten sett annorlunda ut om alla barn redan varit där och även som grupp. Några av barnen hade varit där utanför förskolans vistelse.

Många av barnen pratade om naturen som minnen där de hade upplevt speciella ögonblick, ofta med sin familj. Grahn et al. (1997) skriver om hur utemiljöer ofta är i fokus när man tänker tillbaka på sin barndom. Vid workshoparna, som handlade om landskap,

Barndialog i Plommonskogen

pratade barnen med upprymdhet om saker de hade gjort och upplevt ute i naturen. Om workshoparna hade handlat om inomhusmiljö, hade då barnen kunnat lyfta fram lika många nostalgiska minnen från en inomhusmiljö? Enligt Sebba (1991) är det just utomhusmiljöer som vi vuxna har våra barndomsminnen ifrån. Ofta är det just känslor kopplade till naturen och dess element som bringar fantasirika tankar (Sebba 1991).

Kylin och Lieberg (2004) skriver att barn är aktivitetsstyrda och att de vanligen beskriver miljön genom vilka aktiviteter som kan tänkas utföras än med karaktärsdrag. Detta märktes tydligt både vid utförande av workshop utomhus och inomhus. Vid rundvandringen pratade barnen om vilka aktiviteter de skulle kunna utföra i landskapet, såsom att klättra, gömma sig eller springa. Detta var även tydligt vid inomhusworkshop då barnen vid frågan om varför de gillade ett foto ofta beskrev att de gjorde det för att man kunde göra något där.

Barnen använde sig av hela kroppen och flera av deras sinnen när de upplevde naturen i Plommonskogen. Det kunde yttra sig i att de slängde sig med hela kroppen, om ett barn skulle lukta på något ville alla barn lukta på samma objekt, de drog med händerna över olika ytor, med mera. Maria Kylin (2010) beskriver just hur barn upplever naturen med hela kroppen och alla deras sinnen. Cele (2006) förklarar hur barn interagerar med en plats fysiskt för att förstå den och på så vis även uppleva den. Barnen vid workshopen i Plommonskogen lekte sig igenom både observationsmomentet samt de individuella rundvandringarna. Om de inte lekte så pratade de om den lek som de ville utföra på de olika elementen i naturen.

Det har varit nyttigt att studera barns lek på plats för att få förståelse för vad barnen gör och förmodligen gillar att göra i landskapet. Genom observation av barnen har kunskap om hur barnen använder platsen genom att utforska och använda sin kropp samt sina sinnen erhållits. Observation är en metod även litteraturen ger stöd för är effektiv för att förstå barnets perspektiv och åsikter (Kylin & Lieberg 2004). Utomhusworkshop resulterade i information om dels vilka miljöer och element barnen använder och hur de gör det och att barnen använder landskapet i hög grad. Det har varit intressant att se vilken typ av lek barnen utför i relation till vilka element. Fysisk lek förekom så gott som hela tiden och även naturlek och fantasilek var frekvent förekommande. Fysisk lek var övergripande i landskapet, medan fantasilek ofta förekom i eller nära kojor och träd eller med löst material. Naturlek förekom övergripande i miljön, men visar på att barnen är uppmärksamma på detaljer.

Barnen pratade gärna om landskap och om deras upplevelser i naturen. Det svåra med så unga barn (tre till fem år) är att som vuxen tolka barnen rätt, samt att inte leda dem i deras åsikter. Vid intervjuerna med kommundjänstepersonerna från Lomma, Lund och Malmö förklarade flera att problematiken de hade upplevt vid medborgardialog med så unga barn var just att tolka det barnen sa. Sedan kan symboliken behöva tolkas, som fler av informanterna nämnde, det är något som man får göra sitt bästa att tolka. En annan problematik är att barnen lätt hakade på varandra utan att till synes ha en eftertanke. Via

Barndialog i Plommonskogen

forskningen får vi veta att barn yttrar sig via lek, då barn aldrig avslutar leken. Barn som är så unga förstår då kanske inte allvaret i att förmedla sin egna åsikt i ett demokratiskt forum, utan leker då hellre en lek i grupp utan förståelse för hur de kan påverka resultatet.

Bra platser enligt barn är miljöer som erbjuder många möjligheter (Kylin & Lieberg 2004). Detta går att prata om som ”Affordances”, enligt Kyttä (2002) är dessa värden högre i naturmiljöer än urbaniserade landskap. Detta arbete innebär ingen jämförelsestudie landskapen emellan, men resultaten av detta arbetets workshop visar på starka anledningar att behålla sådana miljöer som Plommonskogen, även fast närområdet ska exploateras med bebyggelse. Även Mårtensson (2004) skriver att forskningen pekar på att den traditionella lekplatsen är begränsad och att barn vistas mer i lekplatsens närmiljö. Även Chawla (1992) skriver angående platsaknytning att lekplatser inte användes i hög utsträckning och att naturliga landskap samt privata platser värderades högt.

Laaksoharju och Rappe (2017) skriver om träd som *Affordances* och dess stora betydelse för barns lek. Träd är kopplade till barns fysiska lek, fantasilek samt så tyder forskning på att sociala samspel även ökar i träds närhet. Träd återkommer mycket i såväl utomhus och inomhusworkshop. Barnen lekte och interagerade med träden, träden var inblandade i fysisk lek, fantasilek med mera och barnen lekte mycket tillsammans i och vid träden. Barnen fotade och rankade träden mycket och högt under inomhusworkshop. Ett av de populäraste motiven barnen ritade och pratade om var just träd och de pratade om aktiviteter kopplade till träden.

Tolkning av delaktighetsnivåer

Denna uppsats skriver om samhällsbyggnadsprocessen men är inte förankrad i verkligheten till förändring av den fysiska miljön. Skulle uppsatsen vara ett underlag för den offentliga förvaltningens förändring av Plommonskogen kan man koppla Arnsteins, Harts och Shiers delaktighetsmodeller till involveringen av barn som skedde i workshops. I tabellen på sida 38 sammanställs Arnsteins, Harts och Shiers delaktighetsstegar och modeller. I Harry Shiers (2001) delaktighetsmodell är den högsta nivån (5) att barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande. Detta skulle innebära att vi till detta arbete helt skulle dela ansvaret för planeringsarbetet av Plommonskogens naturreservatsbildning med barnen. Bedömningen är inte att deltagandet nått dit i detta arbete. Däremot anses delaktigheten nå nivå fyra i Shiers delaktighetsmodell som innebär att barn involveras i beslutsfattande processer. Barnen har vid de olika workshoparna fått vara med och påverka beslutsfattandet genom att få framföra sina åsikter på flera olika sätt. Barnen har på så vis tilldelats makt men delar inte på huvudansvaret med initiativtagarna.

I tabellen på sida 38 sammanställs Arnsteins och Harts stegar tillsammans med Shier delaktighetsmodell. Shiers nivå 4 motsvarar då steg 6-7 på Arnsteins och Harts delaktighetsstegar. Vilket i Arnsteins steg skulle innebära medborgarmakt och *Partnerskap (6)* eller *Delegerad makt (7)* (Arnstein 1969). Det stämmer överens så vida att deltagandet är tänkt att generera i reellt inflytande. Dock är Arnsteins steg inte

Barndialog i Plommonskogen

anpassad till barn. Det medförs svårigheter att diskutera om barnen har behövt förhandla till sig makt orsakat av missnöje, vilket är förekommande inom *Partnerskap*. Det är inte aktuellt då barnen inte innehar förmågan eller möjligheten att förhandla inom det politiska spelrummet, projektet är inte heller initierat av barnen. Delaktighetsnivån *Delegerad makt (7)* innebär att medborgarna har majoriteten av beslutsmakten, vilket inte heller är fallet. Nivå fem, *Blidkande*, som faller under symboliskt deltagande beskriver bättre fallet. Det är första steget med medborgarinflytande, men innebär att makthållarna innehar majoritet och tar besluten. På Harts steg innebär steg sex och sju, *Beslutsfattande initierat av vuxna, delat med barn (6)* respektive *Initierat och styrt av barn (7)*. Steg sex och sju innebär att barn är med och delar beslutsfattandet, stora skillnaden steg sex och sju emellan är vem som initierat projektet och vem som format projektet. Barnen är konsulterade och informerade i projektet i detta arbete och deras åsikter tas på allvar. Projektet är utformat och styrs av vuxna, barnen får veta varför vi vill höra deras åsikter. Det kan anses att steg fem som är *Konsulterad och informerad (5)* passar bäst in, barnen är med och påverkar besluten, men fattar inte besluten och det är en transparent process, där barnen blir informerade om hur deras åsikter kommer att användas.

Att prata med barn

Efter genomförandet av flera workshops i Plommonskogen blir det tydligt att det är av stor vikt att förstå vad barn leker och särskilt där det inte är programmerad lek som sker. Nästa steg hade varit att översätta informationen vi fick ut till ett underlag inför gestaltning av Plommonskogen. Underlaget skulle kunna kvantifieras för att försöka se tendenser och trender, men det är av yttersta vikt att inte missa samtalen med barnen, som dök upp både ute på plats och kring aktiviteterna inomhus. Även om barnen till viss del hade svårigheter att verbalt svara på frågor, så berättade barnen mycket som kan användas som information och åsikter av kvalitativt slag som inte går att mäta. Vuxna har en förmåga att tänka mer målinriktat än barn och därför behöver man vara vaksam och fånga upp när barnen ”pratar”, eller uttrycker åsikter om landskap. Därför är det viktigt att vara på plats med barnen, i en för dem välbekant miljö eller allra helst den utemiljö som ska undersökas och planeras. Barn undersöker och beskriver en miljö annorlunda än vuxna. Att prata landskap med barn behöver nödvändigtvis inte ske med klassisk dialogform.

8. Diskussion

Samhällsbyggnadsprocessen i Sverige har genomgått betydande förändringar, särskilt när det gäller medborgardialog och barns delaktighet i den fysiska planeringen. Under 1960- och 70-talet dominerade expertkunskap, och medborgarnas engagemang var begränsat. Genom dagens lagstiftning vilket Plan- och bygglagen (PBL) och Barnkonventionen utgör, är det självklart enligt lag att inkludera medborgare, inklusive barn, vid samhällsbyggnadsprocessen.

Trots att dessa lagkrav finns i teorin, kvarstår utmaningar i att implementera dem i praktiken. Det finns idag flera metoder för medborgardialog, men dessa tillämpas inte alltid på ett effektivt sätt, ofta på grund av brist på resurser och tid. Därmed är frågan om hur man bäst involverar medborgarna – särskilt barn – i beslut som påverkar deras närmiljö fortsatt relevant och komplex.

Resultatdiskussion

I följande avsnitt behandlas arbetets resultat under sex olika teman vilka härleds från det tidigare arbetet i denna studie. Teman är valda utifrån viktiga aspekter som framkommit under studiernas gång, under såväl litteraturstudier, intervjuer och praktiskt genomförande i form av workshops. Workshops har fungerat som ett tillvägagångssätt för att testa utvalda metoder för dialogarbete med barn. I avsnittet diskuteras de generella resultaten från workshops mot teori och information som avhandlats i arbetets teoretiska del.

Genomförande av workshop

Barnen fick inledningsvis information om vilka vi var, var vi kom ifrån, vad vi gör och varför barnen skulle delta. Detta med tanke på vad olika delaktighetsmodeller påvisar, att det är viktigt att barnen blir informerade, för att reellt deltagande ska äga rum. Barnen ska förstå vem som initierat projektet, varför barnen är med och hur deras åsikter kommer att användas. Denna del innebär att det krävs att man anpassar sig till barnens förståelse och mognadsgrad i kommunikationen och språket. Barnens uppgift måste förklaras och tydliggöras. Med så unga barn som i denna studie kan det vara svårt att få barnen att hålla sig inom ramarna för uppgiften. Vilket kan konstateras vara viktigt att ta med i beräkningen vid förberedelserna av dialogarbete eller workshop med barn. Flexibilitet hos dem som håller i dialogen eller workshop är viktigt, att snabbt kunna ställa om för att kunna ta hand om materialet som uppstår på plats. Det är lätt att stödja sig mot protokoll och ramar som satts upp i teorin, men med arbete av barn som upplever platser och miljöer annorlunda än vuxna så behövs det anpassning från de vuxnas sida.

Vid utförandet av rundvandringen fanns det barn som inte ville gå rundvandringen och dessa barn deltog därför inte i rundvandringen med foto som metod. I ett av fallen följde en pedagog med under rundvandringen och vid detta fall så blev utfallet annorlunda än hos de andra rundvandringarna. Pedagogen som skapade stöd för barnen, medförde att barnen blev ledda i sin dialog och sitt tyckande, istället för att själva ta initiativ. En annan aspekt från rundvandring med foto som metod var diversifieringen i det antal foton som

Diskussion

barnen tog. Många barn tog över 20 foton, vissa dubbelt mer än så. Det var därför ett viktigt komplement att spela in barnens dialog till de foton som togs, för att vi skulle kunna sammanställa materialet i efterhand. Antalet foton som uppgiften delgav var inte heller något som var lätt att följa, utan där fick även flexibilitet uppstå och vi fick ta ställning till vilka foton som skulle räknas in.

Vid observationsmomentet i workshops följde en av oss med barnen, barnens lek fick styra var observationen tog rum. Observationsmetoden följde både den fartfyllda fysiska leken men även den mer stillsamma fantasifulla leken. Observation som metod inom dialogarbete kan vara ett bra komplement, dock kan det ifrågasättas om det kan räknas som en metod inom dialog och om inte så kan det ifrågasättas om metoden ger barnens perspektiv eller ett barnperspektiv. I ett av tre fall så använde barnen i princip inte alls den zonen som vi tänkt ut och barnen använde andra lekelement än de förutsedda. Detta gav utrymme för barnen att styra och uttrycka genom lek, som är ett av barns viktigaste uttryckssätt. För att närma sig barnens perspektiv som vuxen observatör gäller det att förstå barns lek och sätt att uttrycka sig. Det kan göras genom att inte enbart vara en passiv observatör utan att vara aktiv utan att försöka påverka allt för mycket. Observatören kan vara aktiv genom att till viss del delta i barns dialoger samt ställa frågor till barnen under deras lek. Forskningen pekar även på att det är viktigt att se barns platser och hur barn använder platser, det är ett sätt att försöka förstå barns behov.

Workshops ägde rum i två steg för varje förskoleavdelning som deltog. Det var knappt en vecka mellan den första workshopen utomhus och nästa träff för workshop inomhus. Barnen kom ihåg oss och föregående workshop utomhus. Dock kan det tänkas att barnen inte kopplar leken och aktiviteterna de utförde vid första tillfället med de foton som visas vid den andra workshopen inomhus. Det kan vara en svaghet om så är fallet, även om de enskilda tillfällena inomhus uppfattades ge oss nyttig information oavsett kopplingen till det första tillfället. Om kopplingen hade varit stark så hade resultaten från studien kunnat tänkas bli mer platsspecifika. Åsikterna och materialet från den andra workshopen inomhus med barnen kan eventuellt ha gett mer generella resultat över vad barn gillar i skogen samt utomhus än just kopplat till platsen Plommonskogen.

Viktiga faktorer för att få ut så mycket nyttig information som möjligt från barnen är att spela in samtalen med barnen, anteckna dialogen med barnen och även deras samtal med varandra samt deras egna monologer. Detta anser vi är avgörande för att sedan kunna tolka materialet samt att det ska finnas reell möjlighet att faktiskt implementera barnens åsikter i den fysiska gestaltningen. I tillägg är det en ytterst viktig faktor att sammanställa och bearbeta materialet så snart som möjligt, då allt inte går att spela in eller hinna antecknas i stunden. Det kan röra sig om stämningar i rummet eller på platsen, händelseförlopp som fortfarande workshopledarna minns men ej hunnit anteckna, kroppsspråk eller andra händelser i den fysiska miljön. Detta stämmer överens med delar av den litteratur vi har tagit del av samt som några av informanterna nämner, att det är väldigt viktigt att dokumentera dialogen eller workshop med barn och sammanställa så snart som möjligt.

Metoden ranking fungerade väl med barnen, tillsammans med metoden dialog var den till stor nytta. När de 15 utvalda foton presenterades för barnen under inomhusworkshop så var det inte självklart för oss att barnen kom ihåg de olika objekten. Detta, speciellt då flera objekt som barnen verkligen hade lekt med, inte fick många klistermärken när dessa demokratiskt delades ut efter barnens tycke. Frågorna som vi då ställer oss är om de valda fotografierna var tagna ur fel vinkel för att barnen skulle känna igen sig? Eller är det så att vi borde presentera de olika fotografierna mer ingående, kanske med en karta som bilaga för att barnen skulle kunna navigera sig? Den erfarenhet som vi tar med oss från detta moment är att barnets perspektiv alltid finns där och det är kanske inte via en vuxen dialog som det kommer fram i sin rätta form. Dialog med barn är ett vitt begrepp som kan tolkas metaforiskt. Att prata landskap med barn innebär inte alltid att man pratar med barn utan att man är inlyssnande och sätter sig in i barnens värld.

Precis som de intervjuade kommuntjänstepersonerna vittnar om, så blev det tydligt för oss att yngre barn i grupp gärna härmar varandra. Ett exempel på detta var när ett barn utbrister under inomhusworkshop, "Åh ett kryss, jag älskar kryss". Därefter när klistermärken fördelades så fick just detta objekt, krysset, många klistermärken. När vi frågade vad som var spännande med krysset, eller varför de valde att sätta många klistermärken på just det fotografiet så är det inget barn som har en formulering kring vad de gillar med fotografiet. Ett annat exempel är när barnen ritade muralmålning, om ett barn ritade exempelvis snö och förkunnade detta, var det därefter många barn som började rita snö. Detta är en möjlig fallgrop när man ska arbeta med småbarn, att det faller sig naturligt att härma varandra. Samtidigt som vi kan se detta som en problematik, kan även vi som workshopledare vända på problematiken, barnen leker sig fram och det är kanske vi vuxna som ska lära oss att skilja på den riktiga informationen som kommer ut från workshop. Ett problem som vi vuxna kan stå inför är hur vi vill att barnen ska agera utefter våra ramar. Det är kanske kommuntjänstepersonerna, workshopledarna, organisatörerna som helt ska tänka om, det är vi som kommer till barnen. Det är de vuxnas uppdrag att tolka barnen samt avgöra när barn leker och när barn har sin uppmärksamhet till workshopen och dess uppdrag. Detta ställer alltså krav på workshop-situationen i sin helhet, vilka verktyg som behöver arbetas fram av oss vuxna inför möte med barn.

Vi har reflekterat över alternativa tillvägagångssätt gällande fotoranking och muralmålning, varianter kan tänkas vara mer individuella alternativ. Till exempel att barnen hade fått utföra fotoranking i mindre grupper och att en mer utförlig diskussion hade förts efter att varje barn hade rankat ett foto. Samt att istället för muralmålning hade individuella teckningar kunnat utföras av barnen efterföljt av gemensam diskussion över vad barnen ritat. Dock hade diskussionsmomentet tagit längre tid, vilket känns tveksamt att barnen orkat hålla fokus under.

Vid studien för workshop utomhus valdes området Plommonskogen, uppsatsens titel "Att prata landskap med barn" gjorde att denna miljö passade väl, då det saknas

störningsmoment. Ett störningsmoment skulle vara om det exempelvis fanns fasta lekelement på platsen, när man vill prata gröna landskap. Vid något tillfälle var det barn som nämnde vägen som gick utanför (Västanvägen), detta kan ses som en distraktion då bilvägen vid vissa tillfällen var mer trafikerad och då drog barnens uppmärksamhet till sig. Risken vid för många störningsmoment hade varit att barnen vid workshopen inte hade kunnat fokusera på det som initiativtagarna önskade. Då går den information förlorad som man skapat en workshop för. Hade denna uppsats förlagts till exempelvis en naturlig lekplats hade det eventuellt kunnat vara en fördel också, för att se hur barnen nyttjar fasta lekelement i relation till de naturliga lekelementen.

Att etablera kontakt, förbereda samt bearbeta, är en tidskrävande process

En faktor vilken oftast nämns som hinder att involvera barn är knappa tidsresurser, det har nämnts både i den litteratur som har studerats inom ämnet och det har även tagits upp av informanterna vid intervjuerna som utfördes. Efter arbetet med denna studie är vi samstämmiga att tid är en krävande och avgörande faktor för att få till ett lyckat dialogarbete som kan leda till reellt inflytande för barn. Dels tiden det tar att etablera kontakt med de personer som ansvarar för barnen och för att få ett godkännande för medverkan av barnens vårdnadshavare. Att skapa materialet för hur man ska involvera barnen tar även det mycket tid.

Det ska även finnas tider då involvering och dialog kan äga rum och i tillägg gärna tid för uppföljning efter projektets genomförande. I detta projekt besöktes platsen för utomhusworkshop två gånger innan workshop ägde rum. Under platsbesöken genomfördes inventering av platsen, en zon och en slinga för workshop bestämdes. Det undersöktes även om något annat behövde tas med till platsen, samt så stämde det de tilltänkta metoderna av att de var rimliga i relation till platsen. Inför workshop inomhus införskaffades material som inte förskolan hade och materialet från den föregående utomhusworkshop hade sammanställts. För att kunna utföra de valda metoderna behövde workshopledarna vara pålästa för att så mycket information som möjligt skulle fångas upp, det kan vara genom att ställa förberedda passande frågor, veta vad som ska observeras och vara flexibel då barnen ska få chans att styra processen. Det gäller att kunna samla och fånga upp information trots att processen inte håller sig inom de ramar som kanske först var uttänkta.

Det har även upplevts vara en svårighet att det har skapats mellanhänder i kontakten i form av tidsmässiga aspekter samt att utrymme för misstolkningar i informationsutbytet ökar. Ledningen för barnverksamheten har varit nödvändig att tillfråga och informera, samtidigt som att kontakt behövt etableras med de som driver den dagliga barnverksamheten på förskolan, då det är dessa personer som ska vara med vid tillfällena för workshop. Det är personerna i den dagliga driften som behöver anpassa sitt dagsschema för att möjlighet till workshop ska äga rum. Det har varit svårare att ha kontakt via mail med de som driver den dagliga verksamheten än ledningen som är tillgänglig på ett annat sätt. Det är de som driver dagliga driften som bäst kan svara på frågor om till exempel vilka tider som måste hållas.

En ytterligare aspekt är att vara ute i god tid med information till mottagaren gentemot att ha all information färdig. Detta gäller inte minst informationen till barnens vårdnadshavare som måste få rätt och tillräckligt med information som de förstår för att kunna ge sitt godkännande för sitt barns deltagande. Upplägget på workshop kan till exempel bero på hur många som kan komma att delta, platsens förutsättningar samt workshopens utformning som måste slås fast. Finns inte all information färdig eller tillräckligt beskriven, kan mottagaren och de tillfrågade tveka över att delta.

Moment som kräver tid utöver själva kontakten med människor omkring barnen är förberedelsearbetet, utförandet och sammanställningen. Förberedelsearbetet innebär att planera workshoptillfällena, vilket kan innebära att utföra platsbesök och inventera platsen samt se över eventuella åtgärder som behövs på platsen. I tillägg behöver det ses över vilket material som ska införskaffas och om ett stödmaterial behöver utvecklas, i form av till exempel protokoll. Själva utförandet är det arbete som har tagit minst tid, det har varit förlagt till några få timmar, den tid som barnverksamheten kunnat få in i sin dagliga verksamhet samt anpassat till den tid som barnen orkar hålla fokus uppe.

Sammanställningsarbetet är en stor del, då allt material som dokumenterats genom protokoll, anteckningar, foto och inspelningar behöver sammanställas och sammanfattas samt tolkas. Vi har provat att sammanställa informationen direkt efter utomhusworkshop och inomhusworkshop, då det även var något som informanterna vid första intervjutillfället berättade var avgörande för dem för att få ut mesta möjliga information. Detta för att det helt enkelt är lätt att information glöms bort, dels om det är något som glömts att antecknas eller dokumenteras under workshoptillfället men som workshopledarna fortfarande minns. Att sammanställa direkt efter är även fördelaktigt för att själv kunna tolka materialet som snabbt antecknas med till exempel stödord. Vi har valt att inte skala bort information i ett initialt skede, då det kan tänkas komma till nytta i ett senare skede. Detta har varit tidskrävande och kan tänkas vara något som kan effektiviseras i realiteten. Om projektet hade haft ett tydligt och verklighetsförankrat gestaltungsprojekt med ramar hade information kunnat skalas bort i ett tidigare stadie och det hade varit mindre att sammanställa och bearbeta. Det är även skillnad på om materialet ska presenteras eller ska tillhandahållas för egen del, det innebär olika grad av bearbetning.

Förutsättningar för dialog med barn

Barnen som medverkat i denna uppsats är i åldersspannet tre till fem år. De barn som var fem år gamla kunde obehindrat föra sin talan, ta instruktioner och förhålla sig till dem. De barn som var tre år gamla var i vissa fall beroende av att ha med en äldre förskolekompis. Vissa av treåringarna var i samma mognadsfas som femåringarna, medan vissa hade stora svårigheter att förmedla tankar vid dialog. Det var en skillnad på treåringarnas engagemang vid dialog och till viss del rundvandring mot när de fick måla vid metoden muralmålning. Några av treåringarna som inte kunnat förmedla sina åsikter i ord kunde med stöd av sina teckningar berätta vad de gillade med naturen. Ett av tillfällena för inomhusworkshop

Diskussion

skedde timmen innan barnens lunch. Barnen i denna grupp var otåliga, hade svårt att lyssna och ta instruktioner. Som lärdom av detta tar vi med oss hur viktigt det är för barn att deras behov ska vara tillfredsställda för att de ska kunna delta i en workshop som ställer krav på deras medverkan.

Vi frågar oss om frågorna som ställdes till barnen var tillräckligt öppna, det vill säga att frågorna inte var ledande. Exempel på detta var när vi presenterade de 15 utvalda fotografierna under inomhus-workshop. Vid presentationen försökte vi presentera materialet neutralt för att barnen inte skulle få en påverkad känslomässig inriktning. Trots detta var det vid några tillfällen som vi presenterade några av fotografierna med en mer positiv ton än vid andra foton presentation. Det vi då frågar oss är om vi var ledande i våra frågor kring de specifika fotografierna. Något som vi då har diskuterat är hur det är en fallgrop, att faktiskt ställa ledande frågor, som inte är ledande i sin formulering utan hur de ställs. Saker som kan påverka är hur man använder sitt kroppsspråk, sitt tonläge och sina ansiktsuttryck. Efter att ha gått igenom det inhämtade materialet har vi kommit fram till att vi i denna uppsats inte fick ett utslag på de specifika tillfällen där vi eventuellt kunde ha gett en indikation av mer positiv eller negativ inställning till det framställda materialet. Detta då de foton som vi kan ha presenterat med mer positiv entusiasm inte fick många klistermärken när barnen skulle ranka de 15 fotografierna.

Tolkning och bearbetning av material efter dialog med barn

En vanlig risk när det gäller att involvera medborgare som flera av informanterna uttryckt är att det lätt skapas en önskelista över vad medborgarna vill ha, det kan gälla både vid involvering av vuxna och barn. Detta kan vara orsakat av att fel frågor ställts till medborgarna eller att fel metod använts. Kanske ställs frågan rakt av vad medborgarna vill ha eller så är metoden för dialog för snäv och lämnar inte utrymme för medborgarna att svara med djupare insikt. Kanske har de inte fått tillräckligt med information och platsens förutsättningar framkommer inte. Det bör istället fokuseras på frågor som handlar om medborgarnas användande och relation till platsen, för att få ut användbar information.

Det verkar i samband med att involvera barn även finnas en motsättning i att det är svårt att tolka materialet som framkommer från barn. Det är något som vi själva upplevt och hört från informanter. Materialet från barn behöver oftast både tolkas och bearbetas, då finns det risk för feltolkning som i förlängningen bidrar till att barnens perspektiv kan gå förlorat, utan att det har varit intentionen från den vuxnes håll. Tolkningen kan hjälpas utav att en diskussion förs med barnen om varför de uttrycker det de gör, vilket innebär att det är avgörande att föra en dialog med barnen både under skeendet för insamling av material samt att ha en efterföljande diskussion. I tillägg behövs en tolkning av materialet som kan användas i praktiken. Så unga barn som deltog i detta arbetets workshop uttrycker sig som nämnt inte främst genom verbal dialog, så övrigt material som framkommit genom till exempel observation är minst lika viktigt. Ljudinspelning har spelat en viktig roll vid

workshops med barn. Det har under detta arbete varit avgörande att kunna ta del av de ljudupptagningar som utförts samtidigt som alla workshops utförts. Detta för att kunna gå tillbaka och lyssna om delar som man inte kommer ihåg, då det är många intryck vid en workshop.

Hur barnen upplever sin närmiljö och hur det visar sig genom lek och dialog prövas i denna uppsats. Barnen har fått visa hur de ser på, nyttjar och vill nyttja området i Plommonskogen. Barnens sätt att förmedla sig är via lek och dialog, och materialet har av oss tolkats.

Forskningen beskriver att yngre barn ofta använder sig av att rita objekt som de har en relation till och kan koppla en upplevelse till än äldre barn som använder sig mer av symbolik. Detta kan vara viktigt att ta hänsyn till vid tolkning av material. Forskningen beskriver även att muralmålningar kan bidra till samarbete och gemensamma beslut mellan de som ritat samt att det kan visa på en bra sammanfattning över idéer. Därav kan man behöva tyda symboliken i yngre barns teckningar mer än i äldre barns teckningar. Muralmålningar med barn i åldersgruppen tre till fem år kan tänkas fungera annorlunda än med äldre barn, där den verbala kommunikationen är mer utvecklad och ett samarbete kan ske på annan nivå. Det kan tänkas att barnen blir påverkade och inspirerade av varandra genom att "härma", något som vi bevittnade vid exempelvis inomhusworkshop. Informationen behöver tas om hand för att mynna ut i nyttig information som kan bli en del av ett beslutsunderlag. Materialet bör stämmas av med relevant litteratur eller forskning angående barn och landskap. I detta arbete jämfördes resultaten med litteraturen som har studerats, till exempel vad säger litteraturen att träd betyder för barn? Vilken typ av miljö främjar barns lek och utveckling? Varför pratar barn så mycket om kojor? Hur upplever barn en plats? Denna information kan både säga något om vad barnen gillar och om landskapets nuvarande styrkor. Om vissa typer av lek förekommer och vissa inte, så går det att utvärdera vilka egenskaper platsen har som främjar dessa lektyper och den informationen bör beaktas och tas tillvara. Barnen pratade och lekte mycket i träd och i anslutning till träd, träd som var tillgängliga för barnen. Forskningen säger att träd kan utveckla anknytning till naturen och även erbjuder barn många möjligheter. Likaså verkar kojor identitetskapande för barn och är fyllda med mening, det är både en privat och social plats, som kan tänkas vara en ganska unik egenskap hos element eller objekt i barns landskap.

Barnperspektiv och barns perspektiv samt nivå av involvering

Definitionen av barns perspektiv och barnperspektivet går att beskriva åtskilda i teorin, men att i praktiken försöka att använda sig av det ena eller andra är inte oproblematiskt. Det är svårare att utvärdera samt avgöra vilket perspektiv som verkligen har använts i en process eller ett projekt. Det kan konstateras att det finns flertalet svårigheter att använda sig renodlat av barns perspektiv och att det lätt blir ett barnperspektiv. Övergången kan ske vid tolkning av barns perspektiv eller att det ges för stor tillit till ens egen förmåga som vuxen att använda sig av egna erfarenheter från sin uppväxt och liv för att försöka få

barns perspektiv inom en fråga. Innan workshop utfördes hade vi tänkt ut både ett område och element de tänkte sig skulle vara aktuella för barnens lek, vilket kom att stämma till viss del. Men barnen använde även landskapet utanför som vi inte tänkt var "lekbart", samt hittade element som vi inte sett. Barnens lek var även mer fartfylld och risktagande än vad vi först trott att den skulle vara. Det hade kanske till och med kunnat vara en fördel att hålla workshop i andra delar av Plommonskogen för att studera barns lek där. Under inomhusworkshop var det även en insikt att de uppgifter barnen delgavs genererade ett material att tolka men att ur barns perspektiv var det lika mycket ett tillfälle för lek och socialt samspel.

Efter arbetet med dialog och workshop med barnen har vi upptäckt att barnen till störst del var aktivitetsstyrda och inte karaktärsstyrda. Även litteraturen pekar på att barn är aktivitetsstyrda, vilket innebär att de till skillnad från vuxna inte beskriver miljön med adjektiv som vuxna, utan med vad de kan göra på en plats, med ett objekt eller element. De utforskar och beskriver sin miljö genom kroppen och alla sinnen och säger hellre vad de vill göra på en plats än att den har en viss karaktär de gillar. Små barn kan även säga att de gillar eller inte gillar en plats eller ett element men har svårt att förklara varför.

Helhjärtade försök till att direkt fråga eller jobba med barnen ger erfarenheter och insikter, som förhoppningsvis blir till kunskap som lägger grund för att vid framtida tillfällen enklare hitta passande metoder och sätt att kommunicera med barnen. Det kan röra sig om att ställa rätt typ av frågor som ger mest utförliga svar, det kan handla om att befinna sig på en plats eller för barnen trygg miljö samt skapa att skapa en relation till barnen. Förmodligen bör det inte åligga ett för stort fokus på termerna barnperspektiv och barnets perspektiv. Utan det viktiga är att som tjänsteperson vara medveten om att det är en skillnad på vad perspektiven innebär och att inte vara rädd för att närma sig ett genuint barnperspektiv genom att involvera barn och föra dialog med barn. Utöver fallgropen att inte våga eller ta sig tid att involvera barn på någon nivå så tycks en annan vanlig fallgrop vara när informationen från barnen ska översättas från teorin till ett fysiskt projekt i samhällsbyggnadsprocessen utan att förlora barnets perspektiv. Då är det förmodligen viktigt att fortsätta tänka till exempel aktivitetsstyrt än att börja tänka karaktärsstyrt. Vad vill barnen göra på den aktuella platsen? Vad vill barnen fortsätta göra som det redan finns på platsen? Vad saknar barnen att göra? På så vis skulle utkomsten av materialet både komma ur ett barns perspektiv men också redan från början fokusera på det barnen vill göra på platsen.

Att fullständigt införliva barns perspektiv i den fysiska planeringen skulle enligt Arnestein, Hart och Shier kräva involvering på de högsta stegen av delaktighet, som finns beskrivet i deras olika delaktighetsmodeller. Vilket kanske inte passar i alla typer av planering och projekt. Att barn precis som andra medborgare ska få vara delaktiga och få yttra sina åsikter är en självklarhet, men barn i åldrarna tre till fem år kan eventuellt inte föra sin talan på det sätt som de olika delaktighetsmodellerna föreslår. I vår undersökning har vi under arbetets gång fått större förståelse för hur barn yttrar sina åsikter och det är inte

alltid verbalt språk som de talar. Därför skulle man kunna säga att de övre stegen i de olika delaktighetsmodellerna är det mest fördelaktiga, dock kan det översta steget vara onåbara, speciellt när man ska inkludera så unga barn som ännu inte kan lägga fram sina åsikter på en vuxens nivå. För att verkligen ha tagit barnens perspektiv i beaktande och implementerat det är det av stor vikt för att kunna uppfylla barnkonventionen och skapa ett samhälle för barnen att må bra och utvecklas i.

Att prata landskap med barn

I denna uppsats ville vi ta reda på hur man kan prata landskap med barn. Att prata behöver inte betyda att man pratar verbalt, informationsutbyte kan ske via många olika dialogverktyg. Därför tog vi fram de metoder som vi fann bäst lämpade för att kunna "prata" med barn i åldrarna tre till fem år. "Att prata landskap" blev till att studera barn vid en observationsstudie, att ta dem på en rundvandring, att be dem ta foto på sådant de gillade eller inte gillade, att be dem rita via en muralmålning, att be dem ranka deras foton, samt att be dem föra en dialog med oss där de fick berätta med ord hur de uppfattar landskapet vi bett dem utvärdera. Att prata landskap med barn är alltså något som sker genom flera olika nivåer, ibland samtidigt. Barn pratar gärna landskap, verbalt, eller med kroppsspråk och lek. Via den studerade leken fick vi en inblick i barnens fantasifulla värld där de genom olika sätt yttrar sig kring den miljö de befinner sig i. Barn bjuder gärna in till lek och även samtal, de är nyfikna och vill gärna vara med. Därför har det varit tacksamt att arbeta med barn i åldrarna tre till fem år. Vid några få tillfällen var det ett enstaka barn som inte ville vara med, vilket var helt okej.

Resultaten som genererades från detta arbetes studier utmynnar i ett konstaterande av att dialogarbete med barn är en tidskrävande process men kan ge mycket information. Informationen får anses vara råmaterial och kräver bearbetning. Bearbetning är viktigt för att närma sig barnens perspektiv, att med intresse och kunskap sätta sig in i materialet och tolka det. Det är även viktigt att anpassa sig till åldersspannet som barnen har som man jobbar med och förstå att skillnaden kan variera stort med så små barn, där utveckling och mognad kan se olika ut.

Slutsatser

I det initiala skedet av denna uppsats var en av frågorna “På vilket sätt kan barns perspektiv och upplevelse av landskap integreras i den kommunala planeringsprocessen för att öka deras delaktighet i samhällsbyggnadsprojekt?” I arbetet har det härletts olika metoder för dialogarbete, där metoder anpassade till barn eftersökts eller metoder vilka ansågs kunna anpassas som lämpliga för involvering av barn. Med tidens gång uppstod insikter om att det handlar om så mycket mer än att finna rätt metoder för att involvera barn vid samhällsbyggnadsprocessen.

- **När börjar barnen prata landskap?**

Barn pratar gärna landskap om rätt frågor ställs. En fördel kan vara att man möter barnen på en plats där inga störningsmoment finns, i detta fall exempelvis fasta lekelement. Det gäller att initierarna är väl införstådda med vad de vill få ut för information från barnen samt vad landskap kan innebära för barn. Barn pratar både verbalt och fysiskt via lek, det ställer höga krav på organisatören att kunna möta barnen på deras nivå. Den vuxne ska inte förvänta sig att barnen förstår den vuxnes ramar där barnen ger svar på frågor utefter en vuxens perspektiv.

- **Metoder är inte allt**

Efter denna uppsats har vi konstaterat att metoden inte behöver vara den viktigaste faktorn för en workshop med barn utan det är det som händer i mötet med barnen som ger den viktigaste informationen. När man skapar ett möte som är på barnens villkor får man barnets perspektiv på köpet. Metoden spelar roll, men efter att ha provat flertalet olika typer av metoder anser vi att det är en kombination av metod och dialog som behövs.

- **Tolkning av inhämtat material**

Det inhämtade materialet i denna uppsats visar på att barn gärna förmedlar sina åsikter, men via olika uttrycksformer. Att tolka barns medverkan vid workshop kräver kunskap om hur barn uppfattar samt nyttjar sin miljö och likaså hur de förmedlar sina åsikter, via lek och ibland dialog. Därför är det viktigt att både ha kunskap samt tid för att kunna tolka vad barnen förmedlar annars kan barnets perspektiv gå förlorat i samhällsbyggnadsprocessen.

- **Barns perspektiv är nödvändigt för att realisera barnkonventionen**

För att uppfylla barnkonventionen i planeringsarbetet krävs det att barns perspektiv undersöks och tas till vara på, enbart ett barnperspektiv gör inte barnens röster hörda tillräckligt. Barnkonventionen kan upplevas vag i sina uttryck, vilket kan bidra till att den även är lätt att misstolka. När BKA-analyser utförs av kommundienstpersoner så tenderar man att inte närma sig barnets perspektiv. BKA blir lätt en checklista som inte uppfyller barnets perspektiv.

- **Kommuner i Sverige idag kan behöva stöttning**

Via vår lagstiftning ska barns åsikter få vara en del av samhällsbyggnadsprocessen. Genom vår intervjustudie fann vi att alla kommuntjänstepersoner ville involvera barn, men att tidsbristen ofta blev en problematik. Kan det vara så att det kommunala arbetet behöver mer stöd antingen via fler anställda medarbetare eller via lagstadgat stöd uppifrån. För att skapa goda livsmiljöer för alla medborgare, barn som vuxna, krävs det just tid och engagemang.

Metoddiskussion

Följande avsnitt behandlar hur de huvudsakliga metoderna har kommit till nytta i arbetet samt går in på för- och nackdelar med metoderna, där det även reflekteras över svagheter och styrkor. De huvudsakliga metoderna som användes har varit litteraturstudie och metoder av kvalitativ karaktär. Intervjuerna som genomfördes var av kvalitativ semistrukturerad typ och var till antalet fyra stycken, med sammanlagt sju informanter. Workshops genomfördes med kvalitativa metoder. Metoderna för workshop var rundvandring, foto, lokala experter, observation, fotoranking och muralmålningar. Alla delarna i workshops har innehållit dialog med barnen.

Litteraturstudie

En stor del av arbetet har varit att genomföra en litteraturstudie inom relevanta ämnen där uppbyggnaden kan sägas ha vilat på tre övergripande ben. Benen är fysisk planering med koppling till barn, barn och landskap samt medborgardialog med fokus på barn. Upplägget har byggts upp successivt då en djupare förståelse erhöles med tiden för vilka byggstenar som behövts för att finna svar på frågeställningarna för detta arbete. I litteraturstudien har korsreferenser använts i stor utsträckning. Korsreferenserna har lett oss in på viktiga aspekter av ämnena som behandlas i frågeställningar samt lett oss till personer som har gjort betydande avtryck inom de ämnen som behandlats. Det har funnits mycket information att tillgå inom de olika ämnesområdena och det har funnits ett behov av att både använda sig av nationella och internationella källor. Den fysiska planeringen hos kommuner har främst studerats ur ett nationellt perspektiv medan landskap och barn, dialogarbete samt metoder för dialogarbete har erfordrats med informationsinhämtning från både nationella och internationella källor. Vi har behövt översätta den internationella informationen till det nationella perspektivet inom barns involvering och delaktighet. Det har knappt påträffats några metoder för dialogarbete som varit inriktade på unga barn (tre till fem år), vilket bidragit till att metoder för äldre barn och vuxna har studerats och sedan modifierats till nytta för det praktiska utförandet i denna uppsats.

Intervju som metod

Tre skånska kommuner valdes ut för intervjuer, efter att kontakt blivit etablerad utfördes intervjuer med sju personer på fyra olika förvaltningar. Vi sökte en bredd bland informanternas yrkesroller samt förvaltningar och lyckades få en spridd representation där sex-sju olika yrkestitlar finns representerade på fyra olika typer av förvaltningar. Intervjuerna hölls i olika skeden av arbetets gång, den första intervjun genomfördes i början av arbetets gång och den sista genomfördes i slutet av arbetets gång, med nästan två månaders mellanrum. Under denna period utvecklades vår egna kunskapsbank och reflekterande tankegång. Vår utveckling kan ha medfört att vi blev bättre på att ställa de förberedda frågorna samt relevanta följdfrågor för att få ut mer nyttig information från informanterna. På så sätt kan intervjuerna tänkas ha blivit av högre kvalitet med tiden, men det kan även tänkas att vi omedvetet styrde samtalen mer under de senare intervjuerna då frågorna kanske blev tydligare och för informanterna kanske inte lika tolkningsbara. Vi blev även bättre på att förklara sina frågor med tiden, vilket kan ha varit till fördel för att skapa validitet, då vi bättre såg till att få svar på det de verkligen ville ha svar på. Samtidigt kan det tänkas att samtalet i samband med det inte blev lika öppet och att inte lika stort utrymme gavs till informanten att styra samtalet.

Informanterna jobbade på olika förvaltningar på de olika kommunerna och samma guide för frågor användes för alla intervjuerna. Detta bidrog till att viss jämförelse kunde äga rum mellan svaren från de olika informanterna på samma frågor, vilket gav en uppfattning om likheter och skillnader angående vanliga problem eller möjligheter som finns i dialogarbetet med barn. Det kan även tänkas ge mindre djup till intervjun om det hade funnits bättre anpassade frågor till den individuella informantens bakgrund eller för dess arbete på respektive förvaltning.

Däremot anses en bredd ha erhållits till arbetet då en bred representation av olika yrkesroller och förvaltningar i tre olika kommuner har medverkat. Trots att det inte är en kvantitativ intervjustudie och inga generella slutsatser kan dras, så ger svaren ändå en indikation på vanliga problem, möjligheter och arbetssätt angående dialogarbete med barn. Valet att intervjua skånska kommuner kan ses som en möjlighet att studera ett lokalt perspektiv i frågan. Därmed kan materialet från intervjuerna endast i viss utsträckning användas för diskussion och förståelse för ett nationellt perspektiv på de aktuella frågorna. De lokala perspektiven ger bättre möjlighet till jämförelse mellan det lokala arbetssättet och de egna utförda workshops i samma geografiska kontext.

Metoder för genomförandet av inomhus- och utomhusworkshop

De valda metoderna för workshop och dialog med barn valdes utifrån att några av dem är väl utprovade för barn, om så för lite äldre barn och andra för att vi ansåg att de kunde lämpa sig väl efter den forskning vi läst. Forskningen konstaterar att barn upplever platser genom lek och med alla sinnen. Därför har vi bedömt att främst kreativa och konstnärliga

Diskussion

metoder passat samt observation. Metoderna har bidragit till mycket material, då barnens lek och utforskande har gynnats av metodvalen.

Justeringar i metodvalen kan dock tänkas ha utförts och även att olika metoder skulle kunna ha testats med de olika avdelningarna för att kunna jämföra resultaten. Rundvandringarna testades med lite olika format, där antalet barn som gick rundan varierade. I ett fall gick ett barn själv med workshopledaren och samtalet blev djupare, men kravet på barnet blev större, det är fördelaktigt om barnets förmåga att uttrycka sig är välutvecklad.

Observationsstudien kunde ha varit inriktad på att observera på en djupare nivå där observatören närmade sig barnen ännu mera, för att fånga upp detaljer. Vad sa barnen till varandra och hur såg deras kroppsspråk och minspel ut, utforskade de något som inte kunde ses på avstånd av observatören? Detta kunde ha lett till andra resultat, då lektyper som noterades kunde ha blivit en annan. Till exempel kunde fantasileken kanske tolkats som utforskande lek istället. Upplägget för inomhusworkshop hade kunnat testats att utföras med individuella teckningar och ett annat diskussionsupplägg vid fotoranking, där en diskussion hade kunnat föras direkt efter varje barn fått sätta ett klistermärke på ett foto.

De metoder vi fann var både applicerbara på det arbete vi planerade att utföra men formade också arbetet genom att sätta tydligare ramar för den utformning workshopmomenten skulle ha. Om vi hade valt andra metoder för att utforma workshop hade uppsatsen eventuellt fått andra värden och likaså hade eventuellt nya insikter kring barns deltagande uppkommit.

Sammanfattning

Genom att utföra litteraturstudier, intervjuer och workshops anses frågeställningarna ha besvarats, även om arbetets omfattning inte medger att generella slutsatser kan dras så upplever vi att flertalet indikationer mot slutsatser kan dras. Att kombinera litteraturstudier tillsammans med intervjuer med verksamma tjänstepersoner har ansetts fördelaktigt då det gett möjlighet till att jämföra vad forskningen säger med perspektiv från verkligheten. Möjligen hade det kunnat kombinerats med survey-undersökningar för att få kvantitet till studien. Metoder med barn kräver god planering i form av tid, både angående när tillfällena ska äga rum och hur långa tillfällena ska vara samt att planera in eventuella uppföljningar i närtid. Ett annat upplägg av studien hade kunnat utföras genom att testa olika upplägg för utomhus- och särskilt inomhusworkshop, för att se om det gav andra resultat och om det hade bidragit till mer information från barnen.

Vidare forskning

Efter detta arbete framgår det att det tycks finnas få metoder för medborgardialog där yngre barn är målgruppen (tre till fem år). Vidare forskning hade kunnat handla om hur befintliga eller nya metoder hade kunnat utvecklas anpassade till denna målgrupp. Intressant hade även varit om det kunde utföras testprojekt där det undersöktes vilka delaktighetsnivåer av involvering med barn som kan passa till olika typer, nivåer och skalor av projekt i samhällsbyggnadsprocessen. Det hade varit intressant att utföra projekt där barn får förutsättningar att initiera projekt samt vara med att fatta beslut, även om det går att diskutera vilken åldersgrupp det är möjligt att göra detta med. Ett annat projekt som hade kunnat vara givande är att utveckla en barngrupp inom relevant förvaltning som är så heterogen som möjligt för representativitet. Barngruppen skulle kunna kontaktas för att diskutera frågor och material vid projekt där barn berörs. Att organisera en mer central styrning för att skapa stöd och hjälp att involvera barn i samhällsplaneringen hade kunnat vara ett alternativ. Idag ger SKR stöd till kommuner och regioner hur de kan skapa medborgardialoger och har utbildningar om ämnet samt en bank med metoder för medborgardialog. Kanske skulle det kunna utvecklas ytterligare med stöd från SKRs håll.

Hade denna uppsats fått utvecklas vidare hade vi önskat forska mer på hur barn nyttjar naturen i kombination med fasta lekvärden. Via forskningen vet vi att leken främjas av naturens värden och inte av de fasta lekelementen. Skulle man kunna skapa ett forum för barnen där de skulle kunna få höras via olika metoder kopplat till både lek i naturliga omgivningar, naturliga lekplatser samt traditionella lekplatser?

Idag är det ofta eldsjälar i den offentliga sektorn som lyfter barnens perspektiv och främjar arbetet om och med barn. Ett annat naturligt steg vidare i denna uppsats hade varit att samarbeta med en (eller flera) kommuner för att skapa en underbyggd metod som kopplar barnets perspektiv och skapar möjligheter därigenom för verksamheten. I Göteborgs stad fanns det arkitekturpedagoger som lyfta barnens medverkan. Att forska vidare i den riktningen för att få ut kärnan ur barns medverkan är något som intresserar oss.

Referenser

- Annerbäck, J., Manni, A., Löfgren, H. & Mårtensson, F., 2024. Toddler's engagements with preschool playgrounds: ethnographic insights from Sweden. *Children's GEOGRAPHIES*, 22(5), pp. 810-825.
- Arnsteins, S., 1969. A ladder of ciitizen participation. *Journal of the american institute of planners*, 35(4), pp. 216-224.
- Aspers, P., 2007. *Etnografiska metoder*. 1 red. u.o.:Liber AB.
- Barnombudsmannen, 2021. Det här är barnkonventionen. [Online]
Available at: <https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/om-barnkonventionen/>
- Barnombudsmannen, 2023. Rättigheterna i barnkonventionen. [Online]
Available at: <https://barnkonventionen-utb.barnombudsmannen.se/oversikt/vad-ar-barnkonventionen/rattigheterna-i-barnkonventionen>
[Använd 25 12 2024].
- Barnombudsmannen, 2024. Perspektiv på barnrätt. [Online]
Available at: <https://barnkonventionen-utb.barnombudsmannen.se/oversikt/vad-ar-barnkonventionen/perspektiv-pa-barnratt>
[Använd 27 09 2024].
- Bell, S., 1999. *Landscape: Pattern, Perception and Process*. 1 red. London: Taylor & Francis.
- Bornemark, J., 2016. Medborgardialogens praktiska kunskap. i: J. Bornemark, red. *Medborgardialog - om det svåra i att mötas, Praktikers reflektioner om ett av demokratins viktigaste verktyg*. Klippan: Arkus, pp. 9-19.
- Boverket, 2021. Steg i dialogprocessen. [Online]
Available at: https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/steg_i_process/
[Använd 14 11 2024].
- Boverket, 2022. Detaljplaneprocesserna. [Online]
Available at: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/>
[Använd 29 10 2024].
- Boverket, 2022. Vad är medborgardialog. [Online]
Available at: https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/vad_ar/
- Boverket, 2023. Barns rättigheter i detaljplanering. [Online]
Available at: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/barnkonventionen/samhallsbyggnadsprocessen/detaljplanering/>
- Boverket, 2023. Centrala begrepp som används i vägledningen. [Online]
Available at: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/barnkonventionen/begrepp/>

Referenser

- [Använd 12 10 2024].
Boverket, 2024. Barnkonsekvensanalys. [Online]
Available at: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/barnkonventionen/exempel/BKA/>
[Använd 12 09 2024].
Boverket, 2024. Brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete i samhällsbyggnadsprocessen. [Online]
Available at: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/samhallsbyggnadsprocessen/>
[Använd 05 11 2024].
Boverket, 2024. Översiktplanen. [Online]
Available at: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/>
[Använd 29 10 2024].
Bryman, A., 2002. Samhällsvetenskapliga metoder. 1a upplagan red. Malmö: Liber.
Cars, G., 2015. Medborgardialog- ett verktyg för att stärka demokratin i samhällsplaneringen?. i: S. O. e. C. S. W. Teresa Lindholm, red. Medborgardialog - demokrati eller dekonstruktion? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen. Klippan: Arkus, pp. 135-143.
Cele, S., 2006. Communicating places- Method for understanding childrens experience of place. Diss, Volym <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:186613/FULLTEXT01.pdf>, p. Kungliga tekniska högskolan.
Cele, S. & van der Burgt, D., 2013. Participation, consultation, confusion: professionals' understandings of children's participation in physical planning. Children's Geographies, volume 13, 2015, 15 Augusti, pp. 14-29.
Chawla, L., 1992. Childhood Place Attachments. i: S. M. L. Irwin Altman, red. Place Attachment. New York: Plenum Press, pp. 63-86.
Chawla, L., 1997. Growing up in cities: a report on research under way. Environment and Urbanization, 9(2), pp. 247-252.
Chawla, L., 2015. Benefits of Nature Contact for Children. Journal of Planning Literature, Volume 30(4), pp. 433 - 452.
Cox, A., Loebach, J. & Little, S., 2018. Understanding the nature play milieu: Using behaviour mapping to investigate children's activities in outdoor play spaces. Children Youth and Environments, 28(2), pp. 232-261.
Derr, V., Chawla, L. & Mintzer, M., 2018. Placemaking with children and youth, participatory Practices For Planning Sustainable Communities. 1:a red. New York: New village press.
Europarådet (2000). Europeisk landskapskonvention. (ETS nr 176). Europarådet. <https://www.coe.int/en/web/conventions/-/council-of-europe-european-landscape-convention-ets-no-176-translations>
Grahm, P., 1991. Om parkers betydelse. Stad & Land, Movium.
Grahm, P. o.a., 1997. UTE på DAGIS - Hur använder barn daghemsgården? Utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga.. Stad & Land, pp. 1-122.
Gunhild Arby, N., 2010. Naturreservat i Sverige, Stockholm: Naturvårdsverket.

Referenser

- Hagander, C.-G., 2020. PBL i sitt sammanhang. i: C. H. Nancy Mattsson, red. PBL - En handbok om PBL och samhällsbyggande. Klippan: AB Svensk byggtjänst, pp. 17-24.
- Halldén, G., 2003. Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 1-2(8), pp. 12-23.
- Hart, R., 1992. Children's Participation: From Tokenism To Citizenship. *Innocenti Essays*, Issue 4, p. 38.
- Kylin, M., 2003. Children's Dens. *Children Youth and Enviroments*, 13(1).
- Kylin, M., 2010. Statsplanerarens dilemma. i: M. L. P. Å. Suzanne de Laval, red. *Den lärande staden*. Umeå: Boréa bokförlag, pp. 167-186.
- Kylin, M. & Bodelius, S., 2014. Plats för lek i översiktlig planering. *Movium Fakta*, <https://pub.epsilon.slu.se/27900/1/bodelius-s-et-al-220516.pdf>, pp. 1-8.
- Kylin, M., 2004. *Från Koja till plan*. Alnarp: 2004.
- Kyttä, M., 2002. Affordances of children's environments in the context of cities, small towns, suburbs and rural villages in Finland and Belarus. *Journal of Enviromental Psychology*, 22(1-2), pp. 109-123.
- Laaksoharju, T. & Rappe, E., 2017. Trees as affordances for connectedness to place- a framework to facilitate children's relationship with nature. *Elsevier, Urban Forestry & Urban Greening*.
- Laval, S. d., 2014. *Gå turer, metod för dialog och analys*. 1:a red. Göteborg: Förlag och distribution AB Svensk byggtjänst.
- Laval, S. d., 2015. *Bygga stad för barn - En kunskapsöversikt om barn och ungdomar, täta stadsmiljöer och metoder för delaktighet och barnkonsekvensanalys*. Klippan: Arkus.
- Listerborn, C., 2015. Medborgarinflytande- om makt, genus och stadsutveckling. i: S. O. e. C. S. W. Teresa Lindholm, red. *Medborgardialog- demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Klippan: Arkus, pp. 65-83.
- Loebach, J. & Cox, A., 2020. Tool for Observing Play Outdoors (TOPO): A New Typology for Capturing Children's Play Behaviors in Outdoor Environments. *PMC PubMed-Central*, Volym 15.
- Lomma kommun, 2022. *Översiktsplan 2020*, Lomma: Lomma kommun.
- Lomma kommun, 2023. *Handlingsplan för Plommonskogen*, Lomma: Lomma kommun.
- Lomma kommun, 2024. *Kommunfakta*. [Online] Available at: <https://lomma.se/kommun-och-politik/kommunfakta.html> [Använd 04 11 2024].
- Mattsson, N., 2020. Att tillämpa PBL - Planläggning. i: C. H. Nancy Mattsson, red. *PBL - En handbok om PBL och samhällsbyggande*. Klippan: AB Svensk Byggtjänst, pp. 25-183.
- May, T., 2011. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2a red. Lund: Studentlitteratur AB.
- Mellqvist, H., 2017. *The connoisseur method - A study on long-term participation in landscape planning*, Alnarp: Swedish University of Agricultural Sciences.
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2024. Så tolkar du barnkonventionen. [Online] Available at: <https://www.mfof.se/barnkonventionen/sa-tolkar-du-barnkonventionen.html>

Referenser

- [Använd 29 10 2024].
- Mårtensson, F., 2013. Vägledande miljödimensioner för barns utelek. Socialmedicinsk tidskrift, Volym 4, pp. 502-508.
- Nyström, J. & Tonell, L., 2012. Planeringens grunder- En översikt 2012. 3:e upplagan red. Malmö: Studentlitteratur.
- Ranger, A. & Westerberg, K., 2004. Metoder för möten : för ökat deltagande i lokalt förändringsarbete. 1:1 red. Malmö: Malmö stad Miljöförvaltningen.
- Region Skåne, 2014. Metoder för dialog med medborgare , Kristianstad: Region Skåne.
- Sarlöv, I. H., 2004. New challenges in the field of spatial planning: landscapes. Tandfonline, 29(4), pp. 399-411.
- Sebba, R., 1991. The landscape of childhood, The reflection of childhood's environment in adult memories and in children's attitudes, Environment and behavior. Environment and behavior, 23(4), pp. 395-422.
- SFS 2018:1197. Barnkonventionen
- Shier, H., 2001. Vägar till delaktighet: Öppningar, möjligheter och skyldigheter. Children & Society, 15(12.1), pp. 107-117.
- SKR Sveriges kommuner och regioner, 2020. dialogGuiden. [Online] Available at: <https://dialogguiden.se/1809> [Använd 05 11 2024].
- Statens offentliga utredningar, 2020. Barnkonventionen och svensk rätt, Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- Svenska Dagbladet, 2016. Stadsplanerarna missar barnen. Svenska Dagbladet, 08 02.
- Sveriges kommuner och regioner, 2021. Olika metoder. [Online] Available at: <https://skr.se/webbhandboken/guideforanvandningstestning/testupplagg/olikametoder.55028.html> [Använd 12 10 2024].
- Sveriges kommuner och regioner, 2023. Barnkonsekvensanalys- Stödmaterial till fördjupad bedömning av barnets bästa, Stockholm: Sveriges kommuner och regioner.
- Sveriges Kommuner och Regioner, 2023. SKR, Delaktighetstrappan. [Online] Available at: <https://skr.se/download/18.3a0a1c2218723106f7691f6/1680012199306/Delaktighetstrappan.pdf> [Använd 02 10 2024].
- Sveriges Riksdag, 2018. Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. [Online] Available at: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/#top
- Sveriges Riksdag, 2024. Miljöbalk (1998:808). [Online] Available at: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808/#K7 [Använd 03 10 2024].
- Sveriges riksdag, 2024. Plan- och bygglag (2010:900). [Online] Available at: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan-och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/ [Använd 15 09 2024].

Referenser

- Swedish national heritage board Riksantikvarieämbetet, 2019. Allt finns i landskapet. [Online] Available at: <https://www.raa.se/kulturarv/landskap/allt-finns-i-landskapet/> [Använd 05 11 2024].
- Tahvilzadeh, N., 2015. Deltagande styrning- optimistiska och pessimistiska perspektiv på medborgardialoger som demokratipolitik. i: S. O. e. C. S. W. Teresa Lindholm, red. Medborgardialog- demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen. Klippan: Arkus, pp. 23-51.
- Titman, W., 1994. Children's attitude and behaviour are determined, to a considerable extent, by the design of school grounds. i: W. Titman, red. SPECIAL PLACES; SPECIAL PEOPLE - The hidden curriculum of school grounds. Surrey, UK: World wide fund for nature, pp. 110-112.
- Titman, W., 1994. How children read the external environment. i: SPECIAL PLACES; SPECIAL PEOPLE - The hidden curriculum of school grounds. Surrey, UK: World Wide Fund For Nature , pp. 22-63.
- Utrikes departementet, 2011. Sveriges internationella överenskommelser, Stockholm: Utrikes departementet.
- Wiberg, S., 2015. i: S. O. e. C. S. W. Teresa Lindholm, red. Medborgardialog - demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen. Klippan: Arkus, pp. 199-212.

Tack

Ett stort tack till förskolorna, barnen och personalen som gjorde denna forskning möjlig:

Tack till pedagogerna Carolin Dahl och Susanne Skyllermark vid Trollets förskola.

Tack till barnen på Trollets förskolas uteavdelning, Utetrollen.

Tack till rektor Johanna Hallberg.

Tack till pedagogerna Camilla Hilding, Josefin Nordbäck, Pernilla Sandel och Jenny Lundahl på Domedejlas förskola.

Tack till barnen på avdelning Stjärnan och Månen på Domedejlas förskola.

Tack till rektor Ingela Flotow.

Ett stort tack till de kommundjänstepersoner som tog sig tid att bli intervjuade och besvarade våra frågor:

Tack till Grace Wetterlund, Lomma kommun.

Tack till Katrin Jansson, Ellinor Hagstadius och Johanna Carlsson Lunds kommun.

Tack till Kajsa Lawaczeck, Philip Tanimura och Steffanie Esse vid Malmö stad.

Tack till Maja Holmgren vid Lomma kommun, för initiering av denna uppsats.

Tack till Lisa Norfall vår exemplariska handledare som stöttat oss genom arbetets gång.

Tack för konkret feedback, din förmåga att få oss att tänka till lite extra och för din positiva anda.

Tack till Malins och Mys män och barn. Till André och César för att ni hela tiden trott på oss, stöttat oss och skapat tid för oss att utföra detta arbete. Tack till våra barn för ert glädjespridande och kärlek.

Tack till My Malmberg för att du varit min sidekick som hjälpt mig hålla skutan på rätt köl samt gett mig vind i mina segel. Min eviga morot!

Tack till Malin Wiedewilt för att du varit som en klippa i stormen att luta mig emot och aldrig sviker du mig. Du har utvecklat mig på både ett professionellt och personligt plan genom denna uppsats, tack igen.

Tack till oss, till varandra, som nyfiket och modigt tagit oss igenom denna uppsats. Vi har träffat så många barn och vuxna, lärt oss så mycket och har nu en helt ny kunskapsbank att stötta oss emot.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Bilaga 1

INFORMATION TILL VÅRDNADSHAVARE

”Att prata landskap med barn” – en kvalitativ studie.

Ovanstående studie genomförs av studenterna Malin Wiedewilt och My Malmberg på Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp, Landskapsarkitektprogrammets mastersnivå.

Uppsatsen syftar till att undersöka hur barn i åldrarna 3–5 år kan involveras vid medborgardialog. Vi kommer utföra två workshops med förskolan. Den ena workshopen kommer vara i förskolans lokaler och den andra på platsen som vi diskuterar, Plommonskogen i Bjärred. Under båda tillfällena kommer ordinarie förskolepersonal vara närvarande, samt ha ansvar för barnen.

Resultatet kommer att presenteras i en skriftlig rapport, så kallad magisteruppsats och på Sveriges lantbruksuniversitets internetsida för uppsatser. Förskolebarnen som medverkar i studien kommer vara anonyma. Deltagandet är helt frivilligt där barnen kan avbryta deras medverkan när helst de önskar. För att ditt barn ska få delta och bidra till att forskningen förs framåt, behövs ditt samtycke som vårdnadshavare. Samtycke från rektor på förskolan är inhämtat. Vi svarar gärna på frågor om studien. Våra kontaktuppgifter finner ni nedan.

Blanketten lämnas till förskolans personal.

Jag har läst igenom ovanstående information och samtycker till att

.....deltar i studien.

Vårdnadshavares namn

Ord/datum

.....

Studenter

Malin Wiedewilt maen0012@stud.slu.se
0707-688013

My Malmberg myma002@stud.slu.se
0700-479785

Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp,
Landskapsarkitektprogrammet

Handledare

Lisa Norfall
lisa.norfall@slu.se
040-415155

Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp

Bilaga 2

Diplom som utdelades till de medverkande barnen vid det sista workshoptillfället. Diplomet är genererat och redigerat för det specifika tillfället av oss.

Bilaga 3

Intervjuguide, kvalitativ intervju

Intervjuguide med frågor under olika teman, som vi utgick ifrån under intervjuerna med kommundienstpersonerna.

Intervjuguide - Involvering av barn i planprocessen

Bakgrundsfrågor

- Namn:
- Ålder:
- Nuvarande yrkestitel och jobb:
- Utbildning:
- Yrkesmässig bakgrund:
- Hur tror du din yrkes/utbildningsbakgrund påverkar ditt arbete i din nuvarande yrkesroll?
-

Barnperspektiv och barns perspektiv samt barnrättsperspektiv

- Hur ser du på barnperspektiv respektive barns perspektiv i ditt arbete? Har du reflekterat över eller om det är en skillnad dem emellan?
- Vilket av perspektiven är vanligast att tillämpa i planeringprocesser och projekt samt varför?
- Hur jobbar ni med barns perspektiv?
- Hur jobbar ni med barnperspektivet?
- Är det svårt/ lätt att jobba med barnkonventionen och tillämpa den i verkligheten?

Frågor om barnkonsekvensanalys som arbetsmetod

- I vilka processer gör ni BKA?
- Vad är det som gör att ni utför en BKA?
- När i processen brukar ni upprätta en BKA?
- Hur ska en Barnkonsekvensanalys se ut och varifrån hämtar ni den informationen?
- Vilka moment brukar ni ha med när ni utför en Barnkonsekvensanalys?
- Vad saknar du som stöd vid BKA?
- Efter BKA är gjord, hur arbetar ni vidare med informationen ni får av BKA:n?
- Finns det några exempel på där ni använt barnkonsekvensanalyser?
- Ser du några problem med att upprätta barnkonsekvensanalyser?

Frågor om medborgardialog med barn som metod

- Hur ofta använder ni medborgardialog med barn som en metod i era projekt eller processer?
- Vad kan anledningen vara när ni väljer att utföra medborgardialoger med barn?
- Vilken är den vanligaste metoden när ni utför medborgardialog med barn?
- Hur använder ni och analyserar samt bearbetar ni den information ni får ut av barnen?
- Vilka fördelar respektive nackdelar ser du med att utföra medborgardialoger med barn?
- Finns det några exempel på projekt eller processer där ni utfört medborgardialog med barn?
- Vad är viktigt att tänka på när man utför medborgardialog samt tolkar det material man får ut från barnen?

Avslutande frågor

- Tycker du det är viktigt att blanda metoder för att få med både barnperspektivet och barns perspektiv på projekt och processer? Är det nödvändigt att blanda? Finns det någon gång man kan eller borde utesluta den ena eller den andra helt
- Tycker du att det blir olika resultat beroende på om man involverar barn eller inte?
- Har du visioner för hur du vill arbeta med barns deltagande och medverkan i projekt och processer?
-
- Hur tänker du att man kan underlätta barns medverkan och deltagande i projekt/processer?

Bilaga 4

Workshopmaterial i form av anteckningar från utomhusworkshop med Utetrollen, Stjärnan och Månen. Materialet kommer från rundvandringar med foto som metod och observationsrundor av fri lek. Rundvandring 1 och Observationsrunda 1 för respektive avdelning ligger i huvuduppsatsen.

Utomhusworkshop Individuella rundvandringar med Utetrollen

Rundvandring 2

Två barn, P(5) & P(3). Barnen fotograferar det liggande trädet som de andra barnen. P(5) är väldigt intresserad av detaljer på olika träd, barnet diskuterar att vissa träd har sår. P(3) tycker om när det är mycket smala träd som man kan springa sick-sack emellan. Tillsammans resonerar barnen över hur det är jobbigt att leka i snår, men det är även kul att leka i snår. De gillar inte taggar och pekar på slånbärs-snåren. P(3) säger att han älskar löv.

Foton från rundtur 2; foto på den liggande stammen i början av promenaden, foto på ett träds sår, samt ett foto på grön bark. Foto på löven, den ihåliga stammen samt ännu en stam som delvis ligger ner.

**Kollage sammansatt
av barnens
tagna foton från
rundvandring 2 med
Utetrollen.**

Rundvandring 3

Två barn, F(5) & F(3). Barnen fotograferar det första trädet som har en vågrät stam. De gillar inte högar med små pinnar. Barnen blir fascinerade över de stora popplarna och fotar även dessa. Speciellt en poppel som brutits på mitten, barnen vill leka under trädet. De gillar också smala stammar som står tätt. De gillar inte slån och täta buskage. De tittar även på brutna grenar och fotar några träd med brutna strukturer.

Foton från rundtur 3; den brutna poppeln med dess gömma undertill, träd i högar, stor poppel med liten stam, täta smala stammar man kan springa runt, en stam som växt vågrätt samt ett träd som saknar sin gren.

Kollage sammansatt av barnens tagna foton från rundvandring 3 med Utetrollen.

Rundvandring 4

Ett barn, P(5). P(5) fotograferar det liggande trädet. Han blir även glad när han ser den brutna poppeln, ”här har jag lekt förut, jag älskar att leka här”. Han tycker det är okej med slån, han gillar att gömma sig där. Han tycker om coola saker, och fotograferar flera detaljer i naturen samt udda strukturer. Han fotograferar även gröna löv och säger att han tycker att det är fint.

Foton från rundtur 4; den liggande stammen, den brutna poppeln samt dess omgivning, buskage av slån, två stammar som bildar ett kryss, en död beige stam samt grön mahonia som fältskikt i skogen.

Kollage sammansatt av barnens tagna foton från rundvandring 4 med Utetrollen.

Observation av fri lek med Utetrollen

Runda 2

Lekkategori: Fysisk lek, naturlek

Händelseförlopp: Barnen sprider ut sig lite mera. Ett barn klättrar fortfarande i ett av träden. En pedagog upptäcker en svart sopsäck in en stam på ett av träden, ungefär hälften av barnen kollar på (fem barn), ett barn är kvar vid ena trädet och konverserar med en pedagog, två barn har hittat speciella "pinnar" med små och många rötter som de borstar en stor trädstam med. Några barn närmar sig det hållet där den trafikerade bilvägen är, pedagogen ropar att barnen ska komma tillbaka.

Aktiviteter barnen utförde: Klättrar i ett av de stora träden (ett barn), konverserar med pedagogerna (flera barn kollar på när ena pedagogen öppnar en sopsäck gömd i stammen, det var jord i, och ett barn pratar med den andra pedagogen om bland annat gråsuggorna), springer, använder pinnar med rötter och "borstar"

Runda 3:

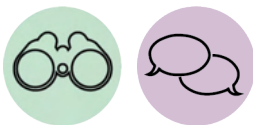

Lekkategori: Fysisk lek, restorativ lek

Händelseförlopp: Barnen har hittat "Snårkojan" men med en annan entré än den som var förutspädd av oss. Så många som åtta av tio barn är inuti snårkojan samtidigt. De andra barnen är precis utanför eller i nära anslutning till snårkojan. Två barn håller sig mestadels utanför kojan. Barnen byter plats ibland och sätter sig ovanpå kojan eller står på dess böjda grenar och hoppar. De som är utanför kojan observerar barnen som är inuti. Ett av barnen (en flicka) står och bryter på en y-formad pinne. Den andra flickan är även hon mycket utanför kojan och står och gungar på de böjda grenarna och har också en pinne i handen.

Aktiviteter barnen utförde: Gömma sig i kojan, sitter ner i kojan, konversera med varandra, hoppa/ gunga på böjda grenar, klättra upp på snåret och sitta på kojans böjda grenar, fantasilek – saker som barnen säger "här är en ismaskin, gör iskaffe, finns en isbehållare, här är en trappa, det här en bil.

Runda 4:

Lekkategori: Fantasilek, fysisk lek

Händelseförlopp: Några av barnen går ut från kojan, fem barn sitter kvar i kojan och konverserar, vissa pratar högt för sig själva och petar med pinnar. Ett barn i kojan pratar om en ismaskin. Ett barn klättrar fortfarande på kojan. Ett barn utanför kojan som går med en pinne säger att - det är många arbetare här. Ett barn går balansgång på snårets böjda grenar utanför snårkojan.

Aktiviteter barnen utförde: Sitta i kojan, konversera med varandra, manipulera med löst material (pinnar/ grenar), pratar högt för sig själva, fantasi och hittar på (ismaskin, bil, trappa, arbetare är andra exempel), balanserar på grenar

Runda 5:

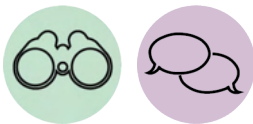

Lekkategori: Restorativ lek, icke-lek

Händelseförlopp: Pedagogerna kallar till fruktstund. Barnen samlas i ring tillsammans med pedagogerna och sitter och äter i några minuter. Barnens och pedagogernas samtal handlar mycket om djur de sett i naturen på andra platser (ormar, krabbor och ålar)

Aktiviteter barnen utförde: Vila, äta, konversera.

Runda 6:

Lekkategori: Fysisk lek, restorativ lek, fantasilek

Händelseförlopp: Barnen springer tillbaka till snåret efter fruktstunden. Sju barn söker sig till snårkojan igen. Några barn hoppar på grenarna och några sitter på snårets tak. Tre barn är utanför snåret. Ett barn hittar en klättrande gren som böjer sig som ett u mot marken, barnet använder grenen som en gunga.

Aktiviteter barnen utförde: Springa, hoppa, gömma sig/ ta skydd, gunga

Runda 7:

Lekkategori: Fysisk lek

Händelseförlopp: Den nyfunna "Gungan" drar till sig flera barn, fyra barn är vid gungan nu och barnen hjälper till att göra fart. Flertalet barn är kvar i kojan eller uppe på kojan. Inne i kojan studerar barnen pinnar, slår med pinnar.

Aktiviteter barnen utförde: Gunga, ge fart, undersöka löst material, gömma sig, klättra

Runda 8:

Lekkategori: Fantasilek, fysisk lek

Händelseförlopp: Gungan har gått sönder och blivit lianer som tre av barnen slänger sig i, ungefär hälften av barnen är i snårkojan. Tre av barnen börjar röra sig bort åt andra hållet och hittar andra ingången till snårkojan.

Aktiviteter barnen utförde: Gunga, springa, svinga sig.

Runda 9:

Lekkategori: Utforskande lek, fysisk lek

Händelseförlopp: Alla barnen har kommit till den andra entrén till snårkojan. Ett av barnen undersöker ett blad och känner på det. Ett barn säger att det har hittat en maskin, flera barn manipulerar kojan och bryter grenar. Snåret och kojan blir som en hinderbana där de ålar sig fram och sedan tar sig upp genom taket genom att bryta grenar.

Aktiviteter barnen utförde: Klättra, åla, känna på och undersöka löst material, fantisera, manipulerar naturen

Runda 10:

Lekkategori: Fysisk lek, naturlek

Händelseförlopp: Fyra av barnen klättrar i elementet “*Bokkojans*” träd med böjd stam, en flicka går runt med en stor pinne, sex barn leker i “*Snårkojan*”, vid den entrén som först var förutspått som sådan. Några barn leker på “*Öppen yta/ liggande träd*” och gungar på de liggande trädstammarna. Några barn kommenterar svamparna vilka växer på marken nedanför. Några av barnen gav träden kramar som hejdå.

Aktiviteter barnen utförde: Klättra, använda pinne, gömma sig, gunga, prata om naturen

Individuella rundvandringar med Stjärnan

Rundvandring 2

Två barn F(5) & P(4). Barnen fotograferar först det lutande trädet. De gillar de smala träden som står relativt tätt. Barnen är även fascinerade över trädens höjd. F(5) gillar inte ihåliga stockar på marken, då hon inte gillar myror P(4) blir uppspelt och glad av alla håligheter som finns. Barnen ser kojor och stolar i många trädshabitus. Barnen diskuterar löven på marken och kommer fram till att de gillar när löven är på träden, men det är kul när löven ligger på marken. Bilder från rundvandring det lutande trädet, stockar på marken. I mitten två träd som både var koja och stol. Nederst ett foto på en ihålig stock samt ett foto på trädkronorna.

2,

Kollage sammansatt av barnens tagna foton från rundvandring 4 med Stjärnan.

Rundvandring 3

Tre barn, P(5), F(4) & F(3). P(5) gillar inte myror i stockar. Barnen gillar när man kan klättra i naturen och fotograferar flera fallna träd. De gillar också smala träd som man kan springa emellan. Barnen finner en koja som någon gjort bestående av pinnar och säger att de skulle vilja vara där. Barnen gillar snåren och vill leka där. P(5) & F(4) säger att de älskar löven på marken.

Foton från rundvandring 3, överst foto på liggande träd samt smala stammar som barnen ville leka med. Mitten, fallna träd som ger möjlighet till klättring samt den lilla kojans av pinnar. Nederst foto på belysta träd av solen som barnen enades om att de älskade. Samt ett foto på en stående ihålig stam.

Kollage sammansatt av barnens tagna foton från rundvandring 3 med Stjärnan.

Rundvandring 4

Tre barn, F(5), F(4) & F(3). F(5) ser regnbågar i flera av träden och pratar hur hon hade önskat leka med regnbågarna. Barnen kramar de stora uppvuxna popplarna, och säger att de älskar träden. Barnen tycker om stockar med hål ”för där bor små söta djur”. De äldsta två barnen klättrar upp på ett träd som fallit och fotograferar det därefter.

Foton från rundvandring fyra på nästa sida. Överst det liggande lekvänliga trädet samt en stock full av biologisk mångfald. Mitten en stock full med små söta djur samt ett kluvet träd. Nederst foto på en liggande stam samt trädets brutna stam där barnen också klättrade upp.

Kollage sammansatt av barnens tagna foton från rundvandring 4 med Stjärnan till höger.

Rundvandring 5

Two children, P(5) & P(4). The children talk about how they like to collect things, and especially leaves. The children like holes and see potential holes in several different places along the path. The children like to climb and balance, the fallen trees are especially interesting to them. P(4) loves leaves, and says that he loves that it crumbles when he walks on the leaves.

Images from the walk 5 in the top right corner. The top image shows a lying trunk and branches that one can play with. The middle image shows thin trunks and leaves. The bottom image shows a forked tree that brought a lot of conversation about how it was split in the middle and a tree where one can both play holes and balance.

Kollage sammansatt av barnens tagna foton från rundvandring 5 med Stjärnan till höger.

på

Observation av fri lek med Stjärnan

Runda 2:

Lekategori: Fysisk lek, fantasilek, naturlek, uttryckslek

Händelseförlopp: Fyra barn är fortfarande kvar i trädet vid ”Bokkojan”, ett av barnen gör ljud och härmar en spindelapa och ett annat barn härmar en gorilla. Ett barn gungar i det liggande trädet ”Gungträdet” och verkar locka till sig uppmärksamhet, fyra barn till kommer dit. En flicka har hittat svampar på marken när ”Bokkojan”, barnet visar en av pedagogerna och konverserar. Sju av barnen samlas och kollar på marken och söker under täcket av löv, ett av barnen har hittat gråsuggor och barnen kollar efter flera djur.

Aktiviteter barnen utförde: Klättra, leka djur, gunga, observerar djur och växter.

Runda 3:

Lekategori: Fysisk lek, naturlek, uttryckslek, restorativ lek

Händelseförlopp: En pojke har stannat upp och står stilla samt tycks observera de andra barnen och leken och springer sedan iväg. Ett barn gömmer sig och leker tittut mellan stammarna i elementet ”Trädsamling”. Sex barn är vid ”Bokkojan” och klättrar, varav två barn klättrar på kojan, resten av barnen klättrar på stammen. Tre barn leker vid ”Gungträdet”, de hänger i trädet. Tre barn gräver bland löven på marken tillsammans med pedagogerna för att leta efter djur och pratar om det.

Aktiviteter barnen utförde: Observera lek, observera djur, leker tittut, klättra, hänga, gräver, konversera.

Runda 4:

Lekategori: Fysisk lek, naturlek, fantasilek, restorativ lek

Händelseförlopp: Två pojkar leker fortfarande i trädet vid ”Bokkojan” och leker båt. En flicka observerar pojkarna i trädet och kramar ett träd. En flicka klättrar in mellan stammarna i ”Trädsamling” och ytterligare en flicka följer efter. En flicka letar efter djur på marken. En pojke undersöker ”Snårkojan” med en pinne och använder pinnen att känna med. Två flickor har tagit stockar som de lyfter upp och pratar om hålen stockarna har och vilka djur som kan tänkas bo där, ena flickan tror att det är myror som bor där. De använder även stockarna till att stå på och övar balans. Två flickor använder ”Gungträdet” och hänger i trädet med överkroppen och står på huvudet på marken. En flicka observerar de andra flickorna.

Aktiviteter barnen utförde: Klättra, hänga, leta efter djur, öva balans, bära, leka med pinne, gömma sig.

Runda 5:

Lekategori: Fysisk lek, restorativ lek, fantasilek

Händelseförlopp: Vid ”Trädsamling” leker en flicka med en stor pinne och visar upp den. En pojke gömmer sig bland stammarna i elementet ”Trädsamling” och sitter och gör ljud för sig själv. Ett barn kramar träd. En flicka leker fångelsehåla mellan stammarna i ”Trädsamling”. Fyra flickor klättrar i ”Bokkojans” träd. En flicka hänger i trädet ”Gungträdet”. Sex barn är vid ”Snårkojan”, varav fyra leker med pinnar. Ett barn har hittat en pinne som han säger är ett F. Ett barn bryter sin pinne.

Aktiviteter barnen utförde: Gömma sig, leka med lösa föremål, fantasilek, hänga, klättra

Runda 6:

Lekategori: Fysisk lek, utforskande lek, fantasilek, naturlek, restorativ lek

Händelseförlopp: Barn undersöker marken bakom elementet ”Trädsamling” och ett barn bryter pinne. Två flickor framför element ”Trädsamling” samlar pinnar i en hög och gör en brasa, där de grillar korv och marshmallows, marshmallows är löv som de trätt på en pinne. Tre barn hittar skräp framför elementet ”Bokkojan”, barnen säger att man inte får slänga skräp i skogen och springer med det till en pedagog som får slänga det. Tre barn springer på öppen yta ”Trädsamling”. Två barn klättrar i ”Bokkojans” träd och en pojke observerar de andra barnen. En flicka åker ”rutschkana” ner för en stam vid ”Bokkojan”.

Aktiviteter barnen utförde: Skyffla löv, bryta samt leka med löst material, bygga, samla skräp, springa, klättra, observera

Runda 7:

Lekategori: Fysisk lek, naturlek, fantasilek, restorativ lek

Händelseförlopp: En flicka håller på med brasan framför element ”Trädsamling”. Fyra barn klättrar i trädet vid ”Bokkojan”, där de leker rutschkana. Barnen varvar leken med att sitta och ligga i trädet. En flicka vid elementet ”Gungträdet” har hittat en liten snigel som hon visar upp. Två flickor hänger i det liggande trädet. En flicka gör en kullerbytta ner. Två flickor går balansgång på stockar. Två pojkar är utanför ”Snårkojan” och leker med pinnar. Ena pojken säger att han gjort eld i kojan och att det är ett tält. En pojke sitter i en buske i elementet ”Öppet buskage” han håller en kvist i handen, han verkar vila samt observera leken som pågår omkring, han tar även upp löv.

Aktiviteter barnen utförde: Interagera med djur och natur, hänga, klättra, kullerbytta, vila, balansera, leka med löst material, observera

Individuella rundvandringar med Månen

Rundvandring 2

Två barn, F(5) & P(5). Vid första frågan om vad barnen tycker om med skogen svarar P(5) spontant "Ekollon", något som varken finns i närheten eller diskuterats tidigare. Barnen pratar om trädens bark, de tycker om bark som är slät men inte skrovlig bark som de uppfattar som smutsig. F(5) ser en fågelholk som båda blir glada över att se. Barnen tror att de ser en råtta och leker att råttan är på olika ställen. Barnen blir extra glada när de ser grönt fåltskick på marken.

Foton från rundvandring 2. Överst till vänster en stam som barnen upplevde som smutsig och en stam som de gillade bredvid. Mitten vänster foto på "råttans" gömställe. Bild höger stammar med intressant struktur. Nederst foto på trädens toppar där en fågelholk hänger samt ett grönt uppskattat fåltskikt.

Kollage sammansatt av barnens tagna foton från rundvandring 2 med Månen.

Rundvandring 3

Två barn, F(4) & P(4). Barnen gillade den snåriga kojan. När de såg mindre idegranar så brast de ut i skratt och tyckte att de såg små julgranar. Barnen fotograferade även löven på marken samt gröna löv som tillhörde fåltskiktet. Barnen diskuterade höjder och hur de gärna hade varit uppe bland trädkronorna. F(4) var väldigt intresserad av olika färgskiftningar i naturen.

Foton från rundvandring 3, överst foton på uppskattade löv med dess orangea färgskala samt en ”julgran”. Mitten foto på grönt lövverk som barnen tyckte var fint, samt ett träd som delvis klyvts. Nederst foto på ”ett vasst” träd samt trädens toppar där barnen drömde om att få klättra.

Kollage sammansatt av barnens tagna foton från rundvandring 3 med Månen.

Observation av fri lek med Månen

Runda 2:

Lekategori: Fysisk lek, fantasilek

Händelseförlopp: En pojke bankar med en pinne på ett träd vid ”Trädsamling”. Framför ”Trädsamling” letar barn pinnar och ett barn mäter med sin pinne. Två pojkar står vid ett böjt träd och petar på det med pinnar och en av dem ”skruvar”. Två pojkar klättrar och hänger i trädet vid ”Bokkojan”. Två barn gungar på ett liggande träd vid ”Gungträdet”. Fyra barn har hittat till elementet ”Liggande vågen” och hänger sig fast i den horisontellt liggande björken.

Aktiviteter barnen utförde: Banka, skruva, klättra, gunga

Runda 3:

Lekategori: Fysisk lek, fantasilek

Händelseförlopp: Barnen har hittat andra ingången till ”Snårkojan”. Fem barn är i ”Snårkojan” varav två håller i varsin pinne och en bryter grenar i kojan. Ett av barnen säger ”koja som är jättemysig”. Två pojkar klättrar i ”Bokkojan”. Som mest är det sex barn i ”Liggande vågen”. Ett barn har hittat ”Gungan” från workshop A och drar i den (den är delad i två lianer nu). Tre pojkar bär en stor gren (uppskattad till över två meter lång)

Aktiviteter barnen utförde: Gömma sig, klättra, bära

Runda 4:

Lekategori: Fysisk lek, uttryckslek

Händelseförlopp: Två pojkar klättrar i bokkojan. Barnen pratar med en pedagog om bokstäver. Barnen har upptäckt ”Lutande stam” i början av rundvandringen med foto. De flesta av barnen i gruppen samlas här och vill prova att klättra på trädet. Barnen balanserar och kryper på stammen.

Aktiviteter barnen utförde: Klättra, konversera

Inomhusworkshop

Nedan följer tabeller från momenten "ranking av foton" från inomhusworkshop med Utetrollen, Stjärnan och Månen. Tabellerna visar vilka foton som blev populärast.

Tabell över den sammanställda fotorankingen med Utetrollen.

Foto	Antal hjärtan	Foto	Objektbeskrivning	Citat	Kommentarer
Horisontell stam	3	B	Fallen stam som ligger horisontellt	Man kan gå under där	Fler barn tycker stammen är spännande för att man kan gå under
Kryss	3	B	Två smala stammar som bildar ett kryss	"Jag tog bild på den"	Barnen pratade om krysset i början av workshop B när författarna gick igenom foton med barnen. De säger att det är ett X.
Stort träd	2	B	Stor kramvänlig stam	Ett av barnen säger i inledande samtalet att ena författaren kramade trädet	Flera barn fotade detta under rundvandringen under workshop A
Lutande stam	2	B	Lutande stam längs stigen		Stammen fotades av samtliga barn under workshop A
Trädsamling	2	F	Samling av träd på öppen yta	"Jag gillar att klättra"	Barnen klättrade på en gren hos ett närliggande träd under workshop A
Snårhög	1	F	Snårhög längs stigen		De flesta barn sa att de inte gillade denna under rundvandringen på workshop A
Öppen yta	1	F	Öppen yta med lite vegetation längs kanterna		Flera element som barnen lekte med under workshop A syns i bakgrunden, en klättergren och snårkojan
Löv	1	B	Löv på marken	"Jag gillar löv"	
Bokkojan	1	F	Bokar med koja och klättergrenar		Många barn klättrade här under workshop A
Snåret	1	B	Snårkojan	"Det här gillade jag lite"	Här lekade barnen under största delen av tiden under workshop A
Snårkojan	1	F	Entré på snårkojan		Entrén till snårkojan barnen använde i slutet på workshop A
Stammar	1	B	Smala stammar i zickzack		Elementet hade barnen delade åsikter om under rundvandringen under workshop A
Insektshotell	1	B	Böjd död stam		
Balansgång	0	F	Öppen yta med liggande stock		Denna yta användes knappt under workshop A

**Tabell över den sammanställda
fotorankingen med Stjärnan.**

Foto	Antal hjärtan	Foto	Objektbeskrivning	Citat	Kommentarer
Horisontell stam	3	B	Fallen stam som ligger horisontellt	Man kan gå under där	Fler barn tycker stammen är spännande för att man kan gå under
Kryss	3	B	Två smala stammar som bildar ett kryss	"Jag tog bild på den"	Barnen pratade om krysset i början av workshop B när författarna gick igenom foton med barnen. De säger att det är ett X.
Stort träd	2	B	Stor kramvänlig stam	Ett av barnen säger i inledande samtalet att ena författaren kramade trädet	Flera barn fotade detta under rundvandringen under workshop A
Lutande stam	2	B	Lutande stam längs stigen		Stammen fotades av samtliga barn under workshop A
Trädsamling	2	F	Samling av träd på öppen yta	"Jag gillar att klättra"	Barnen klättrade på en gren hos ett närliggande träd under workshop A
Snårhög	1	F	Snårhög längs stigen		De flesta barn sa att de inte gillade denna under rundvandringen på workshop A
Öppen yta	1	F	Öppen yta med lite vegetation längs kanterna		Flera element som barnen lekte med under workshop A syns i bakgrunden, en klättergren och snårkojan
Löv	1	B	Löv på marken	"Jag gillar löv"	
Bokkojan	1	F	Bokar med koja och klättergrenar		Många barn klättrade här under workshop A
Snåret	1	B	Snårkojan	"Det här gillade jag lite"	Här lekade barnen under största delen av tiden under workshop A
Snårkojan	1	F	Entré på snårkojan		Entrén till snårkojan barnen använde i slutet på workshop A
Stammar	1	B	Smala stammar i zickzack		Elementet hade barnen delade åsikter om under rundvandringen under workshop A
Insektshotell	1	B	Böjd död stam		
Balansgång	0	F	Öppen yta med liggande stock		Denna yta användes knappt under workshop A

**Tabell över den sammanställda
fot rankingen med Månen.**

Foto	Antal hjärtan	Foto	Objektbeskrivning	Citat	Kommentarer
Snärkojan	3	F	Bokar med koja och klättergrenar	Kan vara i den, ha som koja, klättra, rutschkana	Barn på rundvandring under workshop A har sagt att de gillar snår och kojor att gömma sig i. Barnen lekte en del här under utomhus workshop.
Löv	3	B	Löv på marken	Färg, man kan bada i dom	Flera barn under Utomhus workshop leker med löven
Snärkojan	3	F	En "tunnel" finns under snåren som bildar en koja	Gå på den, klättra på den, ha som koja	
Knäckt träd	3	B	Knäckt träd med häligheter	Ha den som bro, koja, man kan klättra på den, ligga på den, rutschkana, hoppa från den	
Lutande stam	3	F	Lutande stam längs stigen	Kan hoppa från den, från den höjd man vågar.	Detta träd fotades under alla rundvandringar under workshop A.
Öppen yta	3	F	Öppen yta med lite vegetation längs kanterna		Barnen lekte inte så mycket här under Workshop Utomhus.
Balansgång	3	F	Öppen yta med liggande stock		Barnen använde ytan en del under workshop A.
Insektshotell	2	B	Gamla stockar med insektshotell		
Bokkojan	2	F	Samling av bokar, med en lutande stam samt ett kojbygge i anslutning		Här lekte barnen mycket under Workshop i Plommonsåken
Stammar	2	B	Smala stammar i zickzack		
Horisontell stam	2	B	Horisontellt liggande stam		
Snårhög	2	B	Hög av snår och pinnar		Vid fler av rundorna under Workshop utomhus kommenterade barnen att de gillade snår
Stort träd	1	B	Jättepoppel		
Trädsamling	1	F	Samling av träd på öppen yta		Barnen lekte nära här och delvis i "trädsamling"
Kluket träd	1	B	Kluket träd		Vid två av tre rundvandringar under workshop utomhus fotade barn någon form av trasigt träd
Gungträd	2	F	Liggande smal stam		Här lekte barnen mycket under Workshop Utomhus

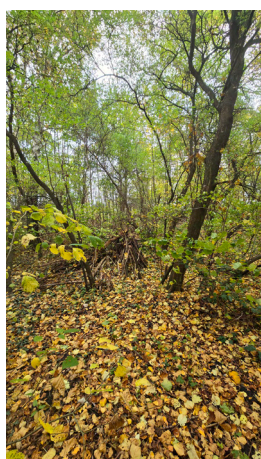
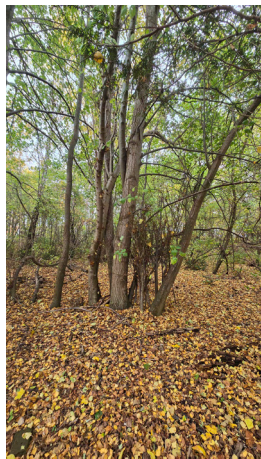
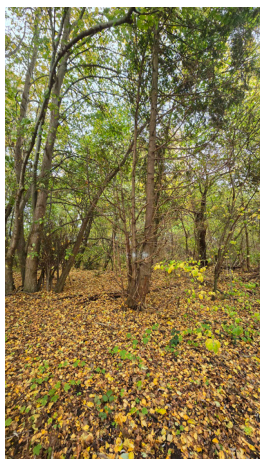
Bilaga 5

I Bilaga 5 presenteras fotografier som tagits under uppsatsens gång.

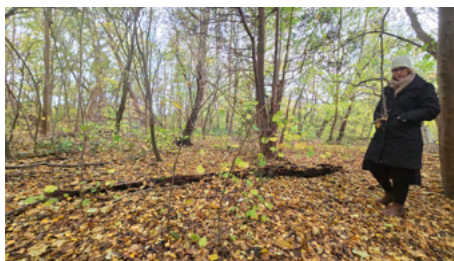
Förutspådda lekelement

Fotografier på de förutspådda lekelementen i Plommonskogen för observation av fri lek.

Fotografierna är tagna av oss 2024-10-31.

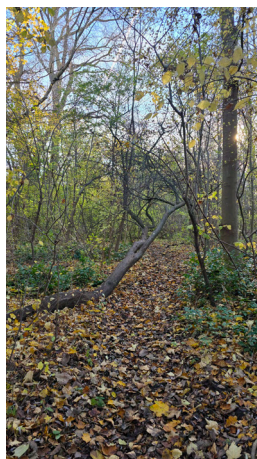
Bilder från övre vänstra hörnet.
1. Tujan, 2. Trädsamling, 3. Bokkojan, 4. Gungträdet, 5. Snärkojan, 6. Öppet buskage med koja, 7. Björkgren.

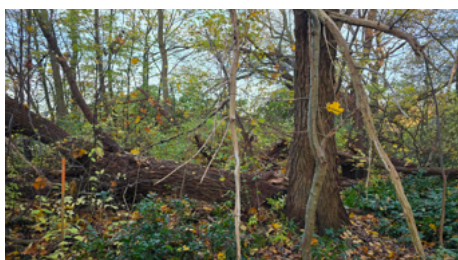
Liggande bilder från övre vänstra hörnet.
1. Öppet buskage, 2. Balansgång, 3. Liggande vågen

Nya lekelement

Fotografier på de lekelement i Plommonskogen som barnen började leka med som inte var förutspådda av oss för observation av fri lek. Fotografierna är tagna av oss 2024-10-31.

Bilder från övre vänstra hörnet.
1. Stort träd med bruten stam, 2. Gungan, 3. Lutande stam, 4. Stort träd med fallen stam

Fria foton under Utomhus workshop

Fotografier från Utomhus workshop med barnen från avdelningarna Utetrollen, Stjärnan och Månen. Fotografierna är tagna av barnen själva samt av oss, med våra telefoner. 2024-11-05 samt 2024-11-14

Fotografier från Utomhus workshop med barnen från avdelningarna Utetrollen, Stjärnan och Månen. Fotografierna är tagna av barnen själva samt av oss, med våra telefoner. 2024-11-05 samt 2024-11-14. Fotografierna är redigerade för att barnen ska vara aidentifierade. Samt ett avslutande foto på oss, Malin Wiedewilt till vänster, och My Malmberg till höger.

